

GAZTELANIAZKO
ESAMOLDEAK
EUSKARAZ

Aizu, 205-228 zk., 1998/01-1999/01

A

- ABAJO, arriba: gutxi-asko./ gora-behera.
- ABAJO, de arriba a: 1.- goitik behera./ zehatz-mehatz. 2.- azpikoz gora irauli (volver de arriba a abajo).
- ABAJO, de culo y cuesta: maldan behera ibili./ gainbehera etorri.
- ABASTO, dar: aski eman, nahiko eman.
- ABC, el: hasi-masiak
- ABIERTA, quedarse con la boca: harri eta lur, harri eta zur, zur eta lur, sor (eta lor), aho zabalik, harrituta, txundituta, mirestuta gelditu./ mira egon./ adurra dariola./ ahoan gurutze utzi./ musuts utzi.
- ABIERTO, ver el cielo: zerua irekita ikusi, adib.: “Jon aurkitu nuenean zerua irekita ikusi nuen”.
- ABIERTOS, con los brazos: esku zabal./ begi argia egin, adib.: “Jendeak begi argia egin zion auzoko berriari”.
- ABSTINENCIA, guardar: mehe egin, adib.: “Mehe(ko) eguna” (dia de abstinencia).
- ABUELA, no tener: artobero usaina dago!/ hau artobero usaina!/ auzo hurrak abonatu, adib.: “Hori ere auzo hurrak abonatu du” (ese no tiene abuela)./ amandrerik ez izan.
- ABUNDANCIA, nadar en la: esne mamitan, bitsetan bizi./ esnetan bizi.
- ACABADO, estar: onenak emanda izan, adib.: “gizajo horrek bere onenak emanak ditu”./ inorenak egin, adib.: “zureak egin du”.
- ACABAR, el cuento de nunca: bukatzen ez den soka./ sorgin kurubila, gurpila./ gurpil zoroa./ amaierarik gabeko auzia, arazoa.
- ACABAMOS! (Ya ere hora): behin edo behin!/ halakoren batean./ bazen garaia, ordua!
- ACASO, por si: badaezpada./ zerarren./ zer gerta ere./ bazen ez bazen./ zer den ez den./ bai eta ez bada.
- ACEITE, como una balsa de: esnetan egon (itsasoa-edo)./ bare-bare egon.
- ACERA, cambiar de: bidea hautsi.
- ACREEDOR a algo, hacerse: -gai, -garri, duin bihurtu, adib.: “Nire maitasunaren duin bihurtu zen” (Se hizo acreedor a mi cariño), “Guztien maitagarri bihurtu zen” (Se hizo acreedor al cariño de todos).
- ACTIVO, en: lanbidean./ jardunean, adib.: “Jardunean gaude” (estamos en activo).
- ACTUALIDAD, de rabiosa: pil-pilean egon./ puri-purian egon./ ahotan ibili.
- ACUERDO, ponerse de: elkar hartu, adib.: “Elkar hartu dute tresna lapurtzeko”./ elkar aditu, adib.: “Elkar aditu zuten Jesus atzemateko”.
- ACUERDO, si te he visto no me: hor konpon (Mariantton)/ ...eta kaixo motel!
- ADAN, ser un: arlote hutsa izan./ zabartuta egon.
- ADELANTE, tirar para: aurrera jo.
- ADENTROS, para mis, tus...: neure, heure... artean, baitan, barrenean, bururako, ka(b)utan, kolkorako.
- ADIVINANZA, adivina: zer dela eta zer dela.../ pipitaki papataki... (nork daki?)/ ezetz asmatu, igarri...?
- ADREDE: beren-beregi./ beren bererik./ berariaz./ nahita./ gurata./ apropos.
- AGUA, ahogarse en un vaso de: zazpi etxeko herrian galdu./ putzu txikian ito./ hego haizerik gabe zoratu./ ditarekada bat uretan ito.
- AGUA, a pan y: ogi hutsean./ ur eta ogi barau izan, egin.
- AGUA, estar más claro que el: begi-bistan egon./ argi eta garbi egon./ eguzkia bezain argia izan.
- AGUA, ser como dos gotas de: berdin-berdinak izan./ zur, enbor bereko ezpalak izan.
- AGUIJON, dar coces contra el: akuilua ostikatu./ ostikoz jo.
- AHI, como de aquí a: bertatik bertara egon,

- adib.: “Gure etxea eta eliza bertatik bertara daude”
- AHI, por ahí por: gutxi gora-behera, hor nonbait./ alde-alde, adib.: “Bostak aldean”./ nork bere erara, kasa, kabuz.
- AIRE, estar en el: 1.- kolokan egon./ gertakizun, ikuskizun... egon. 2.- zuzenean egon (telebistan-edo).
- AIRE, hacer castillos en el: balizko erroetak irinik ez izan./ balizko olak burdinarik ez izan./ nire, zure... baitan (haizezko) dorreak egin.
- AIRES, darse: bere buruari “zu” esan./ putzak hartu(ta ibili).
- AJO, estar en el: zer ikusirik izan./ saltsa (horretan) ibili./ tarteko izan.
- AJUNTARSE, no: atzez atze egon.
- ALA, ahuecar el: hanka, alde egin, adib.: “Alde hemendik, sorgin horrek” (Ahueca el ala, vieja bruja).
- ALA, estar tocado del: burutik (eginda) egon./ burua pitzatuta eduki./ burutik nahasita egon./ zoro garbia izan./ burutik sano ez egon.
- ALBA, el lucero del: artizarra./ goizeko izarra./ goiz-izarra.
- ALBEDRIO, a su libre: nork bere erara, kasa, kabuz.
- ALCANCE, dar: pareta jo./ atzeman.
- ALDABAS, tener buenas: ukondo handia izan.
- ALERO, estar en el alero: kolokan egon./ ikuskizun, gertakizun egon.
- ALFILER, no caber ni un: arrautza bezain, bezala beteta egon./ lepo egon, adib.: “San Mames (jendez) lepo zegoen” (San Mamés estaba hasta la bandera).
- ALGODONES, vivir entre: esne mamitan./ bitsetan bizi, jai.
- ALLA, el más: geroko geroa./ beste bizitza.
- ALLA, no estar (ser) muy: 1.- halamoduzkoa izan./ hala-holakoa izan. 2.- oso santu ez egon (gaixorik-edo egon).
- ALMA, con toda el: gogo betean, adib.: “Baloia gogo betean joa zuen eta barrura”./ bihotz eta buru./ zain eta muin.
- ALMA, en cuerpo y: zain eta muin./ oso eta bizi./ su eta gar./ jo eta ke.
- ALMA, llegar al: bihotza hunkitu, erdi(ra)tu.
- ALMA, no poder con mi, su...: leher eginda egon./ porru eginda egon.
- ALMA, sentirlo en el: bene-benetan, bihotz-bihotzez sentitu.
- ALTA, con la cabeza (bien): kopeta gora.
- ALTO, pasar por: 1.- ez ikusiarena egin./ haintzat ez hartu. 2.- ez ohartu horretaz./ ez antzeman, sumatu, nabaritu.
- ALTO, tirando por lo: gorenaz (ere)/ gehienaz (ere)/ goitik jota.
- ALTURAS, a estas: honezkero.
- AMARGURA, la calle de la: Larri kalea.
- AMBAJES, decir sin: bete-betea, itzulingururik gabe, hitzetik hortzera, aho betean esan.
- AMBIENTE, haber buen, mal: giro egon, giro ez egon, adib.: “Taberna honetan ez da giro eta goazen” (En este bar no hay quien pare, así que vámonos).
- AMBROSIO, la carabina de: ahuntzaren gauerdiko eztula./ puzkarra./ astoaren arrantza./ atariko haziea./ iazko haizea./ oraren, zakurraren putza.
- AMIGOS, mirar con cara de pocos: begiak, begirada zorroztu (zion...).
- AMO, ser el puto: mutil izan./ parerik ez izan, eduki./ nagusia izan.
- AMORES, de mil: gogotik./ gogo-gogotik./ bihotz guztiaz.
- ANDADAS, volver a las: lehengo lepotik burua (izan).
- ANGELITOS, estar con los: lozorroan egon.
- ANTEMANO, de: aurretiaz./ alde aurretik./ aurrez./ lehendik.
- ANTENA, poner la: belarria(k) eman, zabaldu, zorroztu./ erne ibili./ belarriak zut ibili./ kukuka ibili./ adi-adi egon./ belarria luzatu./ zelatan egon.

ANTIGUA, a la: lege zaharrera (↔) lege berrira (a la moderna).

ANTOJO, tener un: kutixi(a) bat, gurari bat izan./ gurariak hartuta egon.

AÑADIDURA, por: berez (etorri), adib.: “Gauza berez dator” (la cosa viene dada).

AÑOS, por muchos: anitz urtez!/ luzaro(an)!/ osasunez (urratu...).

APAÑADO, estar: jai izan./ ondo jaioa egon, adib.: “Itsua badabil itsumutil, ondo jaioak gaude”.

ARENA, poner mi (tu...) granito de: neure, zeure... harri koxkorra ekarri.

ARRASTRE, estar para el: onenak emanda, porru eginda, lur jota egon.

ARRIBA, hacerse cuesta: aldats egin, adib.: “Lan hori burutzea aldats egiten zait”.

ARTE, por amor al: atsegin sari./ musu truk./ dohainik.

ASI, puestos: hartaraz gero./ hartara jarrita./ hartara helduz gero.

ASIENTO, culo de mal: oilo kanpoan errulea./ ipurtarin.

ASOMO, ni por: ez eta hurrik eman (ere)/ hurbiltzeko(rik) ere (ez).

ATAR, loco de: zoro garbia izan./ zeharo pitzatuta egon.

ATENCION, llamar la: gogoia eroan.

ATENCION. prestar (much): buru-belarriak ipini.

ATENERSE, sin saber a qué: zeri dakion ez dakielarik.

ATRAGANTARSE: kontrako eztarritik, bidetik joan zerbait

ATRAS, echarse: (esandakoa gezurtatu) zeruaz tipula egin./ hitza jan./ atzera egin./ oina atzeratu./ zangoa atzera bota.

ATRASADO, tener sueño: lo zorretan egon./ lo zorrak eduki, ad.: “Lo zorrak ditut aspaldian”.

AVECINARSE luvia: euria abiatzen du./ eguraldia euritara dago (parece que va a llover)/ elurtara jotzen du (avecinarsenieve).

AVENIDOS, estar bien: elkar ondo hartuta egon.

AVERIA hacer una: ederra egin.

AVISO, poner sobre: jakinaren gainean ipini./ jakitun ipini./ kontuan jani, ipini.

AVIZOR, estar ojo: talaian egon./ begia tientoan eduki./ bi begiez begira (egon).

AYER, no haber nacido: atzo goizeko (kontu)a(k) ez izan, adib.: “Ez naiz gero atzo goizekoa” (¿Qué te crees, que he nacido ayer, o qué?)/ haginak berdinduta izan.

AYUNO (total), hacer: barau (gorri) egin.

AZOTEA, andar mal de la: burutik nahasita ibili, adib.: “Burutik nahasita zebilen ordurako osaba”./ burutik egon/zoro garbia izan.

B

BABIA, estar en: zeruan jarri./ zeruko izarrek kontatzen ari izan./ izarrei begira, xor-xor, txorit egian egon.

BADANA, zurrar la: astinaldi ederra eman./ jipoitu./ bizkarra, lepoa berotu./ bero-bero egin./ kea atera! pentsu lehorra eman./ ederrak hartu, eman, adib.: “Sagarrak lapurtzen harrapatu eta ederrak emanda bidali zituen umeak”./ makilka banatu./ inori arkakusoak hil, akabatu./ inori euliak, hautsak kendu.

BAJINIS, por lo: ahapeka./ hortzartean./ hitz estalika esan.

BAJO, andar picando por lo: azpijanean, azpilanean aritu./ sator lanean (sator lana=labor de zapa).

BAJO, por lo: ahopean./ ahapeka./ ixilka-(mixilka).

BARBA, por: buruko./ -kal, adib.: “Herrikal” (herri bakoitzeko)/ -na, adib.: “Garagardo bana edan genuen” (una por barba).

BARBAS, subirse a las: harrotu./ laineza

hartu, adib.: “Hori entzutean haurrak laineza hartu du”./ zaharrei lotsa galdu.

BARQUERO, las verdades del: bereak eta bost.

BARRACA, ser el puto amo de la: nagusi izan./ parerik ez izan.

BARRANCAS, a trancas y: tri(n)kilitra(n)kala./ kinkil- kankala./ zirriki-zarraka.

BARRAS, sin pararse en: etsi-etsian, adib.: “Onena etsi-etsian operatzea izango da”.

BARRIO, el otro: geroko, betiko, beste bizitza./ geroko geroa.

BARRIO, irse al otro: azken hatsa eman./ zendu./ azken kukuak jo./ hurrengo kukuak ez entzun./ bereak egin du./ beste mundura joan.

BARRO, dejar a la altura del: burutik behera kaka egin.

BARTOLA, a la: hankazabal./ ipurdia zabalik etzan, lo egin./ luze bezain zabal.

BATIENTE, reir a mandíbula: barrez ito (beharrean)/ barrez lehertu.

BATUTA, llevar la: nagusi izan./ agindu./ zartagina giderretik heldu, oratu.

BAZA, meter. tartean sartu, autuan, saltsan sartu.

BE, por hache o por: aldez edo moldez./ zakutik edo zorrotik

BEBER. de buen, de mal: edan oneko, edan txarreko.

BELLACO, mentir como un: hango gezurretik horko gezurrera ibili, joan.

BEMOLES, tener: maratilak izan.

BENEFICIO, ni oficio ni: ez on eta ez gozo, adib.: “Horrek ez digu ekarriko ez on eta ez gozo”./ ez jan, ez lan.

BERENJENAL, meterse en un: ur handitara, sasitartean sartu.

BESTIA, a lo: hil eta herio./ su eta salda.

BIEN, a base de: erruz.

BIEN, caer: gogoan sartu./ eder egin.

BIEN, mira tú qué: ederra kontua!/ hara,

beitu zer egin duzun!

BIEN, por mi, tu...: onbidez./ neure. zeure... onetan, hobebearrez (ari izan).

BIEN, pues sí que estamos: jai dugu./ ondo jaiok gaude.

BIEN, que te vaya: ondo ibili./ on dagizula.

BIEN, quedar, sentar: ederki eman, adib.: “Ederki ematen dizu soineko horrek”.

BIEN, salir con: onez, onik irten.

BIEN, venir: ondo hartu, adib.: “Eguraldi aldaketek ez naute ondo hartzen”. Txarto hartu (venir mal).

BINGO!: buru-buruan, bete-betea asmatu, jo.

BIZCOCHO, con esto y un: honenbestez.

BLANCO, dar en el: bete-betea, buru-buruan asmatu, jo.

BLANCO, vestirse de punta en: esku biez jantzi.

BLEDO, me importa un: bost niri, zuri...!/ bost axola!/ ardura gutxi niri!/ hor konpon (Mariantton)!/ izorra dadin! (ixorrai)/ bejondeiola! (bejondeizula...).

BOCA, a pedir de: asean eta betean./ aukera-aukeran./ esku-eskuan./ aukeran./ gura lez./ nahi bezala, erara./ ahoa neurri.

BOCA, abrir la: aharrausi egin.

BOCA, andar de boca en: aho-mihi(e) ibili./ (munduaren) ahotan ibili./ ahoz aho, ahorik aho ibili./ bala-bala, bolobolo zabaldu (berri bat).

BOCA, echar culebras por la: ahotik sugeak eta muskerrak atara.! gorriak (eta beltzak) esan.

BOCA, echar sapos por la: inon direnak (eta ez direnak) esan.

BOCA, irse la fuerza por la: abildadea auzoan eduki./ indarra sudurpean izan, adib.: “Sudurpean zuk bai indarra!”.

BOCA, quitar de la: ahotik atara./ mihi (punta)tik kendu, atara.

BOCANEGRA, ser un: esan txarrekoa izan.

BOCADO, sin perder: begi-belarri, adi-adi egon./ buru-belarri aditu.

BOGA, estar en: sapa (handia) izan./ pil-pilean egon./ tira handia izan.

BOLA, meter una: ziria, zipotza sartu./ adarra, harpa jo.

BOLLOS, no estar el horno para: giro ez izan, egon, adib.: “Hemen ez da giro eta goazen!” (Vámonos, que no está el horno para bollos).

BOLSA, aflojar la: behatza busti/ ziskoa askatu./ sakela, poltsikoa, patrika atximurtu.

BOLSILLO, rascarse el: sakela (ez zakila!!!) atximurtu./ behatza busti./ ziskoa askatu.

BOMBO, tener un: haurdun egon./ hezur berriak izan./ izarra izan./ berrogei azkazal izan.

BONITO, que te vaya: ondo ibili (Maripili)/ on dagizula.

BOQUILLA, de: aho-mihiz.

BOQUILLA, hacer las cosas de: abildadea auzoan eduki./ asko esan eta gutxi egin.

BORRAJAS, agua de: agotz galda (salda?)/ lastozko sua./ ur erre, adib.: “Hori ur erre duk, motel!”./ paper erre./ ezer ezean (geratu).

BOTAS, ponerse las: ase eta betean jan, edan.

BOTE, darse el: hankak jaso./ hanka egin.

BOTE, de bote en: arrautza bezala beterik./ mukurreraino./ gainezka./ lepo egon.

BRACETE, ir de: satsetan joan (“haciendo guarrerías”, atsoen arabera).

BRASAS, salir del fuego para caer en las: zalditik astora./ otsoari ihesi eta hartzak atzeman.

BRAZO, cogidos por el: besoz beso.

BREVA, estar tocándose la: potrojorran egon (gizonezkoak).

BREVAS, de uvas a: berandutik berandura.

BREVE, en: luzaro gabe.

BROMA, tomar a: barretik hartu.

BRONCA: istilu gorriak./ txoropote.

BRUCES, caer de: mu(s)turrez aurrera jausi./ buruz aurrera./ zerraldo erori.

BUENA, de verdad de la: zinez eta minez (diotsut)/ bene-benetan./ begiaz eta egiaz.

BUENA. ésta sí que es: hau beltza!/ hau da/duk(n) hau!/ hamaika (gauza) ikusteko, entzuteko jaiok gara!

BUENA, hacerla: ederra egin, adib.: “Ederra egin duk motel!”./ handia egin.

BUENA, no tener una idea: traste zuzena ez izan./ bihurria izan.

BUENAS, a: onez./ onera./ onean, adib.: “Hobe da umea onez onean hartzea”.

BUENO, no ser: ogi gogorra bezain ona izan.

BUENO, ponerse: gozoa jarri, egon.

BUENOS, estamos: jai dugu./ ondo jaiok egon, adib.: “Itsua badabil itsumutil, ondo jaiok gaude”.

BUEY, comerse un: idia adar(rak) eta guzti jan(go nuke)/ hezeak eta iharrak jan(go nituzke).

BURRO, bajarse del: amore eman./ konturatu./ zaldi gainetik jaitsi.

BURRO, ponerse: teman hasi, sartu.

BURRUCUCHUS, a: arrelepo, lepoan eramán.

C

CABAL. justo y: egin-egina./ bete-betea.

CABER (en mí, tí...): azalean kabitu ezinik egon, ibili, adib.: “Ezin zen azalean kabitu karrera irabazi zuelako”./ harro-harro egon.

CABEZA, agachar la: belarriak apaldu./ (inori) burua makurtu.

CABEZA, comerse la: burua urratu.

CABEZA, de pies a: burutik behatzera./ bete-betea./ peto-peto, adib.: “Gizon

- bete-betea, gizon-gizona da hori, benetakoa”.
- CABEZA, irse la: burua jo.
- CABEZA, no tener ni pies ni: ez hanka ez buru./ ez bururik ez buztanik.
- CABEZA, sentar la: buruz jantzi, adib.: “Mutil hori buruz jantzi da” (Ese chico se ha formalizado)/ buruz jantzia izan (ser formal).
- CABEZADAS, dar: lokaikuak egin.
- CABEZON, ponerse: teman hasi, sartu.
- CABO, al fin y al: azken finean./ azken batean./ azken buruan./ dena dela./ dena den./ ibilian-ibilian, adib: “Ibilian-ibilian etxera itzuli zen azkenean”./ gero eta gero ere.
- CABOS, atar: harimutur guztiak lotu.
- CABRA, estar como una: burutik (eginda) egon./ burua pitzatuta eduki./ burutik sano ez egon./ zoro garbia izan.
- CABREARSE: urak eta suak hartu.
- CAER, dejarse: burua agertu./ buruz agertu.
- CAER (la tarde), al: (arrats) apalean.
- CAGADO, estar: kaka praktetan ibili./ beldurrak airean egon./ beldurrak, beldurrez, beldurraren beldurrez egon.
- CAGALERA, el último putxi: azkena ipur ximela, tximeleta.
- CAGARLA: nireak, zureak... egin du./ hanka sartu (cagada=hanka- sartze).
- CAIDA, ir de capa: maldan behera ibili./ gainbehera ibili, etorri./ onenak eman(da egon)/ handienaz aurrera joan.
- CAIGA, caiga quien: leher edo zapan./ kosta ahala kosta.
- CAIN, pasar las de: zinak eta minak pairatu.
- CAJA, partirse la: barrez leher gaizto egin, adib.: “Barrez leher gaizto egin genuen haren esaldiekin”./ barrez lehertu./ barreari eman./ negarrari eman (llorar).
- CALABAZAS, dar: azak, ezetza eman.
- CALADO, estar (completamente): (blai)-blai eginda egon./ amuarrain eginda egon./ txipa, ezkailu bat bezala busti.
- CALAMBRE a la pierna, darle un: karranpak hartu dio zangoa.
- CALIENTA, al sol que más: eguzkia nora, zapiak hara./ haizeak nora, zapiak hara./ inoren soinuan dantza egin.
- CALLANDO, ala chita: arian ezarian.
- CALLE, en la puta: kale gorrian.
- CALLE, poner de patitas en la: bidali./ kaleratu./ kale gorrian utzi, adib.: “Kale gorrian ipini zituen ama eta umeak”.
- CALUROSAMENTE, acoger: bero bai bero hartu.
- CALVO, quedarse: kea asmatu, adib.: “Kea asmatu duk, txo!” (Joer, te habrás quedado calvo! -de tanto pensar-).
- CAMA, estar postrado en la: ohean bertan behera egon.
- CAMA, irse a la: lotara joan./ behi zuriaren tripara sartu.
- CAMA, levantarse de la: ohea hoztu.
- CAMADA, lobos de la misma: hari bereko korapiloak./ irin, ore bateko, bereko opilak, adib.: “Ore bereko opilak dituzu horiek”.
- CAMBIAR, no: beti bat, adib.: “Hi beti bat, Maurixia!”.
- CAMBIO, a las primeras de: hitz, berba batetik bestera.
- CAMINO, abrir el: bidea(k) urratu.
- CAMINO, allanar el: (aurrera)bide(a) eman. bidea(k) urratu.
- CAMINO, a mitad de: erdibidean geratu, gelditu.
- CAMINO, ponerse en: abiatu./ bideari lotu, ekin.
- CAMISA, empeñar hasta la: zorpetu./ zorrez josi./ zorrez ito./ zor eta lar gelditu.
- CAMISA, en mangas de: mauka hutsik./ alkandora hutsik, humean.
- CAMPANA, sonido de: dilin-dalan./ binbilin-banbalan./ dandai.
- CAMPANADA, dar la: kanpana jo.
- CANCION, estar siempre con la misma:

- betiko leloa erabili./ beti musika bera izan.
- CANCION, meter en, incitar: putzak eman, adib.: “Lapurtzeko putzak eman zizkion”.
- CANICULA, en plena: ozar-izar egunetan,.
- CANTANTE, llevar la voz: agindu./ nagusi izan./ zartagina giderretik heldu, oratu.
- CANTAR (los sobacos...): -ri kiratsa erion, adib. “Larrosari kiratsa dario”, “Zure oinei kiratsa darie”.
- CANTAR de plano: zabal-zabal aitortu./ aho betean aitortu.
- CANTARIA, otro gallo: beste oilar batek joko luke kukurruku./ beste zakur batek egingo luke zaunka
- CANTAROS, llover a: euria goitik-behera ari./ euria indar egin./ kriston eurijasa./ (euria) goian behean ari./ (euria) adarka ari./ (euria) ibaika ari./ (euria) zeruak bota ahalean ari.
- CANTO, cerrar a cal y: (ateari) giltza eta krisketa eman./ zazpi giltzez itxi.
- CANUTAS, pasarlas: beltzak eta txuriak ikusi./ gorriak ikusi.
- CAÑA, dar: emon-emon egin.
- CAPAZ de, ser: . . .-tzeko gauza izan, nor izan, gai izan, buru izan, adib.: “Ni buru naiz hori egiteko”.
- CAPITAL, de importancia: hil ala bizi(ko).
- CARA, a la puta: zabal-zabal, argi eta garbi, aho betean esan, adib. “Egia zabal-zabal aitortu dio” (Ha cantado de plano).
- CARA, alegrarse la: kopeta argitu./ kopeta ilundu (ponérsele mala cara)./ begia alaitu.
- CARA, cara a: begiz begi egon./ peto-peto begiratu./ aurrez aurre.
- CARA, echar en: aurpegiratu./ leporatu./ egotzi./ aurpegira, sudurrera eman./ irauna eman.
- CARA, plantar: buru, gogor egin./ oldartu./ (inori, ezeri) hortzak erakutsi.
- CARA, poner buena: aurpegi ona egin.
- CARA, sonar una: aurpegiz ezagutu./ “Ikusita zauzkat nonbait” (Te he visto en algún lado).
- CARA, tener: kopeta izan.
- CARA, tener la suerte de: kukuak jo, adib.: “Lanean ari denari kukuak jotzen dio”.
- CHARACTER, de buen/mal: hari onekoa/gaiztokoa izan.
- CARAMELO, a punto de: aukeran (ahokeran)./ esku-eskuan./ -tzear egon (erortzear dago)./ zorian egon.
- CARGA, burro de: alferren astoa.
- CARGO de, dejar a: kargutan eman.
- CARIÑO, mirar con: begi argiak egin./ begi zuriak egin.
- CARNE, ser uña y: hezur eta mami izan.
- CARPETAZO, dar: giltza eman.
- CARRERA, a la: arrapaladan./ lauringoan (a galope tendido)./ lau oinean./ lau hanka.
- CARRETERO, fumar como un: saguzaharrak beste, adina erre.
- CARRILLOS, comer a dos: mauka-mauka jan, adib.: “Poza ematen du ume honek, mauka-mauka jaten ikusita”.
- CARTILLA, leer o repasar la: esatekoak esan, adib.: “Esatekoak esango dizkiot horri” (Ya le voy a leer yo a ese la cartilla)./ errieta egin, eman./ demanda, zarramuskia egin.
- CASA, barrer para: nork bere astoari, mandoari arre (esaten dio)./ neure, zeure... labeari isiotu./ sua eman (su eman=pegar fuego)./ nork bere hariari eutsi./ mugarriz honuntza ari, jardun./ nork bere eltzeari su eman./ nork bere opilari ikatza eman, hurbildu.
- CASA, conocerle a uno en su: bere etxeko laratzak ezagutuko du hori (a ese actor no le conoce ni dios)./ bere etxeko laratzak izango du horren berri.
- CASA, de andar por: txinalka ibili (en chanclas, en pantuflas).
- CASA, llevar la: etxea gobernatu (behiak gobernatu...).

CASADOS, de recién: ezkonberritan.

CASCARRABIAS: ipurterre./ kakerre./ prakerre./ prakestu./ putzmin./ taka mehe./ triperre/ zakarripurdi./ zakurrilar./ zakur mutur.

CASCOS, calentar los: burua, gogo berotu.

CASCOS, ligera de: kaskarin./ buruarin./ txoriburu./ txolin./ orbel herriko.

CASILLAS, sacar a uno de sus: bere onetik atera./ senetik atera.

CASO de, en: -t(z)ekotan, adib.: “Londresa joatekotan, zoaz Aste Santuan”.

CASO es que, el: kontua (zera) da.

CASO, en todo: izatekotan ere.

CASO, hacer: jaramon egin.

CASO, llegado el: hartaraz gero./ hartara helduz gero.

CASOS, en el mejor de los: onenean (ere)/ onen-onenean./ onik onenean.

CASOS; en el peor de los: txarreanean (ere)/ txarrenetik ere.

CASQUIVANO: buru arin./ buru aurki./ buru huts./ haize belatz./ haize buru./ kaskarin./ kasku arin./ koxko arin(eko)/ orbel herriko.

CASTAÑUELAS, estar más contentos que: pozaren pozez, eztitan egon./ azalean kabitu ezinik ibili.

CASUAL, por un: deskuidoan, adib.: “Ez duzu hor deskuidoan mailu bat izango?” (Por casualidad no tendrás un martillo, no?).

CASUALIDAD, por: hala beharrear./ hala beharrez./ txiripaz.

CASUALIDAD, qué: 1.- Non eta mugan harrapatu zuten. 2.- Noiz eta bihar izan behar (precisamente...). 3.- Nora eta bere etxera joan ziren. 4.- nori eta..., zenbat eta..., eta abar.

CATEGORICAMENTE, negar: oso ta bete ukatu./ oso-osoa ukatu./ oso-osoa ukatu.

CATOLICO, no estar muy: oso santu ez egon, adib.: “Gaur ez nago oso santu” (Hoy estoy un poco chungo).

CATORCE, mentir más que: hango

gezurretik horko gezurra ibili.

CAUCE, volver las aguas a su: gauzak bere onera etorri.

CAUTELAM, ad: badaezpada./ zer gertatuko ere.

CENTEELLA, como una: arin bai arin./ ziztu bizian.

CENTEELLAS, rayos y: arranopola!

CEÑO, fruncir el: begia ilun ipini./ begitarte zapuztu./ begitarte iluna egin, paratu./ bekaina, bekokia, kopeta ilundu./ kopeta, bekainak belztu./ bekozko(beltza) ipini./ beltzuri egin./ beltzurik egon./ kopeta beltza jarri./ muturra, kopeta jarri.

CERDO, comer como un: zurruta eta purru jan, edan (zaratak ateraz).

CERDOS, echar margaritas a los: astoari goxokiak eman.

CEREBRIN, ser un: buruan gatza izan.

CERO, al: motz-motz./ ilea murriztu (ardiei, adibidez).

CERQUITA, estar: bertatik bertara egon./ alde-aldean egon.

CERRADA, en noche: gau, ilun hutsean.

CERRADO, olor a: zoko-usaina.

CHACHARA, estar de: berrike(te)tan egon./ solasean aritu./ hizketan.

CHAQUETA, cambiar de: eguzkia nora, zapiak hara ibili./ haizeak nora...

CHASCO, llevarse un: gezurrak irten./ buruhandi gelditu./ mazua hartu./ zerbait ustel atera./ usteak erdi ustel (atera).

CHAVO, no valer un: lau zuri balio ez izan.

CHICHA, calma: bare-bare (egon itsasoa)/ nare-nare.

CHIFLARSE por: inoren orpotik egiten ibili.

CHINOS, echárselo a los : zotzak bota, zotz egin (ez da joko bera, baina).

CHIQUITAS, no andarse con: txikitik ez ari./ kontu motzak izan./ koplari ez erabili./ txantxetan ez ibili.

- CHISMES, contar: ele bildu./ eleak eta belear bildu./ ele-melear bildu.
- CHISPAS, echando: txinpartak urtika./ sutan egon./ suak hartuta egon./ bordak erreta joan.
- CHOCARLA: ekazu bosteko hori! (choca esos cinco)/ eman, luzatu bostekoa!
- CHORLITO, cabeza de: txoriburu./ txepexpuru./ txepetxak baino buru txikiago izan./ eltzeburu./ ganorabako./ txepel.
- CHORRERAS, (y) un jamón con: (bai), zakurraren bibolina!/ bai, (eta) zera (ere).
- CHORRO, a: zurrupitan (likidoekin), adib.: “Erauntsia zurrupitan ari zen”, “Zurrupitan negarrez”.
- CHOTA, estar como una: burutik (eginda) egon./burutik nahasita egon./ burua pitzatuta eduki./ burutik sano ez egon./ zoro garbia izan.
- CHUPAO, creer que algo está: zerua tipulaz jo.
- CHUPAO, estar: zerbait egina egon, adib.: “Hau egina zagok/n”.
- CIEGA, a la gallinita: itsumandoka./ txepetx ala pexka ibili, jolastu.
- CIEGAS, a: itsumustuan, itsumustuka./ itsu-itsuan./ itsuan./ itsu-itsuka.
- CIELO, bajo la capa del: hodei honen azpian.
- CIELO, caerle del: osaba Tomasek eman.
- CIENTO, tanto por: ehuneko + zk. (mugagabeak), adib.: “%8k ez du(te) trenea hartzen”, hau da, “Ehuneko zortzik ez du(te) trenea hartzen”.
- CIERTO, estar en lo: zuzen egon./ oker egon (no estar en lo cierto).
- CIERTO, por: 1.- bide batez (a propósito...). 2.-portzierto./ alajaina./ alajainkoa./ alazankoa./ ... askoa!.adib.: “Gazte askoa” (Bien joven, por cierto).
- CIERTO, sí por: bai ba./ bai baldin ere./ bai behintzat./ bai horixe.
- CINCO, no tener ni: diru eskasean ibili.
- CINTURA, meter en: arrastoan sartu (gurdiak legez).
- CINTURON, apretarse el: petrinak, diruzorroa estutu.
- CIRROSIS, tener: gibeletik egon.
- CITAR: ahotan hartu.
- CIZAÑA, meter: burua berotu./ bazterrak nahastu./ sasiak sutu.
- CLARAS, decir a las: zabal-zabal esan./ ilunabarrean esan (no decirlo claramente).
- CLARAS, decir las cosas: ahoan bilorik gabe mintzatu, esan./ ahoan lakarrik, legarrik gabe mintzatu;
- CLARO, no dejar: ilunabarrean esan.
- CLARO, tenerlo: jai izan (hor, horrekin, horregandik)/ xahu izan, adib.: “Xahu naiz!”/ ondo jaiok egon, adib.: “Itsua badabil itsumutil, ondo jaiok gaude”.
- CLARIDAD de ..., a la: (-ren) zuritan, adib.: “Ilargi-zuritan”, “Zure begien zuritan”.
- CLASES de... dar: ... eskola eman, adib.: “Matematika eskolak ematen nabil” (=impartir, recibir= hartu, jaso).
- CLAVAR: kendu, adib.: “Zenbat kendu dizute prakongatik?”.
- COCHINADAS, haciendo: alberdanian ibili.
- COCIDO, estar: zopa eginda egon, adib.: “Zopa eginda etorri zen”./ aitzurtuta egon./ kriston katua, zezpala harrapatu./ zahagi eginda.
- COCO, jamar el: burua jan./ norbaitek burutara eman norbaiti, adib.: “Nork eman dizu hori burutara?”.
- COCODRILO, lágrimas de: tipula tristura(k)/ krokodiloaren kontuak./ gezurrezko lantua.
- CODO, codo con: ukoz uko.
- CODO, empinar el: basoaren, botilaren... ipurdia jaso./ kopa okertu.
- CODOS, hablar hasta por los: hitza eta bitsa dario, adib.: “ikasle horri hitza eta bitsa dario”./ txor-txor jardun etengabe.
- COJA, a la pata: kisketean./ txingoan, txingoka ibili.

COJO, antes se coje al mentiroso que al: gezurak zainak labur.

COJONAZOS, ser un: bare ederrekoa izan.

COJONES, echarle: jo ta ke, jo ta su, jo ta fuego ibili.

COJONES, estar comiéndose los: tripak jaten egon.

COJONES, estar tocándose los: potrojorran egon (gizonezkoak).

COJONES, manda: -t(z)ea ere!, adib.: “Umea hona ekartzea ere!” (Manda cojones, traer aquí al niño).

COJONES. por: ezinbestez./ ezinbestekoa izan./ besterik ezean, adib.: “Besterik ezean. azak jan” (A falta de pan...)/ etsi-etsian, adib.: “Etsi-etsian egin behar izan genuen”.

COJONES, por los: bai zera./ bai, bost./ ezta pentsatu ere./ ezta hurrik eman ere./ bai, eta zera ere.

COJONES, tener: barrabilak izan, eduki./ adore, kemen izan.

COJONUDO: kristo(re)n, adib.: “Kriston giroa” (Un ambiente cojonudo)/ itzel, izugarri./ ezin hobe./ berealdiko./ primerako.

COLA, la pescadilla que se muerde la: sorgin kurubila (gurpila)/ gurpil zoroa./ bukatzen ez den soka.

COLACION, traer a: aipatu./ solasera ekarri./ ahotan hartu./ hizpidera ekarri.

COLADA, hacer la: leixibatxua egin./ putzeta jo.

COLLARES, los mismos perros con distintos: ore bateko, bereko opilak izan.

COMBA, saltar a la: sokasaltoka, sokadantzan ibili.

COMIDILLA, ser la: (munduaren) aho(mihi)tan ibili.

COMINO, no valer un: lau zuri balio ez izan.

COMO es que...: nolatan, adib.: “Nolatan zu hemen?” (Cómo tú por aquí? Cómo es que estás aquí?)/ nondik nora, adib.: “Nondik nora ekin zenion euskarari?”

(Cómo es que le diste a esto del euskera?).

COMO no sea...: non (eta) -en, adib.: “Ez du batere lanik egiten, non ez den bere onerako”.

COMO si..., tanto si...: zein, adib.: “Gizona zein emakumea izan, guri bost”./ zein... zein ..., nahiz... nahiz ..., adib.: “Zein irabazi zein galdu, beti kexa du honek”.

COMPañIA de, en: lagun izan, eraman, hartu..., adib.: “Hitlerrek, amorantea lagun zuela, bere buruaz beste egin zuen”.

COMPARADO con... : inoren aldean, adib.: “Zure aldean zaharra naiz”./ -(r)en ondoan.

COMUN, hacer en: auzolanean egin./ komunean egin.

CONDICIONES, a igualdad de: hainbatik hainbatean, adib.: “Hainbatik hainbatean, ederrago zaizkio Jainkoari gaztaroko obra onak zahartzarokoak baino”.

CONCIENCIA, remorder la: barrukoak zirikatu./ barrenak gogorarazi./ barruko harrak jan.

CONFIANZA, ser de: uste osokoa izan.

CONFORME a: -(r)en arabera(koa).

CONOCE que, se: antza./ dirudienez./ agi danez (aidanez)/ omen./ ei./ nonbait.

CONOCER, dar a: argitara, aditzera eman./ argitaratu.

CONOCIMIENTO, poner en: jakinaren gainean jarri./ jakitun ipini, adib.: “Jakitun ipintzen zaitut: zuk nahita ere, ez dut egingo”.

CONSECUENCIA, en: ondorioz./ beraz.

CONSECUENCIAS, llevar algo hasta sus últimas: azken hariraino, bururaino eraman.

CONSIDERACION, tomar en: haintza(kotza)t hartu. Gereñoren arabera, haintzat hartu=(reconocer), eta haintzakotzat hartu=(tomar en consideración)/ zerbaitetan hartu./ burutan hartu.

CONSIGUIENTE, por: horren ondorioz.

CONTADO, al: esku diru(z) (erosi)./ esku gainean (erosi).

CONTRA de, en: -(r)en kontra. aurka./ -(r)en kaltez, adib.: “Athletic eta Errealak elkarren kaltez ibili omen ziren behinola”.

CONTRAPELO, a: buru-buztanka./ ile kontra.

CONTRARIO, sortear a un: izkin(a) egin.

CONTRATIEMPO, tener un: ezbehar batek lotu.

CONVENCIDO, estar totalmente: uste osoan egon./ uste betean egon./ bete-beteen egon, adib.: “Bete-beteen nago ni gure mutila ez dela izan”.

COPON, del: itsaso beteko..., adib.: “Itsaso beteko gezurra” (Una mentira de la ostia y el copón)./ kristoren.

CORAZON, dar un vuelco el: barrena irauli, nahasi.

CORAZON, de buen: bihotz biguneko, oneko.

CORAZON, de todo: bihotz-bihotzez./ bihotz-bihotzetik./ bene-benetan.

CORAZON, duro de: bihotz gogor(reko)./ suharri guztiak baino bihotz gogorrako(koa).

CORAZON, partirse el: bihotza urratu, erdibitu, hautsi.

CORDERO, de la mar el mero y de la tierra el: sorotan bele.

CORDERO, la madre del: axuriaren ama./ hortxe dago koska./ horretan dago gakoa./ auziaren iltzea, untzea.

CORDERO, lobo con piel de: ardiz jantzitako otsoa./ azaleko ardia.

CORRECALLES: kalejira.

CORREGIR: burua bi belarrien artean ezarri./ gurdia arrastoan sartu.

CORRER, a todo: oinak arinik./ oinak arinka./ arrapaladan./ lasterka./ korrika./ antxintxika./ arin-(bai)arin./ itoka./ arinka./ senean./ korrika batean.

CORREVEIDILE: berripurdi./ elaberriti./ non-zerbani.

CORRIENTE, contra: haize kontra./ ur

lasterraren kontra igeri egin.

CORRIENTE, estar (puesto) al: jakitun egon./ jakinaren gainean egon.

CORRIENTE, poner al: jakitun ipini./ jakinaren gainean ipini.

CORTADO, dejar: seko, ziplo utzi.

CORTARSE, no: ez kokildu./ ahoan legarrik gabe mintzatu.

CORTE, hacer la: neska lagundu (neskei)./ gorte egin.

CORTO, atar en: (ezeri) brida eduki./ (ezeri) hesia ipini./ kate motzean lotu.

COSA, como quien no quiere la: bestela baitakoan, adib.: “Bestela baitakoan alde egin zuen gelatik”./ bestela bezala./ ezari-ezarian./ mantso-mantso./ poliki-poliki.

COSACO, beber como un: upela betean edan./ ihiak bezala edan.

COSAS, qué: hau da gauza!/ hau da hau!/ hamaika ikusteko, entzuteko.. jaiokak gara.

COSITAS, decirse: hamaika kontutxo eder esan (elkarri)./ ez tatan egon, ibili.

COSQUILLAS, hacer: kili-kili(ak) egin.

COSTA, a toda: nahi ta nahi ez./ nahi ta ez./ kosta ahala kosta.

COSTA de ... a: inoren lepotik./ inoren bizkarretik./ inoren pentzutik, adib.: “Eta hori guztia administrazioaren pentzura”./ inoren kontura.

COSTAL, harina de otro: beste hariko ezpala.

COSTUMBRE, como de: ohi bezala, gisa./ ohi denez./ ohi den legez.

COTILLA, ser un: kontakatilu (huts)a izan./ non-zerberri ibili./ sudurluze bat izan.

COTILLEAR: aztalak ebaki, adib.: “Aztalak ebakitzen ari dira”.

COTORRA, ser una: ahozabal/ antzara./ karrankari./ berbajario./ berbalapiko./ berrijario./ berriketontzi./ berrilapiko./ elezaku./ goldemutur./ hitzjario./ hitzontzi./ hitzuntzki./ hizkilipai./ kontakatilu./ lapiko txiki./ mihi(ngain)

luze./ mihin laster./ xardoki merke.
 CRAS, cris: kirriz-karraz./ kraska.
 CRECES, (devolver) con: baten bia
 bihurtu./ gehituz./ damua ere ordaindu,
 adib.: “Damua ere ordainduko dizut”.
 CRECES, pagar con: larrutik ordaindu.
 CREDITO, a: zorrean./ zorretan hartuta.
 CREDITO, dar: sineste hartu.
 CREDITO, tener (buen): ospe ona izan./
 izena izan./ uste osokoa izan.
 CREIDO, pero qué te has: . . .zarelakoa.
 ala?/ zer uste duzu?/ bai zera./ bai, eta
 zera ere./ hara, markesaren alaba!
 CRIO, ser un puto: lumatu gabeko
 txorikumea izan./ umemoko./ umegorri.
 CRISMA, partirse la: kaskezurra hautsi.
 CRISTIANO, hacerse: zerura jaio.
 CRUZ, a cara o: zotz ala motz (zotz egin)./
 bakotxi ala biritxi (pares o nones)./ ur
 ala ardo./ busti ala lehor./ leon-kastilo./
 begitarte ala uzkur.
 CRUZADOS, estar de brazos: besoak
 uztarturik egon./ eskuak gurutze egon./
 antxumatuta./ antxumeak
 (ahuntzumeak) saltzen ari.
 CUADROS, quedarse a: sor eta lor
 gelditu./ harri eta zur gelditu./ harri-
 harri eginda./ harri eta belarri.
 CUAJAR (la nieve): (elurra) gatzatu.
 CUAJO. arrancar de: errotik atera, erauzi./
 (zuhaitzak) erroak eta guzti atera.
 CUAL, cada: nork bere./ bat bederak.
 CUAL, con lo: hainbestenarekin, adib.:
 “Bost mitin eman zituen egun berean
 eta hainbestenarekin ahotsik gabe.
 geratu zen”./ hainbestez./ beraz.
 CUAL más..., a cada: zein baino zein .
 ..ago./ nor baino nor . . .ago, adib.: “Nor
 baino nor alferrago”.
 CUAL, que si tal que si: ez dakit zer,
 badakit nor.
 CUAL, tal para: a zer pareta, barraskiloa,
 karakola eta bareta.
 CUANDO, de vez en: tartean-tartean./
 tarteka-marteka./ noizean behin./

noizbehinka./ arteka-marteka./
 batzuetan./ behin edo behin./ behin edo
 beste./ zenbaitetan./ lantzean behin./
 lantzean-lantzean./ noizik behinean./
 aldian behin.
 CUANDO más ... -rik handiene(t)an,
 adib.: “Bero, hotzik handienez...”
 (Cuando más calor, frío hace...).
 CUANDO no ...: ez . . .(e)nean!, adib.:
 “Hil ez naizenez!” (Cuando no me he
 muerto!...), “Jo eta txikitu ez
 duenez!!!” (Y menos mal que no lo ha
 roto!).
 CUANTO, a: zenbatean, zegan, adib.:
 “Zegan dago gaur letxuga?”.
 CUANTO, todo: ... ahala, adib.: “Begiak
 ikusi ahala” (Todo cuanto abarca la
 vista), “Jan ahala jango duzu” (Comerás
 todo cuanto puedas comer).
 CUARENTA, las: egia latzak, adib.: “Egia
 latzak entzun behar izan du, lotsagabe
 halakoak!” (Le hemos cantado las
 cuarenta al sinvergüenza ese de las
 narices)./ kristo(re)nak esan./ bereak eta
 bost, eta bi esan./ txuriak eta beltzak
 esan./ esatekoak esan (leer la cartilla)./
 direnak (eta ez direnak) esan./ bereak
 eta asto zaharrarenak, beltzarenak esan./
 handiak, zakurrarenak esan.
 CUARESMA, más largo que la: Garizuma,
 lukainka baino luzeagoa./ Garizuma
 hainbat luze.
 CUARTO, de tres al: bada-ezpadako,
 adib.: “Bada-ezpadako okela ekarri
 duzu”./ erdipurdiko./ halamoduzko./
 pintterdiko, adib.: “Gure pintterdiko
 intelektualei ezin gehiegi eskatu”.
 CUARTOS, qué... ni qué ocho: zer ... eta
 zer ...-oste, adib.: “Zer behi eta zer
 behioste” (Qué vaca ni qué niño
 muerto)./ zer... eta zer ...-ondo(ko).
 CUBA, como una: zopa eginda./
 haitzurtuta./ total egin(d)a./ hordi sats
 egina./ katua harrapatu./ azeria larrutu.
 CUBERO, a ojo de buen: gutxi gora-
 behera./ alde-alde bota, adib.: “Alde-
 alde bota nuen eta asmatu”./ begiz./ begi
 neurriz.

CUBIERTO, estar a: aboro(an), babestuta, babesean egon.

CUBITO: izotz koxkor, puxka. Azukre koxkor=azucarillo.

CUCHICHEANDO: ixilka-mixilka./ txutxuinuekuka.

CUCLILLAS, en: totorika, pikoxka ibili.

CUELLO, apostarse el: bete-betea, uste osoan, uste betean egon./ lepoa jo, egin, adib.: “Lepoa egingo nuke”, “Baserria ere jokatu nuke”./ belarria egin.

CUELLO, echar una mano al: amildegira lagundu.

CUELLO, estar hasta el: zorpetuta, zorrez josita, zorrez itota egon./ zor eta lar gelditu.

CUELLO, estar metido hasta el: (ezertan) belarrietaraino sartua ibili.

CUENTA de, a: ... dela eta ez dela, adib.: “Autoak direla eta ez direla”.

CUENTA, caer en la: konturatu./ antzeman./ kontuan, kontura erori, jausi.

CUENTA, darse: konturatu./ antzeman.

CUENTA, dejar de mi, tu...: (nire, zure...) kontu (utzi).

CUENTA, llevar la: (ezeren) kontua izan, adib.: “Horren kontua badut” (Ya llevo cuenta de eso).

CUENTA, por mi, tu...: (neure, zeure...) buru(tik), esku(z), kontu(rik).../ “Neure gain eta begi(pean)” (Por mi cuenta y riesgo).

CUENTA, tener en: kontuan hartu, eduki. izan./ jaramon egin./ gogoan hartu.

CUENTAS, ajustar las: (inori) giltza zerrailan sartu.

CUENTAS, dar: kontu(ak) eman, adib.: “Ez diot inori konturik eman behar”.

CUENTAS, echar: kontu(ak) atera, egin, garbitu.

CUENTAS, en resumidas: hitz gutxitan./ berba bitan laburtuz./ funtsean./ azken batean.

CUENTAS, hacer: kontuak garbitu.

CUENTAS, menudo pájaro de: a zer alea!

CUENTAS, pedir: kontu(ak) eskatu, galdetu, hartu./ zerbaiten argitasunak, zerbait argitzeko eskatu.

CUENTAS, rendir: kontu(ak) eman.

CUENTAS, salir las: kontu(ak) atera, adib.: “Ez zitzaizkion kontuak ateratzen”.

CUENTO de, con el: ... dela eta ez dela, adib.: “Autoak direla eta ez direla”.

CUENTO, venir a: harira etorri, adib.: “Arazo hori orain ez dator harira”.

CUENTOS, no andarse con: kontu motzak izan./ koplariak ez erabili./ zinu barik ibili./ berriketa gutxi erabili.

CUERDA, bajo: esku azpiz./ eskupetik./ kapapetik.

CUERNOS, coger al toro por los: kirtenetik hartu./ otsoa belarri(eta)tik oratu./ hartzari heldu.

CUERNOS, poner los: adarrak ipini, izan, eraman.

CUERPO, hacer de: (barruak) libratu./ kaka egin, erregeari karta idatzi.

CUESTAS, a: aldean (encima, poltsikoan edo)/ lepoan (al hombro, bizkarrean)/ soinean (jantzita, soineko (bat edo)/ arrelepo, lepoan (burrucuchus).

CUESTE, cueste lo que: zor edo, nahiz lar./ kosta ahala kosta./ leher edo zapart.

CUESTION, el quid de la: auziaren iltzea/ hortxe dago koska/ horretan dago gakoa./ hor dago untzea, iltzea.

CUESTION, ir al fondo de la: harira joan.

CUIDADO, con: kontuz gero!

CUIDAOS, allá: niri bost./ bost axola./ ez dit anima./ ardura gutxi niri./ hor konpon (mariantton).

CULO, a tomar por: 1.- kito (dama)!/ aski da!/ nahikoa da!/ pikutara!/ honaino! (horraino, haraino)./. gau arte!/ akabo! 2.- lekutan, lekutara. lekutakoa.../ tokitan, tokitara, tokitakoa.../ txoritara.

CULO, ir de: maldan behera./ gainbehera.

CULO, irse a tomar por: antzarak perratzerak./ pikutara./ txoritara./ porruak landatzerak./ utikan! (hoa hortikan)/ alde

hemendik!/ popatik hartzera joan.
 CULO, lamer el: (inori) giblean pot egin,
 mun eman, xaboia eman.
 CULO, partirse el: barrez leher gaizto egin,
 adib. “Barrez leher gaizto egin genuen
 haren esaldiekin”, barrez lehertu./
 barreari eman (edo negarrari eman).
 CULPAS, echar las: egotzi/ leporatu.
 CURRO, tener mucho: begia bete lan ibili./
 galtzak bete lan./ egin ahala lan./ esku
 bete lan.

D

D, el día: E eguna.
 DA que..., no sé qué me: zainak jo.
 DABA, se acabó lo que se: gureak egin
 du./ agur gure ametsak./ kito gure
 asmoak!
 DADO a, estar: -(e)ra jarria egon, adib.:
 “Edarira jarriak daudenak”.
 DADO, venir: berez etorri, adib.: "Gauza
 berez datorkigu".
 DAMAS, jugar a las: dama-jokoan aritu.
 DAMOCLES, estar bajo la espada de: hari
 batean, batetik egon./ hari-harian,
 haritik egon.
 DANDO, a Dios rogando y con el mazo:
 “(Jainkoari) arren baina, eta Txerren”.
 DAÑO, hacer: min eman, adib.: “Min
 eman didak, astapotro horrek!” (Me has
 hecho daño, bruto!)/ min hartu, adib.:
 “Min hartu du Alkizak jokaldi
 horretan”. (Alkiza se ha hecho daño en
 esa jugada).
 DAR (en la nariz) que...: zainak jo, adib:
 “Zainak jo dit ez dela etorriko”.
 DARSE a: -(a)ri eman, adib.: “Ihesari
 eman” (Darse a la fuga), “Edanari
 eman” (Darse a la bebida).
 DARSELAS de: -(r)en planta egin, adib.:
 “Jakintsuaren planta egin zuen”./
 itxurak, irudipenak egin.
 DEBE, decir lo que no (se): ez esatekoak
 esan.
 DEBIDO, como es: behar den legez./ behar
 bezala.
 DECAIGA, que no: eutsi goiari!/ ez etsi!
 DECIR, no hay nada más que: ez dago zer
 esanik.
 DECIR (que), quiero: esan nahi baita./ hau
 da./ alegia./ hots.
 DECIR(LO), eso es fácil de: esatea merkea
 da.
 DEDO, no chuparse el: atzo goizekoa ez
 izan, adib.: “Zer uste duzu, atzo
 goizekoa naizela, ala?”, “Ni ez nauk
 atzo goizekoa, gero”./ hortzak
 berdinduta eduki.
 DEDOS, como para chuparse los: gozo-
 gozoa./ bizarra koipetzeko modukoa./
 musuak eztitzeko.
 DEFECTO, por exceso o por: “Larregiz ez
 bada, gutxiegitz”.
 DEFINITIVA, en: funtsean.
 DEJADO, ser un: zabartu, adib.: “Ez hadi
 zabar!” (No te abandones!).
 DELANTERA, tomar la: aurea hartu./
 gaina hartu (garaitu).
 DELGADO, estar muy: hezur huts egon./
 hezur eta larru./ hezur eta azal egon,
 egin, gelditu.
 DELIRANDO, estar: burutik galduta ibili.
 DELIRIO, querer hasta el: zoroen bihotz
 eroaz maite izan.
 DEMAS, por lo: gainerakoan, adib.:
 “Gainerakoan esan daiteke ondo
 dagoela”.
 DERECHO, andar: arrastoan sartu./ zuzen
 ibili./ zintzo, jator izan, portatu./ orratza
 baino zuzenago ibili (andar más derecho
 que una vela).
 DERECHO, hecho y: bene-benetakoa,
 adib.: “Gizon-gizona da” (Es un hombre
 hecho y derecho)./ oso-oso.
 DERRIBO, acoso y: jo ta (bertan) bota
 (dabilkit, arte).

DESAFIO, lanzar un: erronka jo, bota, egin.

DESAGRADECIDO, ser un: esker beltzeko, txarreko izan.

DESBRAVAR, sin: bazterrolak kendu gabe(ko).

DESCANSO, sin: jai gabe./ etengabe./ jai eta aste.

DESCARAO que sí!: bai horixe!./ jakina!./ bat etorri ... (r)ekin!./ iritzi berekoa izan./ ados egon.

DESCOJONARSE: barreari eman./ barrez leher gaizto egin./ barrez lehertu./ barrez ito./ irri-karkaraz.

DESCOSIDO, beber como: upela betean edan./ ihiak bezala edan.

DESCUBIERTO, al: agerian./ begi-bistan.

DESCUIDE usted: zaude ardura barik./ utzi neure kontu.

DESEANDO, estar: irrika bizian egon, adib.: “Etxera iristeko irrika bizian zaude”./ irrik(it)an egon./ aiherrak egon, adib.: “Mendira joateko aiherrak nago”.

DESGRACIA, caer en: inoren ederra galdu.

DESGRACIADO, ser: adur txarrekoa izan.

DESIERTO, clamar en el: basamortuan oihuz egon.

DESMORALIZADO, estar: lur jota egon, ibili.

DESOBEDECER: esanetik irten./ esandakorik ez egin.

DESPELOTARSE: larrugorritan jarri./ biluztu./ erantzi.

DESPEREZARSE: nagiak, tiragaleak atera, bota./ sagai-sagai egon.

DESTAJO, trabajar a: somara lan egin.

DESTEMPLADAS, echar con cajas: ordu gaiztoan bota./ aurretik bidali.

DETALLE, con todo lujo de: zehazki./ zehatz-mehatz.

DETALLE, sin perder: begi-belarri./ buru-belarri egon, aditu./ adi-adi.

DETRAS, por: atzetik hara (hitz egin, edo).

DEUDA, cancelar una: zorra kitatu./ bahia atara (bahitura).

DEUDA, estar en: inorekin zorretan egon.

DIA, al: egunean (egon).

DIA, a plena luz del: egun argiz.

DIA, en pleno: egun handiz.

DIA, estar al: ordua mundu bizi./ jakitun egon./ munduaren berri izan.

DIA, flor de un: neguko lorea.

DIA, vivir al: aldian aldiko bizi./ ordua mundu bizi.

DIABLO, como alma que lleva el: herio suhar(rean).

DIABLO, pobre: eskekoaren hurrengoa.

DIABLOS, llevar(le) los: deabruak eramán.

DIABLOS, por mil: mila deabru!./ arraiopola!

DIARIO, día de: astegun (buruzuri)/ astegun gorri(an).

DIAS, no dar ni los buenos: haize hotzaren berokia eman.

DIAS, tener: aldiak izan (onak edo txarrak).

DICTADO de, al: inoren manutik./ inoren esanetara.

DIENTES, castañetear los: hortzeginak karraskatu./ haginak lauskitu.

DIENTES, con uñas y: hortzez eta motzez (defendatu).

DIENTES, enseñar los: haginak, hortzak erakutsi.

DIENTES, murmurar entre: hortzartean jardun.

DIFICIL, hacerse: aldats egin, adib.: “Sailburuei ere aldats agiten zaie sinistea bertsio ofiziala”.

DIFICULTAD, con cierta: tikili-takala, tirripi-tarrapa ibili.

DIGAN, digan lo que: esanak esan.

DIGAS, y tú que lo: hori esazu!

DIGNO de, ser: duin, gai izan, bihurtu, egin, bilakatu.

DILACION, sin: luze gabe./ luzatu barik.

DIOS, a la buena de: huts ala bete.
 DIOS, bendito de: jainkoaren semea (alaba).
 DIOS, como hay: jainkoaren egia!, adib.: “Jainkoaren egia da hori”.
 DIOS, con: jainkoa lagun!
 DIOS, decir las de: kristo(re)nak esan./ bereak eta bost (eta bi) esan./ inon direnak (eta ez direnak) esan.
 DIOS, en el nombre de: jainkoaren izenean./ jainkoarren!
 DIOS, gracias a: zorionez./ hala beharrez./ gaitzerdi!
 DIOS, por el amor de: arren./ otoi./ jainkoarren./ jainkoaren izenean.
 DIOS, sabe: jainkoak daki./ batek daki./ auskalo.
 DIOS, vivir como: esne mamitan, bitsetan bizi./ esnetan bizi.
 DIRA, el tiempo lo: urak egingo du bide.
 DIRE, lo: esango dut, bada!, adib.: “Amor-ti-gua-zi-o-a, jesus!, esango dut!”.
 DISCORDIA, sembrar la: sua piztu./ bazterrak nahastu./ sasiak sutu.
 DISIMULO, con: bestela baitakoan./ ezarian-ezarian.
 DISPARATE, decir o hacer: ez esatekoak esan./ ez egiteko bat egin.
 DISPOSICION, a su completa: zure esanetara.
 DISPOSICION de..., a: inoren eskuko egon./ inoren esanetara egon.
 DOBLADA, meter(se)la: ziria, zipotza sartu./ iruzur egin./ adarra, arpa, txalaparta jo./ ederra sakatu, sartu.
 DOLOR, ser (más malo que) un: Ifernuko Patxi Txarren baino txarrago izan./ ogi gogorra bezain ona izan.
 DONDE, mira por: hara non./ nondik nora, adib.: “Nondik nora, urteak eta urteak elkar ikusi barik eta hara non aurkitzen garen!”.
 DORMIR(se) un miembro: inurritu./ hilduratu./ sorgortu./ sortu./ zurmindu./ lo hartu, adib.: “Hankak lo hartu dit”.

DOS, dos contra: bi biren kontra./ bi-bitara, adib.: “Pilota partidua bi-bitara jokatuko dute”.
 DRIBLAR: izkin(a) egin.
 DUDAS, aclarar las: zalantzak zuritu, argitu.
 DUDAS de..., estar en: joan, ez joan (dudando si ir o no): egin, ez egin (hacerlo o no)./ egingo, ez egingo egon./ duda-mudaran egon, ibili./ zalantza(ta)n egon./ kolokan egon./ aiko-maiko egon.
 DUDAS, mar de: dudetako (zalantza) mataza./ aiko-maiko ibili./ duda-mudatan ibili.
 DUDAS, sin lugar a: argi eta garbi./ duda (izpi)rik gabe.
 DUELO, retar a un: erronka jo, egin, bota.
 DURO, lo que faltaba pal: horixe behar genuen!/ horixe besterik ez genuen falta!
 DURO que, mas: suharri guztiak baino gogorrago.
 DURO, sin un (puto): sosik gabe egon./ Simon egon.

E

EBULLICION, en: gal-gal(ka)./ galgaraka.
 ECO: harri bizi.
 EDAD, en la mejor: loretan./ sasoi betean./ garerdian, adib.: “Garerdian hil zaio emaztea”.
 EDAD, mayor de: adin nagusi(ko).
 EDAD, menor de: adin txiki(ko).
 EFECTO, en: izan ere./ hain zuzen (ere)./ bai(ki)./ zuzen zaude.
 EJE, partirse el: barrez leher gaizto egin, adib.: “Barrez leher gaizto egin genuen haren esaldiekin”./ barrez lehertu./ barreari (edo negarrari) eman.
 EJEMPLO, por: adibidez./ esate baterako./ esaterako./ konparazio(ne bate)ra./ hala

- nola./ barbarako.
- EJERCICIO, en: jarduneko, adib.:
“Jarduneko abokatua” (Abogado en ejercicio).
- ELEMENTO, menudo: hori mozolo pinttoa da!/ a zer alea!
- ELITE, estar en la: puntan ibili.
- ELLO, (no) estar a: hartara (ez) egon.
- EMBARAZADA, estar: haurdun izan./ hezur berriak izan, adib.: “Hezur berriak zituen ordurako neskak”./ izarra izan./ hogei atzazalak izan.
- EMBARGO, sin: ostera./ dena dela./ dena den./ hala (eta guztiz) ere./ halan da be./ berriz./ aitzitik ere./ ordea./ halabaina.
- EMPANTANADO, dejar: erdizka./ erdiz-erdizean utzi.
- EMPAPARSE: -z jabetu./ zerbait ulertu./ jantzita egon./ bustita egon, adib.: “Busti naiz horretaz” (Me he empapado de eso).
- EMPATES, quedar: (partiduan) peto gelditu./ hainbana gelditu, egin.
- EMPEÑO, sin cejar en el: etengabe./ etsi(penik) gabe.
- ENCAMINADO, andar mal: oker ibili, egon./ okerreko bidetik jo.
- ENCHUFE, tener: ukondo (handia) izan.
- ENCIMA, llevar: 1.- aldean eraman (gauza bat-edo, poltsikoan). 2.- soinean eraman (jaka bat jantzi, edo). 3: lepoan (a la espalda, a hombros).
- ENCIMA, por: gainetik./ irazean (superficialmente)/ gaingiroki.
- ENCINTA, estar: haurdun egon./ izarra egon./ hezur berriak izan, adib.: “Hezur berriak zituen neskak ordurako”./ berrogei azkazal izan.
- ENCOJERSE: urak hartu.
- ENCONTRADIZO, hacerse el: otoz otoa egin
- ENCONTRAREMOS. arrieritos somos y en el camino nos: fandangoaren buelta etorriko zaizu./ bueltan etorriko zaizu./ larrutik ordaindu behar didazu./ urak egingo du bide.
- ENCUENTRO, salir al: bidenabar irten./ bidera irten.
- ENFASIS, poner: zerbait azpimarratu.
- ENHORABUENA: zorionak./ bejondeizula (zuri), bejondeiola (berari)...
- ENHORABUENA, estar de: zorionean egon.
- ENTENDEDERAS, ser corto de: oso betea ez izan./ burugogorra izan (beste adieran, ulertu nahi ez duena).
- ENTENDER, dar a: aditzera eman.
- ENTERADO, estar: jakinaren gainean egon./ jakitun egon.
- ENTERA(D)O, ser un: ahateari, sardinari igerian erakutsi (nahian ibili).
- ENTONCES: halako batean./ orduan./ tupustean./ bat-batean.
- ENTONCES, a partir de: harrezkeroztik./ hartaz gero.
- ENTONCES, desde: geroztik./ ordutik (aurrera, hona...).
- ENTONCES, para: ordurako./ ordu ezkeror.
- ENTRA, la letra con sangre: ikasbidea, odolbidea.
- ENTRAÑAS, en nuestras: geure buru-bihotzetan./ barne-barnean./ geure baitan.
- ENTREDICHO, estar en: kolokan egon, jarri.
- ENTUSIASMO, sin: gogo hotzez.
- ENVIDIAR, no tener nada que: minik ez izan, adib.: “Ene zaldia ez du zurearen minik”.
- ERROR, sacarle de su: burua bi belarrien artean ezarri.
- ES, esto: hau da./ hots./ alegia
- ES, tal como: dena denez, adib.: “Dena denez nahi dut” (Lo quiero tal como es).
- ESCONDIDAS, a: ezkutuka./ ixilka-mixilka./ ixil-ostuka, ixil-gordeka./ ilunpean./ isilik./ kiriketan.
- ESCONDITE, al: kiriketan./ ezkutaketan./ kukuka./ zapoketan.
- ESENCIAS, destapar el tarro de las:

zakukoak atera.

ESSES, haciendo: alderaka joan./ zeharka-meharka ibili./ soslai, sigi-saga ibili.

ESGRIMIR: dantzatu, adib.: “Ezpata dantzatu, makila dantzatu”.

ESPABILAR: tonto usainak kendu.

ESPALDA, dar la: atzea, bizkarra, gibel(a), lepoa eman./ aurpegia itzuli.

ESPALDAS, caerse de: aratinik jauasi./ taloa hartu.

ESPALDAS, cargar sobre sus: bere bizkar, gainera, gain hartu./ soinera hartu./ bizkarreratu.

ESPANTAPAJAROS: txorimalo./ kukumarru.

ESPARRAGOS, irse a freir: pikutara joan/ txoritara joan./ antzarak ferratzera joan./ porruak landatzera joan./ utikan! (hoa hortikan!)/ alde hemendik! I

ESPECIAL, en: batez ere./ bereziki.

ESPERA!: itxaron apur batez!/ egon apur batez!

ESPERANZA, estar en estado de buena: haurdun egon./ hezur barriak izan./ berrogei azkazalak izan./ haur esperantzan egon, izan.

ESPERAR: inoren, ezeren zain egon, adib.: “Zortzi ordu eman dugu Korrikaren zain”./ inoren esperoan egon, adib.: “Zure esperoan nengoen”./ inori begira egon./ inor itxaroten egon, adib.: “Zeren esperoan dago gure herria?” (A qué está esperando nuestro pueblo?),

ESPICCHARLA: azken hatsa eman./ hurrengo kukua ez entzun./ azken kukuak jo.

ESPINA, dar mala: zain txarra eman, adib.: “Zain txarra eman dit”./ usain onik ez eman, adib.: “Arratsalde hartan ikusi nituen bezeroek ez zidaten usain onik eman”./ susmo txarrak hartu.

ESPIRAL, en: kiribilean.

ESPONJA, beber como una: ihiak bezala edan./ upela betean edan.

ESPUELA, echar la: espuela ipini.

ESPUMA, subir como la: gora handia izan.

ESTA, dejarlo tal como: bere horretan utzi, laga./ bertan behera laga./ dagoen-dagoene(t)an utzi.

ESTAMOS?: bagara?

ESTAR a: -(e)tara egon, adib.: “Orain ez, horretara nago eta”.

ESTAR en que: -(e)lakoan egon, adib.: “Etorriko direlakoan nago” (Uste dut)/ uste izan...-(e)la./ (ba)nago...-(e)la, adib.: “Banago etorriko dela”.

ESTAR, (no) poderse: giro (ez) izan, egon, adib.: “Hemen ez da giro” (Aquí no se puede estar).

ESTAS, en una de: halako batean./ bat-batean./ tupustean.

ESTE, este como: dagoen-dagoen(t)an.

ESTILO, por el: antzeko(a)/ antzeko zerbait./ hortxe-hortxe.

ESTO...: zera..., adib.: “Zereko zerean dagoen zera ekardazu”.

ESTO, con: honenbestez,

ESTOY, segun: nagoene(t)an.

ESTRELLA, nacer con: hortzekin sortu(takoa izan).

ESTRELLADO, estar el cielo: zerua izar egon.

ESTRELLADOS, unos nacen con estrella y otros: batzuk hortzekin sortutakoak dira, beste batzuei, ordea, atera orduko apurtzen dizkiete.

EVIDENCIA, dejar en: 1: nabarmen utzi./ ageri(an) utzi, gelditu. 2.- lotsagarri utzi./ leku ederrean utzi.

EXAGERADO: ahobero.

EXCEPTO: izan ezik./ salbu./ ez beste.

EXCESO, con: buruz gain(etik)/ neurriz gain(etik).

EXCLUSIVAMENTE, pura y: soil-soilik.

EXITO, tener: tira (handia) izan./ jendeak begi argia egin, adib.: “Jendeak begi argia egin zion produktu berriari”./ gora handia izan (subir como la espuma).

EXPIATORIO, chivo: alferren astoa (izan).

EXPLICACIONES, dar: burua garbitu./
kontu(ak) eman.
EXPLICACIONES, pedir: kontuak eskatu,
galdetu.
EXPRESAMENTE: beren-beregi./ propio.
EX-PROFESO: bere-bererik.
EXTREMO, en último: azken buruan./
azken beltzean.
EXTREMO, llegados a ese: hartaraz gero./
hartara helduz gero.

F

FA, ni fu ni: ez herdu eta ez merdu./ ez ur
eta ez ardo./ez ur eta ez gatz./ ez hauts
eta ez errauts./ ez bere eta ez besteren
(el perro del hortelano)/ ez ardi eta ez
axuri./ ez hotz eta ez bero.
FACIL, hablar es: esatea merke da.
FACILIDADES, dar: bide(a) eman./
aurrerabidea eman.
FALDERO, seguir como un perrito: orpoz
orpo jarraitu, adib.: “Orpoz orpo
dabilkio (inguruan)”./ aztalez aztal
jarraitu.
FALLAR: huts egin./ kale egin (pilotan eta
antzeko jokoetan).
FALTA de, a: ... beharrean, adib.: “Bi
bharrean gaude” (Estamos a falta de
dos).
FALTA, sin: hutsa egin barik.
FALTO de, estar: ahulik egon, adib.: “Diru
ahulik gaude hemen”./ faltan egon.
FAMILIA, portarse como de la:
norbaitekin trebe izan, adib.: “Ene aita
trebe da zurearekin” (Mi padre se
comporta con el tuyo como si fueran de
la familia).
FASTIDIANDO, estar: azak ematen egon.
FASTIDIES, no: bai, zera./ bai, eta zera
ere./ ez zitekek/n izan./ sekula
halakorik./ txantxetan, ala?

FATUO, fuego: argi, su zakur.
FAVOR de, a: ezereen alde egon./ ezereen
aldekoa izan./ ezere on iriztea./ inoren
sokarena(koa) izatea.
FAVOR, perder el: -(r)en ederra galdu,
adib.: “Neskaren ederra galdu zuen bere
alprojakeriaz”.
FAVOR, viento a: haize alde, adib.:
“Haizeak atzetik jotzen zuela”.
FE, dar: fede egin.
FE, de buena: ondo ustean egin, adib.:
“Ondo ustean egin nuen buena,
baina ez zuen ondo hartu”./ fede onez
egin./ ondo beharrez./ hobe beharrez./
hobeto beharrean.
FE, de mala: gaiztoz egin./ uste dongean
jokatu.
FEHACIENTE, de modo: sinesgarriri./
sinesteko moduan. moduko(a), adib.:
“Sinesgarriri benetakotu zuen” (Lo
acreditó de modo fehaciente).
FEO, estar: gauza motza izan.
FIADO, dar de: gero(ko)tan eman.
FIARSE: uste ona izan inorengan, adib.:
“Gazte honengan uste osoa dut” (Me fio
de este joven).
FICHADO, tener: begiz jo(ta izan).
FIFTY-FIFTY: erdibana./ erdibanatu,
erdibana egin.
FIGURA, genio y (hasta la sepultura):
lehengo lepotik (izan) burua.
FIGURABA, me lo: banengoen ba ni!
FIJAMENTE, mirar: peto begiratu./
begira-begira geratu.
FIJO, sin rumbo: noraezean./ terrentaka
ibili./ handik hona ibili./ firin-faran ibili
(erretiratuak bezala)./ nora gabe.
FILAS, en: lerro-lerro eginda./
errezka(da)n./ lerro- lerroka.
FIN, al: azkenik./ gero ere./ geroenean.
FIN, por: halako batean (ipuinetan
bezala)./ azkenez./ halako batez.
FIN, ser el: norberarenak egin, adib.:
“Gureak egin du/dik/din!” (Se acabó lo
que se daba).

FINAL, llegar hasta el: azkena jo.
 FINO, hilar: saltsa mehe egin.
 FIRME, trabajar de: lan eta lan ari.
 FIRME, en: irmo, adib.: “Abonamendu irmoa” (Abono en firme).
 FIRME, mantenerse: tinko egin, adib.: “Tinko egin behar dugu geurearen alde”.
 FISGANDO, andar: non zer ikusiko ibili./ non zer berri ibili./ zer-kausian ibili./ kuxkuxean ibili.
 FLAUTA, sonar la: kukua entzun./ kukuak jo.
 FLOJA, estar en la cuerda: koloka(n) egon./ kinka larrian egon.
 FOCA, estar como una: azal bete-bete egon.
 FOLLAO, estar mal: larru faltan egon, ibili.
 FONDO, en el: funtsean.
 FONDO, llegar al: hondarreraino etorri.
 FONDO, tocar: hondoa jo./ toton egin./ erreka jo./ behea jo.
 FORMA, de alguna: nola edo hala./ nola-hala./ nolabait.
 FORMAS, de todas: nolanahi ere./ nolanahi (ere) den./ dena dela./ dena den./ hala ere.
 FORMALITO, ser: esanekoa izan.
 FORRO, ni por el: inola ere ez./ ez eta inola ere./ inondik inora ere ez./ ez eta pentsatu ere./ bai, zera./ bai eta zera ere./ ez eta hurrik, urrerik eman(da/rik) ere!/ bai, bost!
 FORTUNA, por: zorionez./ hala beharrez.
 FORZADO por ...: “Egarriaren egarriz” (Forzado por la sed).
 FRASCO, darle al: zurrutean ibili.
 FRECUENCIA, con: askotan./ txitean-pitean.
 FRENETICO, ponerse: odolak burua hartu.
 FRENO, echar el: arrasta eman.
 FRENTE, de: aurrez aurre.

FRENTE, frente a: buruz buru(an)./ begiz begi./ bekoz beko./ aurrez aurre, aurke./ moko moko.
 FRENTE, hacer: buru egin./ gogor egin./ oldartu./ (inori, ezeri) hortzak erakutsi.
 FRESCO, hacer: hozkirri egon.
 FRIA, a sangre: odol hotzean./ hotz-hotzean.
 FRIA, echar un jarro de agua: mandoak hil.
 FRIALDAD, con: gogo hotzez./ odol hotzean.
 FRIO, estar muerto de: hotzak gogortuta, ebakita, akabatzen egon.
 FRIO, hacer: hotz egiten du./ hotz(a) ari du.
 FUEGO, alto el: 1.- su etena sinatu) 2.- eten sua!
 FUEGO, a sangre y: hil eta Herio./ su eta salda.
 FUEGO, echar (más) leña al: ihesi doan zakurrari buztanean su eman.
 FUEGO, pegar: su eman.
 FUEGO, sacar las castañas del: babak eltzetik atera./ beste baten eskuaz txingarra atera.
 FUEGO?, tienes: surik bai?
 FUERA!: alde hemendik, gure etxetik...!/ Ken hortik...!/ kanpora!/ utikan (hoa hortikan)./ xapi!, zape! (katuei).
 FUERA, con la lengua: arnasa bete ezinik ibili, egon, etorri./ arnasa estuka ibili/ arnas(a) hotsean./ arnastu(ka)./ arnasa estututa.
 FUERTE, apostar, jugar: bero jokatu.! gogor jokatu.
 FUERTE, ser algo muy: oso latza izan./ kristo(re)na izan.
 FUERTES, decir cosas muy: kristo(re)nak esan./ harri handiak bota.
 FUERZA de, a: ...-(r)en ...-(e)z, adib.: “Diruaren diruaz”, “Ekinaren ekinaz ezina egin”./ arian-arian.
 FUERZA, a la: gura eta ez./ gura eta gura ez./ nahi ta ez./ nahi eta nahi ez./ derrigorrez./ indarrez.

FUERZA, de grado o por la: nahi eta ez./
nahi eta nahi ez./ gura eta (gura) ez./
onean ez bada txarrean.

FUERZAS, medir sus: biak ala biak aritu./
norgehiagoka aritu./ lehian aritu.

FUGA, darse a la: ihesari eman./ hanka
(jokoa) egin./ ihes egin.

FUGAZ, estrella: izar uxu./ izar loka.

FUNDAMENTO, sin: ganorabako./ ganora
barik./ tetele-metele.

FURIOSO, estar: su eta gar egon./ suak
hartuta egon.

FUTURO, con vistas al: geroari buruz,
adib.: “Geroari buruz erosi zuen”.

G

GACHAS, con las orejas: belarriak makal-
makal eginda./ apal-apal eginda./
burumakur.

GALLINA, poner la carne de: oilo ipurdia
jarri (hotzak-edo)/ (buruko) ilea laztu
(beldurrez-edo).

GALLO, cantar el: oilarrak jo.

GALLOS, hacer: kioak egin.

GALOPE, al: lauringoan (a galope
tendido)/ lau oinean./ lau hazka./
arrapaladan.

GANÁ, dar la: gogoak eman, adib.:
“Gogoak ematen dion bezala”.

GANÁ, de buena: gogoz./ gogo onez./
gogotik.

GANÁ, de mala: gogo txarrez.

GANÁ, no dar la: barrenak ez lagundu./
gogorik ez izan./ gogoak ez eman.

GANÁ, porque me da la: haatik (ez)/
gogoak eman didalako.

GANADOR a, dar como: hamarrekoa
eman.

GANANDO, salir: irabazian gertatu,
atera./ irabazle (edo galtzaile) atera,
suertatu.

GANAS. con: gogoz./ gustura./ gogotik.

GANAS, con todas las: gogo betean.

GANAS, hacen falta: (horretarako) gogoa
behar da gero!

GANAS, quedarse con las: jai gelditu.

GANAS de, tener: -t(z)eko gogoa izan,
adib.: “Joateko gogoa nuen”.

GANCHO, hacer un: (pilota) arpio(n)etik
jo, bota.

GATAS, a: katuka./ lau oinka./ lau hankan.

GATO, andar como el perro y el: txakur
eta katu ibili./ elkarrri tipia izan.

GATO, ponerle el cascabel al: giltza
zerrailan sartu.

GATOS, haber cuatro: lau oilo egon, adib.:
“Lau oilo baino ez zegoen kantaldian”./
dozena bat katu.

GAZNATE, mojar el: eztarria busti.

GENERALMENTE: gehienetan.

GENIO, ser un: buruan gatza izan.

GENTILHOMBRE: Aitorren seme
(aitonen?).

GLORIA, estar en la: eztitan egon./ jaio
egon.

GOLPE, de: bat-batean./ tupustean./
zartadan./ kolpe batez, batean./
kolpetik./ kolpez.

GOLPE, no dar: kolpe zorririk ez jo./
lanean pikorik ez egin.

GOLPE, romper de: hartakoan hautsi.

GOLPE, soltar todo de: tapa-tapa, adib.:
“Esatekoak tapa-tapa esan zizkion”.

GOLPES, andar a: mutur joka ibili.

GOMA, leña al mono que es de: kaina-
arraina!. jo eta ke, su, fuego./ su eta gar.

GORDA, ésta sí que es: hau beltza!/ hau da
hau!

GORDA, hacer la vista: ez ikusi(arena)
egin./ itsuarena egin./ gorrarena egin.

GORDA, perra: txakur handi.

GORDAS, decir cosas muy: harri handiak
botatzen aritu.

GORDO, decir algo muy: harri handiak
bota.

GORDO, pez: ur handiko arraina
GORRA, de: inoren lepotik./ musu truk(e)/ de balde./ dohainik./ doan.
GOZADA, qué: hau da marka!
GRACIAS que no...: ez ...-(e)nean!, adib.: “Hil ez naizenean!” (Y gracias a que no me he muerto)/ eskerrak -(e)n(ari), adib.: “Eskerrak etorri haizen”.
GRACIAS, dar las: eskerrak eman, bihurtu.
GRACIAS, muchas: eskerrik asko./ esker anitz./ mila esker./esker mila.
GRADO, de buen: gogoz./ gogo, modu onez (edo txarrez)/ gogotik.
GRAECAS, ad calendas: oiloak pix egiterako (cuando las ranas crient pelo).
GRANDE, estar en: jaio egon.
GRANDEZA, tener aires de: bere buruari “zu” esan.
GRANO, ir al: harira joan, etorri./ mailua iltzera!
GRATIS: dohainik./ de balde(tan)/ musu truk./ urrik./ doan.
GRATIS, soñar es: amets egitea merke da.
GRESCA, andar a la: (elkarri) mokoka ibili./ sesioan ibili, adib.: “Beti zabilzate sesioan”.
GRILLO, Pepito: Barruko Harra.
GRITOS, a: oihuka.
GROGGY, quedarse: seko geratu, utzi.../ zerraldo./ ziplo.
GRUÑENDO, andar: gur-gur ibili.
GUANTE, echar el: eskua(k) egotzi, erantsi./ atzaparra ezarri, egotzi.
GUARDIA, ser más vago que la chaqueta de un: kea baino alferragoa izan (lantegitik ihes egiten duelako)/ aita langilea eduki, adib.: “Langile diostazu? Aita zeukan langile horrek!”.
GUARRADAS, haciendo: alberdanian.
GUARRO: narrupadura./ lohi./ lizun.
GUATEPEOR, salir de Guatemala y caer en: otsoari ihesi eta hartzak atzeman./ zalditik astora./ elorritik irten eta sasitara, sasi artera sartu.

GUAY, qué: primerakoa!/ primeran./ hau da marka!
GUERRA, dar: lanak eman, izan..., adib.: “Lanak eman nituen sasoia izan nuen artean”, “Lanak izan nituen azken arazo hura askatzen” (El último problema me dió bastante guerra).
GUINDO, no caerse de un: kabitik ez erori./ atzo goizekoa ez izan./ hortz(agin)ak berdinduta eduki.
GUSTO, a: gustura./ gogoz./ gogora./ gogotik./ gogara.
GUSTO de, a: inoren gogora.
GUSTO, con mucho: gogo onez./ gogotik./ atseginez./ pozez./ pozik./ bai pozik ere!

H

H, la hora: 0 ordua, orena.
HABAS, en todos los sitios cuecen: han ere (hemen bezala) txakurrak oinutsik.
HABER...!: -t(z)ea (asko/aski) eduki, adib.: “Lehenago etortzea (aski) zenuen, bada”, “Ez duela oporretarako dirurik? Lan egitea zeukan, besteok bezala!”.
HABLADO, ser un mal: ahozikina, muturzikina, muturbeltza izan.
HABLADURIAS, no ser más que: esamesak besterik ez izan.
HABLAR, dar que: esanbideak eman./ hizpidea(n) jarri./ ahotan ibili.
HABLAR, quién fue a: hara, nor dabilen hizketan!
HABLARSE, no: atzez atze egon.
HACE...: duela (8 egun)/ orain dela (8 egun)/ orain duela (8 egun)/ gaur zortzi (+ iragana).
HACER de: norbaitena edo zerbaitena egin, adib.: “Antzezlan horretan zaldun maitemindua egin zuen”.
HACER, hacer por: ezeginean.
HACER, no tener nada que: jai izan, adib.:

“Irakurtzen ez dakitenentzat, liburuek jai daukate”. “Jai dugu horrekin”.

HACERSE a: horretara jarri.

HACIA ...: (zazpiak) inguruan./ (zazpiak) aldera./ (zazpietan) gutxi gorabehera./ (zazpietan) doi-doi.

HAMBRE, matar el: gosea kamustu./ tripazorriak hil.

HAMBRE, tener: goseak egon./ gose izan./ tripazorriak (dantzan) eduki, ibili./ jangura izan.

HARTO, estar: tontorka nago (horretaz)/ aspertuta eduki, adib.: “Aspertuta nauka honek”.

HARTO de coca-cola, ni: inola ere ez./ ez eta inola ere./ inondik inora ere ez./ ez eta pentsatu ere./ ez eta hurrik, urrerik eman(da/rik) ere./ bai, zera!/ bai, eta zera ere!/ bai, bost.

HARTO, tener: kokoteraino eduki./ aspertuta eduki./ tontorka egon horretaz.

HASTA que ...: (harik eta) ... arte, adib.: “(harik eta ariketak egin arte, ez zara etxera joango”./ arean eta...

HAY, ser de lo que no: bana-banakoa izan.

HECHO, buena la has: ederra egin duzu!

HECHO, de: izatez/ izan ere.

HECHO, dicho y: esan eta egin(ean)/ esan eta ari(tu).

HERIDA, hurgar en la: zauri gainean piko.

HIGADOS, echar los: larriak bota./ txahala bota./ ok(a), botaka egin

HIGUERA, caerse de una: kabitik erori./ atzo goizekoa izan./ hortz(agin)ak berdinduta ez eduki.

HILO, ir(se) el: haria eten.

HILO, pendiente de un: koloka(n) egon./ kinka larrian egon./ kordoka(n) gelditu

HINCAPIE, hacer: zerbait azpimarratu.

HINCARLA, no: (lanean) kolpe zorririk ez jo./ lanean pikorik ez egin.

HISTORIA, pasar a la: “Hori izanda dago honezkero” ./ “Hori onenak emanda dago”.

HITO, de hito en: begiz begi egon, peto (peto-peto) begiratu./ aurrez aurre./ begira-begira egon (mirarse de hito en hito).

HOJAS, coger el rábano por las: otsoa belarrietatik hartu (arazoari aurre egin)/ kirtenetik hartu.

HOMBRE, sí: bai zera./ ezta pentsatu ere./ ezta hurrik eman ere./ bai, bost./ bai, eta zera ere...

HOMBRO, arrimar el: (ezeri) bizkarra erantsi

HOMBRO, echarse al: lepoan hartu.

HOMBROS, encogerse de: soinak goratu./ sorbaldak jaso.

HONRA, y a mucha: baita nahi ere!, adib.: “Baserrian bizi omen haiz, e? Baita nahi ere!”./ eta harro (nago)/ eta?

HORA, a primera: goizean goiz.

HORA, en mala: zorigaiztoan (esan nion etortzeko).

HORA, llegar su última: inorenak egin, adib.: “Gureak egin du”./ hurrengo kukua ez entzun./ azken orena hertsu.

HORA, (su) última: (neure, heure, bere...) azken fina.

HORA, ya era: halakoren batean!/ bazen garaia!/ bazen ordua!/ behin edo behin!/ noiz edo noiz!

HORAS, a buenas: sasoi ederrean!! usoak joan eta sareak bota, heda./ kabia egin denerako txoria hil./ ura pasa eta gero presa egin.

HORAS, a estas: honezkero, adib.: “Honezkero Madrilen egongo da anaia”.

HORAS, a todas: beti eta beti./ gau eta gauerdi, adib.: “Gau eta gauerdi dabil jaten”.

HORAS (de la noche), a altas: gaueko orduetan./ ordu txikiak.

HORAS, a buenas: garai onean!/ usoak joan, sareak bota (heda)/ txoria hil deneko kabia egin./ hilda gero, salda bero:

HORAS, por: orduka, adib.: “Ordukako irakaslea”

HORAS, veinticuatro: gau eta egun(eko).
 HORCAJADAS, a: hankalatraba./
 izterkoloxkan.
 HORTELANO, el perro del: ez bere ez
 besteren;
 HOY (en día): gaur (den) egun(ean)/
 gaurko egunean; egunez/ gaurkoan.
 HOY, al día de: oraindaino./ egundaino,
 adib.: “Egundaino ez da lortu”.
 HOY, por: gaurkoz.
 HOY?, ¿qué (número de) día es: zenbat
 ditu hilak (gaur)? (abuztuak zazpi).
 HUECA, ser un cabeza: oso betea, azkarra
 ez izan.
 HUELLA, dejar: itzala utzi.
 HUESO, a otro perro con ese: sar iezaiook
 hori zoro bati!/ han izanik hona naiz./
 hortzak berdinduta dauzkat./ ez naiz,
 gero, atzo goizekoa./ atzo goizekoa
 naizela uste duzu, ala?/ bai, eta zera ere.
 HUESO, de carne y: hezur-haragizko.
 HUESO, pinchar en: arroka jo (beste
 adiera bat dauka: hondatu).
 HUESOS, empaparse hasta los: txipa
 (ezkailua) bat bezala busti
 HUESOS, estar en los: hezur hutsa, hezur
 eta larru, hezur eta azal egon, egin,
 gelditu
 HUEVO, a : esku-eskuan./ aukera-
 aukeran./ gertu(rik)
 HUEVOS, estar tocándose los: potrojorran
 egon,
 HUEVOS, manda: -t(z)ea ere, adib.:
 “Umea; hona ekartzea ere” (Manda
 güevos, traer aquí al niño)
 HUEVOS, porque me sale de los. haatik
 (ez)
 HUMOR, estar de buen: bere onetan egon
 HUMOS bajar los: (inori) izarrak kendu
 HURTADILLAS, a: isil-ostuka./ isilka-
 misilka

I

IDEA, a mala: gaitz ustean./ gaiztoz
 IDEA, no tener ni puta: tutik, txintxik,
 jesusik ez jakin, adib: “Jesusik ere ez
 daki horrek” (Ese no tiene n.p.i.)/
 ezjakin hutsa izan./ ezgauza izan./ hasi-
 maxiak ere ez jakin./ “Bai, bost dakizu
 zuk” (No tienes n.p.i.)
 IGUAL, de igual a: kidez kide
 IGUAL, ser: berdin izan./ hainbat izan
 ILESO, salir: onik irten./ osorik irten
 IMAGEN de, a: -(r)en irudira, antzera
 IMAGINATE: pentsa!./ egin kontu./ kasu
 eman
 IMBERBE: bizar berri
 IMPEDIDO, estar: elbarri(tuta) izan./
 nonbait debekua izan, adib.: “Debekua
 zuen hizketan” (Totela zen)
 IMPORTANCIA, dar demasiada: gora
 handi(egi)ak eman
 IMPORTANTE, lo más: nagusia./
 lehenengo eta behin
 IMPOSIBLE, dar por: etsipena eman,
 adib.: “Medikurik onenek ere etsipena
 eman diote gizagajoari” (Le han
 deshauciado)
 IMPRESION de que, dar la: gogoak eman,
 adib.: “Gogoak ematen dit ez daudela
 urrun”
 IMPROVISTO, de: uste barik./
 ustekabean./ ezustean./ hitzetik hortzera,
 adib.: “Hitzetik hortzera erantzun zion”.
 INDECIBLE, esforzarse lo: senperrenak
 egin./ egin, zazpi ahalak egin
 (ahaleginak)
 INDEMNE, salir: xahu irten
 INDISPUESTO, estar: ondoezik egon
 INDISTINTAMENTE: txiki eta handi(ra)
 INFANCIA, desde la más tierna: txiki-
 txikitatik./ ume-umetatik.
 INFLUENCIAS, tener buenas: ukondo
 handia izan
 INFRACCION, cometer una: arauak, legea

hautsi, urratu./ ez egiteko bat egin
 INMINENTE, ser: iristear egon./
 irispidean eduki, egon
 INQUIETO, culo: oilo kanpoan
 errulea(k)/ ipurterre
 INSTANTE, al: berehala./ segituan
 INSTANTE, en un: berehalako batean./
 jesus (amen) batean./ (Jesus amen) esan
 orduko./ berehala
 INTEMPERIE, dormir a la: atari zabalean
 lo egin, adib.: “Gau ederra zen eta atari
 zabalean egin genuen lo”.
 INTENCION de, con: nahian, adib.:
 “Eskatu nahian”./ -t(z)ekotan./ -(z)eko
 asmoz
 INTERIN, en el: tarte horretan./ (bi)tarte
 horretan./ (bien) bitartean./ bizkitartean
 INUTIL, ser: alferrik(akoa) izan
 INUTIL, ser un: gauzaez izan./ ziria izan.
 INVITO yo!: neure kontu!
 IR a, al: -t(z)erakoan (irteterakoan)/ -
 tarakoan (lotarakoan)
 IZQUIERDA, cero a la: ezaren ondoko./
 hutsaren hurrengo./ gauzaez
 IZQUIERDO, levantarse con el pie:
 ezkerretik jaiki

J

JA, JA, JA!: kar-kar! (onomatopeia).
 JAMAS, nunca: menderen mendetan,
 sekula bizian, guztian, santan (ez)/
 (santa) sekula./ behin ere ez, adib.:
 “Holakorik behin ere ez dut ikusi”.
 JOB, tener más paciencia que el santo:
 golko handikoa izan./ egoarri handia
 izan.
 JODAS, no: bai zera!/ bai, eta zera ere.../
 ez zitekek/n izan./ sekula halakorik,
 txantxetan, ala?
 JODER: pikutara joan, adib.: “Doazela
 pikutara” (Que se jodan)/ hor konpon

(Mariantton)/ hik lan eta nik jai./ bost
 axola niri./ izorraiz (izorra hadi)/ izorra
 dadila.

JODER con...: hara!, adib.: “Hara,
 Markesaren alaba!” (Joder con la niña).

JODERLA (cagarla): inorenak egin du,
 adib.: “Gureak egin du” (La jodimos,
 Pepe), “Ia-ia bereak egin du” (Casi la
 jode).

JUDAS, de la piel de: Judasen endako./
 Satanasen larruko.

JUEGO, dar (mucho): jokoa eman.

JUEGO, fuera de: jokoz kanpo.

JUEGO, las reglas del: plazako neurriak.

JUGANDO, estar: jolasean ibili./ olgetan.

JUICIO, estar en su sano: bere onean
 egon./ senean egon.

JUICIO, muela del: adin hagin.

JUICIO, poner en tela de: kolokan jarri.

JUNTAS, pagarlas todas: larrutik
 ordaindu, pagatu.

JUNTILLAS, creer a pies: bete-bete
 egon, sinestu./ uste osoan egon./ erabat
 sinestuta egon horretaz.

JUSTO...: -t(z)erakoan, adib.: 1.- “Etxetik
 irteterakoan” (Justo justo antes de salir
 de casa). 2.- zortzi- zortzietan./ doi-doi.
 3.- bete-bete harrapatu, asmatu (de
 lleno). 4.- ozta-ozta, adib.: “Ozta-ozta
 atera ziren bizirik”./ doi-doi (a duras
 penas).

L

LABIA, tener mucha: etorri handikoa izan,
 adib.: “Horrek du etorria”./ hitz eta bits
 dario.

LABOR, dia de: lanegun./ astegun
 (buruzuri).

LADO de, al: inoren aldean, adib.: “Zure
 aldean gaztea naiz” (konparatuz).

LADO, cada uno por su: nor bere alde(tik).
 LADO, dejar a un: bazter (batean) utzi./ bereiz utzi.
 LADO, dejar de: bazterrean, bazterrera utzi.
 LADO, de lado a: alderik (alderik, alde, alderen) alde.
 LADO, hacerse a un: albora egin, adib.: “Albora egizu, mesedez, gurdia pasa arte”./ bide(a) eman, egin./ bide!!! (dejen paso!).
 LADO, mirar para otro: 1.- ezikusiarrena egin. 2.-begiak itzuli. bihurtu, irauli.
 LADO, por otro: bestetik (alde batetik..., bestetik...)/ bestaldetik.
 LAGRIMAS, un mar de: upa bete negar (eginda).
 LAMECULOS: koipejario.
 LAPO, estar a tiro de: bertatik bertara egon.
 LARGA, a la: luzean./ luzerago.
 LARGO!: hanka (hemendik)!/ alde (hemendik)!/ utikan!
 LARGO, ir para: luze jo, adib.: “Luze joko du honek” (Esto va para largo)/ luzetsi (creer que va para largo).
 LARGO que era, todo lo: luze-luze (etzanda)/ zerraldo (erori).
 LATA, como sardinas en: arrautza bezala beterik./ mukurreraino./ gainezka./ lepo, adib.: “Arenalean ezarritako karpa (jendez) lepo zegoen Exkixuk noiz joko zain”.
 LATA, dar la: kaparrada eman (ez izan kaparra!)/ leporaino bete./ alamera eman.
 LATERAL, viento: haize albo.
 LECHE, a toda: ziztu bizian./ laster batean, adib.: “Laster batean egin” (Hacerlo a toda leche)/ zalu batean.
 LECHERA, el cuento de la: balizko errotak irinik ez./ balizko olak burdinik ez.
 LECHES, cagando: lehenbailehen./ ziztu bizian./ atoan./ Jesu(s), amen esan orduko (batean).

LEJOS, sin ir más: urruti gabe./ adibidez./ kasu./ esate (bate)rako./ besteak beste.
 LENGUA, darle a la: mingaina dantzatu, astindu.
 LENGUA, quitar de la punta de la: ahotik kendu./ mihi (punta)tik kendu, atera.
 LENGUA, sin pelos en la: ahoan legarrik gabe, adib.: “Hori da ahoan legarrik gabe egia esatea”./ ahoan batere bilorik ez izan.
 LETRA, al pie de la: hitzez hitz./ orpotik jarraitu./ inoren esanak zehatz bete.
 LIBRE, ser: nor bere buruaren jabe izan./ aske izan.
 LIBRES, a ratos: tarteka-marteka./ harruzka (egin).
 LICITO, ser: zilegi izan./ sori izan.
 LIEBRE, dar gato por: Aginagako izenez Frantziatik ekarri (txitxardinak edo angulak, jakina)/ zahiaz irina egin./ ziria sartu./ iruzur egin.
 LIEBRE, donde menos se espera salta la: zokotik argi.
 LIGERA, a la: zirriki-marraka (ibili)/ zirri eta marra (egin).
 LIJA, mas basto que la: erratza baino latzago(ko).
 LIMA, comer como una: tigreek bezala jan (comer como cerdos)/ errotarriak bezala jan./ hezeak eta iharrak jan./ idia adarrak eta guzti jan, adib.: “Idia adarrak eta guzti jateko kapaza, modukoa duk hori”./ sits eta bits jan (sin dejar rastro)/ entrama ederra izan.
 LIMONA(da), ni chicha ni: ez ardi eta ez axuri./ ez bere ez besteren./ ez hauts ez errauts./ ez pika ez bele./ ez ur ez ardo./ ez ur ez gatz./ ez zerurako, ez lurrerako (infernurako)/ epela./ ez herdu eta ez merdu.
 LIMPIAS, tener las manos: atzaparrak garbi eduki.
 LIMPIO, no sacar nada en: oihal garbirik ez atera (↔) fandangoa atera.
 LINCE, tener ojos de: begi zoliak izan.
 LIO, estar hecho un: nahasita ibili, egon./

duda-mudatan egon.

LIRON, dormir como un: lozorroan egon.

LISTILLO, ser un: ahateari, sardinari igerian erakutsi (nahian ibili).

LISTO, no ser muy: oso betea ez izan.

LISTOS, estamos: jai dugu./ ondo jaiok egon, adib.: “Itsua badabil itsumutil, ondo jaiok gaude”./ galduak gara./ gureak egin du.

LLAMAN, meterse donde no te: inoren platerean, praktetan sartu.

LLAVE, cerrar con: ateari giltza eman.

LLEGADO, hasta aquí hemos: hau akabu(ko)a da./ aski, nahikoa da./ kito dana.

LLENAS, a...: (aho) betean./ (esku) beteka.

LLENAS, a manos: esku betean./ ahur betez./ esku beteka./ atzaparrak betean./ eskuak bete...

LLENO, de: bete-betea, adib.: “Bete-betea asmatu duzu, diozu (-le- has acertado de lleno)./ buru-buruan (en medio de la cabeza).

LLENO de, estar: -(e)z josi(t)a egon.

LLORAR, echarse a: negarrari eman

LLORIQUEANDO, andar: hileta jotzen jardun.

LLOVER, mucho tiene que: urak bide (handia) egin, adib.: “Urak bide egingo du”.

LOBO, una noche negra como la boca del: ardi beltza bilatzeko gaua.

LOCAMENTE, amar: begi-hezurra bezain maite izan (como la trucha al trucho).

LOCAS, a tontas y a: itsumustuan./ erotean-perotean./ firin-faran./ zoro-moro.

LORO, el chocolate del: euli, txori kaka.

LORO, estar al: -(r)en zain egon./ -(r)en zantzuan egon./ kontuz ibili./ tentuz ibili./ zoli egon./ zazpi belarriz egon./ adi-adi egon./ erne egon, ibili./ argi ibili./ inor begiratu (zaindu)./ argi ibili.

LORO, no estar al: hartara ez egon.

LUCES, de pocas: argi laburreko./

entendimentu lotutako.

LUEGO, dejando las cosas para: geroko gerotan ibili./ gerotik gerora ibili./ luzamendutan ibili.

LUGAR, dejar en mal: lotsagarri utzi./ leku ederrean utzi.

LUGAR de, en: 1.- aditzekin: beharrean, adib.: “Hau egin beharrean, bestea egingo dut”./ barik./ Ordez./ -(z)eko partez. 2.- -(r)en ordezt./ -(r)en partez, adib.: “Bi liburu egingo ditugu, bakarraren partez”.

LUNA, estar en la: izarrei begira egon./ zersuman jarri(ta egon)./ zeruko izarrek kontatzen ari izan.

LUZ de..., a la: -(r)en zuritan, adib.: “Ilargi-zuritan”, “zure begien zuritan”, “azken gertakarion zuritan zera esan dezakegu, torturak egon direla”.

LUZ de, estar a años: lekutan egon, adib.: “Haiengandik lekutan gaude oraindik” (Todavía estamos a años luz de ellos)./ lekutara, lekutatik, lekutako.../ lorgaitza izan./ urrun izan.

M

MADERA de ... tener: -ren ezpalekoa izan, adib.: “Aizkolarien ezpalekoa izan”.

MADRE, de puta: 1.- primeran!/ primerako./ kristo(re)n. 2.- ederra kontua, adib.: “Ederra kontua, motel, eta orain zer egin genezake?” (De puta madre, chavalín. y ahora... ¿qué hacemos?)/ hara zer egin duzun.

MADRE, salido de: gainezka eginda./ bere one(ta)tik irtenda.

MAGDALENA, llorar como una: zurrupitan negarrez./ negar batean, adib.: “Negar batean eman zuen egun osoa”./ negarrari eman.

MAL, menos: gaitz erdi, adib.: “Diru guztia lapurtu ez dizutenean, gaitz

- erdi!"/ eskerrak!
- MAL, mirar: zeharka begiratu.
- MAL, ni tan: gaitz erdi, adib.: "Eta gaitz erdi euren buruen kaltetan bakarrik balitz!".
- MAL, salir: ustel atera, adib.: "Ustel atera zaizkie asmo polit haiek"/ porrot egin.
- MAL, sentar: gaizki hartu, adib.: "Gaizki hartu zuen herri hartako klimak eta gaixotu egin zen".
- MAL, tomárselo a: txarrean hartu./ txartzat hartu, adib.: "Txartzat hartu zidan esan niona"/ gaizki ulertu.
- MAL, vérselas: beltzak ikusi./ gorriak ikusi.
- MALAS, a: gogorrean./ txarrean./ onean ala txarrean./ (hil eta Herio, su ta salda=a sangre y fuego).
- MALAS, a buenas o a: onez ala txarrez./ onean ala txarrean./ (bide) zuzenetik ez bada, okerretik.
- MALAS, por las buenas o por las: onean ez bada, txarrean./ zakutik edo zorrotik./ aldez edo moldez./ zuzenetik ez bada, okerretik.
- MALENCARADO: kopetilun.
- MALO, más malo que: Infernuko Patxi Txarren, txerren baino txarrago./ ogi gogorra bezain ona izan.
- MALVA, como una: esnetan egon./ bare-bare egon.
- MANDA, como Dios: behar den legez./ behar bezala(koa)./ "Uste osoko mutila da hori".
- MANDAR, a lo que guste: zure esanetara.
- MANERA, de alguna: nola edo hala./ nola-hala./ zelan edo halan.
- MANERA, de ninguna: inola(z) ere ez./ ez eta inola ere./ inondik inora ere ez.
- MANERA, (y) de qué: nola... ere!, adib.: "Urzaizek gola sartu zuen, nola sartu ere!".
- MANERA, no podía ser de otra: beharko, adib.: "Eta, beharko, ate ondoan gertatu zen".
- MANERAS, de buenas: modu onean./
- gizabidez.
- MANERAS, de malas: modu txarrez.
- MANGO, tener la sartén por el: hogeita hamaika eskutik eduki./ zartagina giderrak eskuan eduki.
- MANIA, tener o coger: begitan hartu./ tipoa izan, adib.: "Elkarri tipoa diote".
- MANICORTO: esku eutsi./ esku labur(reko)./ esku urriko./ gogolabur./ poltsamurri./ poltsazimur.
- MANIRROTO: esku ase./ esku gizen./ esku luze./esku zabal(eko)./ kolko zabal.
- MANO, a: 1.- eskuan./ esku-eskuan./ aukeran (a huevo). 2.- eskuz (garbitu, idatzi...).
- MANO, al alcance de la: eskura./ eskueran./ esku aldera./ esku-eskuan./ irispidean, adib.: "Ia irispidean daukagun ametsa".
- MANO, bajo: esku azpiz./ eskupetik (eskupekoa...)/ kapapetik.
- MANO, comprar de segunda: bigarren eskuko(ak erosi)./ eskugainean erosi.
- MANO, echar: atzeman./ eskua erantsi./ -ri heldu.
- MANO, echar una: lagundu (al cuello=amildegira lagundu).
- MANO, estar en mi, tu...: nire (zure...) baitan egon.
- MANO, ganar por la: eskutik irabazi.
- MANO, mano a: biok batera./ eskuz esku.
- MANO, meter: zirri egin./ harrapada egin./ zirrika ibili./ (t)xerak egin./ laztan egin.
- MANO para, tener buena: zerbaitetan trebe izan./ esku ona izan.
- MANOS de, llegar a: norbaiten esku artera iritsi.
- MANOS, tener un trabajo entre: lan bati lotua ibili./ lan bat eskuartean eduki.
- MANSALVA, a: erruz./ barra-barra./ bon-bon (gastatu).
- MANUELA, hacerse una: kanpaia jo./ fusila garbitu./ idiarena jo.
- MAÑANA, de la noche a la: goizetik

gauera./ bertan behera, adib.: “Bertan behera bukatu zen neska haien arteko adiskidantza”.

MAÑANA, el día de: bihar edo etzi, adib.: “Bihar edo etzi, ezkontzen zaretenean”.

MAÑANA, entre hoy y: gaur-biharretan.

MAQUINA, a toda: ito aginean./ ito beharrea./ lehertu beharrea./ eginahalean.

MARAVILLAS, a las mil: ederto asko./ txit ederki.

MARCHA, poner en: abiarazi./ abian jarri.

MARCHA, sobre la: arian-arian./ ahala.

MARES, a: zurrupitan (ari zen erauntsia), (negarrez).

MARES, sudando a: izerdi patsetan.

MARIMACHO: marimutil./marimutiko.

MARRAS, de: delako.../ zorioneko..., adib.: “Tira, zorioneko Javi hura azkenean ezagutu dut”./ harako hura.

MARRON, comerse el: -ri errua egotzi./ -ri errua leporatu./ -ri errua ezarri./ erruduntzat jo, adib.: “Erruduntzat jo naute” (Me he comido el marrón).

MARTIN, arco de San: Erromako zubia./ Frantziako zubia./ Jaungoikoaren gerrikoa, zubia./ San Migelen, San Nikolasen zubia./ ostadarra./ ortzadarra.

MAS, a ver quién puede: biak ala biak./ elkarren lehian./ nor gehiagoka aritu.

MAS, cada vez: beti eta gehiago./ gero(ago) eta gehiago./ gerotik gerorako.

MAS ..., cuanto más...: zenbat eta ...ago. hainbat (orduan) eta ...ago, adib.: “Zenbat eta gehiago irabazi (irabazten duzun), hainbat/orduan eta gehiago gastatzen duzu”.

MAS, es: are gehiago./ areago.

MAS, item: are gehiago./ areago.

MAS, no faltaba: hobe ez!/ bai noski./ bai horixe./ jakina./ Jainkoak hobe!

MAS que...!: leloa(k) halakoa(k)/ leloa(k) alaena(k)/ lelo hori(ek) (=tonto, más que tonto).

MAS..., qué...: ederra mutila!/ bai mutil ederra./ hori mutil ederra!/ a ze(r) mutil puska.

MAS, sin: besterik gabe./ hori eta horrenbestez (gain)/ honenbestez.

MAS, una vez: berriro ere./ berriz.

MASCADO, darselo: ahotik sudurrera eman.

MATUSALEN, más viejo que: Moisesen denborako.

MAXIMO, como: gehien(ez) jota./ gehienez ere./ gehien-gehienez./ gehien dela.

MAYOR, comprar al: handika erosi.

MAYORES, palabras: ur handiak (ur handitan ibiltzea).

MAYORMENTE: gehienetan./ gehienbat.

MEAPILAS: ponte igela (ponte=bataio harria)/ argizari jale./ elizara bide handiko.

MECA, de la Ceca a la: handik hona./ handikotik hortikora./ andakatik mandakara./ izkimizki ibili./ (a tiro de lapo=bertatik bertara).

MEDIANTE: -z./ lagun, adib. “Jainkoa lagun” (Dios mediante).

MEDIAS, a: 1.- erdibana (egin), adib.: “Erdibana (egingo dugu)?, Erdibana!” (¿A medias? ¡A medias!). 2.- erdizka (egin), (bukatu gabe, txarto egin).

MEDIAS, quedarse a: erdibidean geratu, gelditu.

MEDIDA, ni hecho a : berebizikoa./ neurri-neurrikoa./ esanda, eginda bezalakoa, langoa.

MEDIDA que, a: ahala, adib.: “Egin ahala”.

MEDIDAS, tomar: ahalbide(ra)tu.

MEDIO de, en: erdi-erdian./ buru-buruan (en todo el bolo)/ bete-betean (asmatu-edo).

MEDIO, quitarse de: kendu paretik./ kendu enbarazutik./ kendu erditik./ kendu hankapetik.

MEDIO de, por: -ren bidez.

MEDIO, por término: batez beste
(mugagabea da, beraz ezin ‘bataz beste’
esan, ‘bataz bestea’ izango litzateke)./
bata bestearekin.

MEDULA, hasta la: hezurretaraino./
hezur-muinetaraino.

MEJOR, a lo: baliteke... t(z)ea!/ onenean
(en el mejor de los casos).

MEJOR que..., sería: hobe + bald. +
...t(z)ea, adib.: “Hobe zenuke joatea”
(Sería mejor que te fueras).

MEJOR, tanto: hainbat hobe(to).

MEJORIA, experimentar una: bentaja
egin, adib.: “Makal zegoen baina azken
egunotan bentaja handia egin du”./
hobera egin.

MEMORIA, de: buruz./ gogoz.

MEMORIA, perder la: burua joan, galdu.

MENEARSELA: idiarena jo./ kanpaia jo.

MENEO, en un: irri-arra batean, adib.:
“Holako irri-arra batean txalupatik
uretara jausi zen”.

MENOR, comprar al por: apurka erosi.

MENOR de, el: den mendren, adib.:
“Edozein laguntza, den mendrenik ere,
onartuko genuke”./ demendren./
dremenden(ik)).

MENOR, mal: 1: gaitz erdi(a), adib.:
“Autorik gabe geratu izana gaitz erdi
delakoan gaude” (Pensamos que el
habernos quedado sin coche ha sido un
mal menor). 2: ezinbesteko gaitza.

MENOS, como no podía ser: beharko,
adib.: “Eta, beharko, ate ondoan gertatu
zen”.

MENOS, cuando: gutxienez./ behinik
behin.

MENOS, echar de: faltan izan, adib.:
“Faltan zaitu” (Te echo de menos)./
norbaiten huts(une)a nabaritu, somatu.

MENOS, ir de más a: atzeraka egin, joan.

MENOS, más o: gutxi-asko, adib.: “Neska
horrek gona gutxi-asko laburrak
erabiltzen ditu”.

MENOS, poco más o: gutxi-asko./ gutxi
gora-behera./ inguruan./ aldera

(orduekin, adib.: “Zazpiak aldera”)./ hor
nonbait./ nonbait hor, han./ alde-alde (a
ojo de buen cubero), adib.: “Alde-alde
bota nuen eta asmatu”./ hor(tx)-
hor(tx).

MENOS, por lo: 1.- behinik behin./
behintzat, adib.: “Egizu hori behintzat”./
gutxienez (zenbakiekin)./ bederen. 2:
gaitz erdi./ eskerrak./ tira, behintzat...
(oye, por lo menos...). 3.- ni NEU ez (yo
por lo menos no).

MENOS, quien más y quien: (guztiok)
gutxi-asko.

MENOS, ser lo de: hutsa izan./ hori eta
hutsa, berdin(eko).

MENUDO...!: “Haien jan beharra!”
(Menuda voracidad!)/ a ze(r)...!, adib:
“A ze parea!”./ hara zer...!/ lekutako
etxea! (¡vaya casa!)/ kristo(re)na./ hori
bai...!/ hori da, hori...!/ (a ze) nolako...!

MENUDO, a: sarri(tan)./ askotan./ sarri
askotan./ txitean-pitean.

MERECIDO, dar su: (neure, heure, bere...)
betea eman.

MI, ay de: ai ene! (aieneka=ai ene esanez).

MIA, no decir ni esta boca es: txintik (ere)
ez atera.

MIEDO, estar muerto de: kaka praketan
ibili./ beldurrak airean egon./
beldurrak./ (beldurraren) beldurrez
egon.

MIEL, luna de: ezti gozozko ilargia./
eztilargia./ ezkonbidaia./ ilargi eztizkoa.

MIENTRAS: -t(z)ean, adib.: “jatean”./ (-n)
bitartean (adib.: “jan bitartean, jaten ari
ziren bitartean”)./ artean.

MIERDA, irse a la: 1.- lurra jo, porrot
egin, molokot egin (arruinarse). 2.-
pikutara joan./ antzarak perratzerara joan.

MIGAJAS, comer las: mahaipetik jan./
mahaipekoak bildu (llevarse,
conformarse con).

MILAGRO, no... de: ez...-(enean!, adib.:
“Hil ez naizenean!” (No me he muerto
de milagro).

MINGA, estar tocándose la: potrojorran
egon (gizonezkoak).

MINIMO, ni el más: behatz batenik ere.

MIO, de padre y muy señor: kristo(re)n./ berebiziko.

MIRA que...: 1.- -t(z)ea ere!, adib.: “Parisen topatzea ere”./ “Zer (gertatu) eta Parisen aurkitu (behar)”./ “Non eta Parisen aurkitu (behar)”. 2.- hi bai..., hi!, adib.: “Hi bai kaikua, hi!” (Mira que eres tonto).

MIRA, estar en el punto de: (begipuntuaren) xedea izan./ helburua izan./ txuria ukitu.

MIRAMIENTOS, no andarse con: kontu motzak izan./ koplarik ez erabili./ zinu barik ibili.

MISMAS, estar en las: hola-hola egon./ ez aurrera ez atzera egon, ibili.

MISMO: 1.- (gaur) bertan (hoy mismo)/ (orain)txe bertan (ahora mismo). 2.- gizon bera da (es el mismo hombre)/ auto berdina da (el mismo modelo de coche). 3.- ni neu=yo mismo (zu zeu...)/ haxe (este mismo).

MISMO, así: berebat./ orobat, adib.: “Euskara eta orobat euskal historia ikasi behar dugu”.

MISMO, por mí, ti...: neurez, heurez, berez, geurez, zeurez.../ neure kabuz.

MISMO, preguntarse a uno: (neure, zeure...) buruari galdetu, adib.: “Neure buruari galdetu nion”./ (ba)nago...-(e)n, adib.: “Banago zergatik emana dioten Xoxoari xoxoaren izena”.

MISMO, ser lo: berdin izan./ hainbat izan./ bost axola.

MOCHE, a troche y: zirti-zarta erruz./ esku beteka./ bonbon.

MOCOS, sonarse los: zintz egin.

MODA, a la: lege berrira.

MODA, estar de: modan egon./ (puri-)purian egon./ bitsetan egon (arrakasta izan)/ pil-pilean egon (de rabiosa actualidad)/ sapa izan, adib.: “Kanta horrek sapa du”./ boladan egon.

MODA, estar pasado de: modatik joana izan, adib.: “Oinetako horiek modatik joanak dituk, motel!”.

MODERNA, a la: lege berrira.

MODO, de algún: nola edo hala./ nola-hala./ nolabait.

MODO, de cualquier: dena dela./ dena den./ hala ere.

MODO que, de: beraz./ horrela.

MODOS, de todos: nolanahi ere./ dena dela./ dena den./ hala ere.

MOGOLLON, a: nahizu-nahizu, adib.: “Nahizu-nahizu bizi dira” (Viven en la abundancia)/ asko eta asko./ nahia, adib.: “Artoa nahia dago” (Hay maíz en abundancia)/ ugari./ makina bat./ hamaika./ oparo./ naharo(ki)/ franko(ki)/ barra-barra./ parra-parra./ mukuruka./ sano./ sendo./ erruz./ eurrez./ botaka./ edozenbat./ burrustaka./ parrastaka./ parrastan./ ausarki./ galanki./ galanto./ abastu./ ibaika.

MOGOLLON de..., qué: -ren emana!, adib.: “Hau jendearen emana!”, “Hau da sagarraren emana!”.

MOJADO, ser papel: paper, ur errea izan./ lastozko sua izan./ agotz salda./ ezerezean gelditu.

MOLAR: begia izan, adib.: “Begia dio neska horrek mutil horri”.

MOLDE, hechos con el mismo: mailu batez, batek joak.

MOLINO, llevar el agua a su: ura (inoren) eherara nahi./ igarara ekarri (K. Izagirre).

MOMENTO, al: behingoan./ berehala.

MOMENTO, coger en un mal: aldi txarrean hartu.

MOMENTO, en un: behingo batean./ jesu(s) batean./ une batez./ apur batean./ aitaren egin orduko.

MOMENTO, por el: behingo(a)z (beste bi adiera dauzka: “betiko” eta “batera”)/ aldi, puska baterako.

MONA, dormir la: azeria larrutu./ katua kendu./ astelehena pasa.

MONJA, meterse: serora sartu./ moja sartu.

MONO, el último: azken mamu gorria.

MONTA, de poca: gorabehera gutxiko.

MONTAR a...: -z ibili (bizikletaz, zaldiz...), baina mugatua denean inesiboa erabili behar da, adib.: "Plymoutherako itsasontzian joan".

MONTE, echarse al: menditartu./ mendira jo.

MONTON, del: hala-holako(a izan).

MONA, pillar una: ezpaina berotu./ katua eramane./ amuarraina, atuna, eperra, mokoilua, otso beltza, perretxikoa, zepelina harrapatu./ (Bilboko Barrenkaletik) bakailaoa ekarri./ atxurra izan./ mizpira ederra, pottoka bat bildu

MORADAS, pasarlas: zinak eta minak pairatu./ beltzak eta txuriak ikusi./ gorriak ikusi.

MORADO, ponerse: bapo berdindu./ ase eta bete egin.

MORRAZO, darse un buen: talo(z) hartu.

MORRO, tener (mucho): kopeta (handia) izan./ azal lodia eduki./ "Txo, hik duk bekokia!", "Azal lodikoa, gogorrekoa zara gero!".

MORROS, caerse de: musuz, muturrez aurrera erori.

MORROS, estar de: mutur egon, gelditu./ zaputza hartu, harrapatu./ zaputze(t)an egon (bereziki haurrak)./ mokoka, murku egon.

MORROS, ponerse de: bekoskoa jarri./ belizuri egin.

MOSCAS, estar cazando: denbora ontzen oihuari begira eman, pasa./ esku bateko behatzak banatzen egon./ kukusoak hiltzen ari./ zeruko izarrak kontatzen ari./ eulikeriatan egon./ denbora gitarra jotzen eta dendeletean pasa.

MOSCAS, por si las: zer gerta ere, adib.: "Hik ere hobe duk hemen geratu, zer gerta ere" (hori ez da 'pase lo que pase'=gerta ahala gerta)./ badaezpada (ere).

MOSQUEARSE: zaputza hartu, harrapatu./ zaputze(t)an egon (bereziki umeak)./ urak eta suak hartu.

MU, no decir ni: txi(n)tik (ere) ez esan, atera./ murtik, txistik, inkik ez esan.

MUCHO, como: goitik jota./ gehienez ere./ gehien dela.

MUCHO, con: gehiegiz./ larregiz./ sobera./ alde handiz.

MUCHO..., después de: ... eta..., adib.: "Ibili eta ibili" (Después de mucho andar),

MUCHO, ni con: ezta hurrik eman ere./ hurretan ere (ez).

MUERAS, así te: hilko al haiz!./ hil ai ledi (ojalá se muera)./ lepahezurra haustea opa.

MUERDE, si es un perro te: berton daukazu./ alde-aldean daukazu.

MUERTA, mosquita: azpi zapo./ saguhartzaile.

MUERTE, entre la vida y la: hil-bizian./ hil(tzeko) zorian./ hiltzear./ hats-bizi, adib.: "Hats-bizi atera dute neska uretatik, baina laster hil da".

MUERTE, lucha(r) a: hilkarrean aritu (gladiadoreak legez).

MUERTE, pena de: heriotz zigorra./ biziaren zigorra, pena.

MUERTO, cargar el: ardiak, ahuntzak egotzi.

MUERTO, estar medio: hurran izan./ hilzorian egon.

MUERTO, qué... ni qué niño: zer... eta zer... -oste, adib.: "Zer behi eta zer behioste" (Qué vaca ni qué ocho cuartos)./ zer... eta zer... -ondo(ko), adib.: "Zer jai eta zer jaiondoko".

MUERTOS, aburrir hasta a los: "Isil hadi, zakurrak nazkatu baino lehen".

MUERTOS, levantar a los:itsuak argitu, adib.: "Itsuak argitzeko modukoa omen da hango wodka" (Ese wodka resucitaria a los muertos).

MUNDO, comerse el: beheak eta goiak tragatu, adib.: "Alkate hautatu zutenean beheak eta goiak tragatu behar zituela zirudien" (Cuando salió de alcalde parecía que se iba a comer el mundo).

MUNDO, como su madre le trajo al:
larrugorritan./ narrugorritan./ amak
eginda bezala./ bilutsik.

MUNDO, dejar este: arimak egin (dio)./
arima eman./ arima hortzetan eduki./
mundutik hil.

MUNDO, desde que el mundo es:
betidanik./ Jainkoak dakienetik.

MUNDO, querer más que a nada en este:
zoroen bihotz eroaz maite izan.

MUNDO, todo el: bazterrak, adib.:
"Bazterrak nahasten" (Liando a todo
Dios)./ "Bazterrak engainatzen
(Engañando a la peña).

MUNDO, venir al: argia ikusi./ mundura
jaio.

MURRIA, estar de: muxak hartu./ muxatan
egon./ putzak eduki.

MUSARAÑAS, estar pensando en las: zer-
suman jarri, adib.: "Zer-suman jarri
nintzen"/ izarrei begira, beha egon./
zeruko izarrek kontatzen egon./ bere
baitara bildu.

N

NADA, absolutamente: bat ere ez./ ezertxo
ere ez.

NADA, antes de: lehenengo eta behin.

NADA, no valer para: "Hori eta atariko
haizea, bat"/ hutsaren hurrengo izan.

NARANJA, ser su media: -ren azukre
koxkorra izan./ -ren bihotzeko pinpili-
panpala izan.

NARICES, con un palmo de: aho bete
hagin(ez) geratu./ aho bete
hezur(rekin)./ aho bete hortz./ musu-
huts gelditu (espero zena lortu gabe)./
lau mutur egin.

NARICES, tener hasta las: leporaino bete.

NARIZ, dar en la: zainak jo, adib.: "Zainak
jo ninduen eta ez nintzen hara joan".

NEGAR, no te lo voy a: hor nonbait, adib.:

"Zuk esandakoa hor nonbait, baina
aldizkariak besterik dio".

NEGROS, saberlo hasta los: erreka
esamesa izan.

NERVIOS, estar de los: zainak airean
egon./ kirioak dantzan izan.

NEURONAS, estrujar las: garunak urtu./
burua urratu.

NIVEL, a: sestran (jarri).

NIVEL, de mi, tu...: -ren neurrikoa,
mailakoa, heinekoa, adib.: "Hirian, inon
ezin aurki ene heineko lanik"/
adinakoa.

NO, (a) que: ezetz, adib.: "Ezetz egin
hau!" (A que no haces esto).

NO, (y) cómo: beharko, adib.: "Eta,
beharko, ate ostean gertatu zen".

NO, cómo que: ez zera!. adib.: "Gaur ez da
etorri. Ez zera!".

NO, eso sí que: ez horixe!

NO, ostia que, los cojones (que): ez zera!

NO..., por qué: ... bai?, adib.: "Musean
bai?" (¿Por qué no damos una vuelta al
mus?).

NO, quieras que: nahitaez./ nahi ala ez./
nahitanahiez(ik)./ nahi eta nabi gabe./
gura eta ez.

NO, si: bestela./ osterantzean (ostantzean).

NOCHE, día y: gau eta egun (gauteguneko
kutxa=cajero 24 horas).

NOCHE, pasar la: gau egin, adib.:
"Donostian gau eginda gatoz" (Venimos
de pasar la noche en Donostia).

NOCHES, buenas: gabon.

NOMBRE de, a: -ren izenean.

NOMBRE, ensuciar el buen: izena belztu.

NON, sine qua: ezinbesteko./ behar-
beharrezko.

NONES, echar a pares o: zotzak bota, zotz
egin (ez da joko bera, baina tira...).

NONES, pares o: bakotxi ala biritxi.

NOSEQUE, sentir un: halako (xirrara) bat
egin.

NOSOTROS, entre: gure artean./
gutartean./ gurean.

NOTICIA, menuda: antzina berri./ zaharra(k) berri.
 NOVATADA: hasberrikeria.
 NOVATADA, pagar la: “Bizar berri, aurpegi gorri”, adib.: “Zer moduz? Beno, badakizu, esaera da bizar berri, aurpegi gorri”.
 NOVATO: hasberri./ bizar berri.
 NOVILLOS, hacer: piper egin./ sasi-eskola egin./ huts egin.
 NUESTROS, ser de los: gutarra izan./ gure sokakoa izan./ gure harikoa izan.
 NUEVO, de: berriz./ berriro ere./ orain ere./ berriren berri.
 NUEVO?, ¿qué hay de: zer berri? (zaharrak berri=lo de siempre).
 NUEVOS, más contento que un niño con zapatos: pozarren ozta./ pozaren pozez./ azalean kabitu ezinik.

O

OCASION, dar: bide eman.
 OCASION, en cierta: behinola./ behin (batean).
 OCASION, en esta: oraingo honetan.
 OCASION, en más de una: behin baino gehiagotan.
 OFICIO, gajes del: 1.- Lan eskarmentua. 2.- Lanaren (ogibidearen, lanbidearen) gora-beherak, kontuak, goiti-beheitiak.
 OFICIO, tener (mucho): eskarmentu (handi(ko)a) izan.
 OIDO, aguzar el: belarriak luzatu, zabaldu, tentetu, tente jarri.
 OIDO, aplicar el: belarria eman, mahurtu, zabaldu, zorroztu.
 OIDO, decir al: belarrira esan, hitz egin, mintzatu./ belarrondora esan./ belarrien hegalerara esan.
 OIDO, ser duro de: belarri gogorra izan.

OIDOS, llegar a mis, tus...: belarri(eta)ra heldu zait, zaik...
 OIDOS, ser todo: zazpi belarriz egon./ arretaz egon.
 OJALA: -ko ahal, adib.: “Hilko ahal da” (Ojalá se muera), “Ez ahal da hilko behingoz” (No se morirá de una puta vez)./ ai, hilko balitz./ oxala.
 OJERIZA, tener: begitan hartu./ tipoa izan, adib.: “Elkarri tipoa diote”.
 OJO, a: begira./ begiz./ begi neurriz./ gutxi gorabehera./ alde-alde (bota).
 OJO, andar(se) con: kontuz, tentuz ibili./ kontu. erne egon (ibili)./ begia, begiz ibili.
 OJO, echar el: begiz jo, adib.: “Aspalditik begiz jota neukan” (Ya le había echado el ojo yo)./ begia(k) bota, jaurti, egotzi, ipini, jarri.
 OJO, echar un mal de: begizkoa bota.
 OJO, entrarle por el: (begi-)begietan jo./ begikoa izan.
 OJO, meterse una porquería en el: zarra-parra bat sartu.
 OJO, ojo por: begia begi truk (eta denok itsu)./ odolak odola(ri) zor (eko).
 OJO, pegar: begiak bildu./ begiak batu.
 OJOS, abrirle a uno los: begiak argitu, ireki, zabaldu.
 OJOS, abrir los: begiak argiari ireki./ begiak argitu (zaizkit)./ begiak luzatu.
 OJOS, comérselo con los: begiz jan.
 OJOS, en un abrir y cerrar de: jesus (amen) esan orduko./ jesus (amen) batean./ (esan) orduko./ berehala(ko batean)./ aitaren batean./ laster(ka) batean./ begien itxi-ireki batean./ arnasa batean.
 OJOS, ver con buenos: begi argia egin (=atseginez ikusi), adib.: “Begi argia egin zion neskak mutilari”./ gogoko izan./ begi onez ikusi.
 OLA, estar en la cresta de la: (punta-)puntan ibili.
 OLLA, irse de la: burutik nahasirik ibili, adib.: “Burutik nahasita zebilen ordurako osaba”./ burutik egon, adib.:

“Hori burutik dago” (Ese se va de la olla).

OLMO, no pedir peras al: harriak harrikumerik ez./ arrantzura larrera joan (ez)./ zumarrari garia eskatu./ haltzagana fruitu bila joan.

OMISO, hacer caso: jaramonik ez egin./ alde batera utzi.

OPINION, en mi: nire ustez./ nire aburuz./ nire iritziz./ nire buruan.

OPINION, en mi humilde: nire uste apalean./ nire iritzi argalean.

ORDEN, por ese: hurrenez hurren./ hurrenkera horretan.

ORDENES, a sus: zure esanetara!

ORDENES de, ponerse a las: inoren esanetara jarri/ zure esanetara! (=a sus órdenes!)/ inoren banderape jarri.

OREJAS, agachar las: men egin./ belarriak apaldu./ burua makurtu.

OREJAS, calentar las: belarri(aren) ertzak berotu./ belarrondokoak eman./ bero-bero egin./ belarriak, bizkarra, lepoa, muturra berotu.

OREJAS, hacerse una de: gorrarena egin./ hitza jan./ ez ikusi(arena) egin./ ez entzun egin./ entzun eta gor egin./ buruz belarri egin.

OREJAS, salir por las: ...-z gainezka egon, egin, adib.: “Asuntoa duk ideiaz gainezka nagoela”.

O SEA: hau da./ hots./ alegia.

OSTIA, a toda: ziztu bizian./ laster batean, adib.: “Laster batean egin” (Hacerlo a toda ostia)/ zalu batean.

OSTIA, estar de mala: gozoa ez egon, adib.: “Ez zagok gozoa, gero!”.

OSTIAS, a: kolpeka./ kolpez kolpe (a base de ostias)/ mutur joka ibili (=peleándose).

OSTIAS, echando: lehenbailehen. ziztu bizian./ atoan./ jesu batean./ jesus (amen) batean, esan orduko.

OSTRA, aburrido como una: asper-asper eginda (egon)/ ardiak bezala aspertu.

OSTRAS!: arraiola!/ ene!/ arraiopola!

OTRO, alguno que: bat edo beste./ baten bat.

OTRO, de un dia para: egun batetik bestera./ egunetik biharrera.

OTRO, mira el: hara bestea!

OTRO, ir de un... a: kalez kale ibili, (tabernaz taberna...)/ leku batetik bestera./ handik hona.

OTRO, por esto o por lo: honetaz edo hartaz.

OTROS, entre: besteak beste.

P

PA, de pe a: bururen buruz, adib.: “Bururen buruz ikasi nuen”./ burutik burura./ orratzetik hariraino jakin.

PACES, hacer las: onezkoak, bakezkoak egin./ bakea(k).egin./ adiskidetu.

PACIENCIA, sobrellevar con: onez eroan.

PADRE, en el nombre del: aitaren eta semearen

PAGAR, me las vas a: larrutik pagatuko didazu!

PAGO, en: ordainez.

PAIRO, estar al: pairuan egon./ orekan egon.

PAJA, hacerse una: kanpaia jo/ idiarena jo.

PAJARITO, decírselo el: intxixu batek esan.

PALABRA, a la segunda: berba batetik bestera./ hitz batetik bestera, bestean.

PALABRA, cumplir: hitza bete./ hitza jan (no cumplir).

PALABRA, dar la: hitz(a), berba eman,

PALABRA, de: ahoz, hitzez, berbaz.

PALABRA, mantener su: (emandako) hitzari, berbari eutsi./ hitza atxiki./ hitzaren jabe egon.

PALABRA, palabra por: hitzez hitz./ berbaz berba

PALABRA, romper su: hitza, berba jan.

PALABRA, tomarle a uno la: hitzetik hartu.

PALABRAS, en pocas: hitz gutxitan./ berba bitan laburtuz.

PALANTE, echao: burubero/ odol beroko.

PALINODIA, cantar la: zeruaz tipula egin.

PALIZA, dar una: jipoitu./ emon-emon egin (dar una soberana paliza)./ astindu ederra eman./ ederrak eman./ epelak eman./ lepoa berotu./ manka-manka egin.

PALLA, andar de aqui: handik horra, firin-faran, noraezean ibili.

PALMARLA, ir a: hurrengo kukurik ez entzun, “Horrek ez du hurrengo kukurik entzungo”./ azken hatsa eman.

PALMITAS, tener en: gura betean izan./ esne mamitan, bitsetan izan./ esnetan izan.

PALO, echar el: txorta jo./ txortan egin./ txotxoka ibili./ larrua jo.

PAMPLINAS, venir con: aiko-maiko(an) egon.

PAN, mas largo que un dia sin: Garizuma baino luzeagoa./ Garizuma hainbat luze./ lukainka baino luzeagoa.

PAN, ser un pedazo de: on hutsa izan./ on puska izan.

PANCHO, más ancho que: luze bezain zabal./ ipurdia zabalik./ hanka zabal.

PAPA, ni: tutik, txintik, jesuik ez jakin, ulertu, entzun, adib.: “Tutik ere ez dizut ulertu” (No te he entendido ni papa).

PAPA, ser más papista que el: antzarari (sardinari) igerian erakutsi (nahian ibili).

PAPILLA, echar (hasta) la (primera): larriak bota./ larriak eta gorriak bota (eko)./ txahala bota./ ok(a) egin.

PAR, a la: buruz buru, adib.: “Buru buru saldu zizkieten elkarri txahala eta zaldia”./ parez pare.

PAR, de par en: zabalik, zabal-zabalik, adib.: “Ateak eta leihoak zabal-zabalik zeuden”.

PAR de dos, vaya: a zer pare, karakola (barraskiloa) eta barea!

PAR, no tener: parerik ez izan.

PARAR de, no: -tik gelditu, adib.: “Ez zen irakurtzetik gelditzen” (No paraba de leer).

PARE, no haber quien: giro ez izan, egon, adib.: “Hemen ez da giro” (Aquí no hay quien pare).

PARED, hacer la: hormarena egin (futbolean).

PAREDES, hacer dos: hormabiak, hormabikoa egin (pilotan).

PARES, no tener: pareak ez izan (musean).

PARCA, la: Herio (izen propioa, beraz mugagabea)./ haragi gabeko agure sega handiduna.

PARECE, según: iritzi batean./ dirudienez./ badirudi -ela./ antza (denez)./ nonbait.

PARECER, al: nonbait./ dirudienez./ antza (denez)./ iritzi batean./ inola ere./ itxuren arabera./ itxuraz./ irudiz.

PARECERSE, tener a quien: nortara eman izan, adib.: “Horrek badu nortara eman”./ nolako egurra, halako ezpala.

PARECIDO, sacar: tankera eman, hartu, adib.: “Zeinen tankera ematen diozu?”.

PARTE: erdia, herena, laurdena, bosten, seien... (tercera parte, cuarto...).

PARTE, dar: berri eman./ parte eman.

PARTE, de alguna: nondik edo handik (aterako dugu).

PARTE, de buena: lekutatik!

PARTE, de entonces a esta: handik hona.

PARTE, de mi, tu...: (nire) partetik./ (ni)ketz./ gure, nire... aldetik (por nuestra, mi... parte).

PARTE, de parte a: batetik bestera./ alderik alde.

PARTE, ir a buena: lekutara, adib.: “Lekutara joan haiz hi!” (A buena parte te has ido tú)./ tokitara./ txoritara.

PARTE, llevarse la mejor: irabazle atera, suertatu.

PARTE, llevarse la peor: galtzaile atera, suertatu.

PARTE, tomar: esku hartu./ parte izan, hartu.

PARTIR de, a: -tik aurrera, adib.: “Ordutik, hemendik. gaurtik aurrera”.

PARTIRSE de risa: barrez leher gaizto egin./ barrez lehertu./ barreari eman.

PAS, en un pis: salto batean../ berehala./ zaplada batean.

PASADA, darle una: orraztu bat eman.

PASADO, estar: gaintituta egon./ igarota egon, adib.: “Ez nau oraindik inork ikusi ardoak igarota”.

PASAR, por lo que pudiera: zer gerta ere./ zer jazo ere./ zer den ez den (=por lo que pudiera ser).

PASAR, tenía que: beharko, adib.: “Eta, beharko, etxe ondoan gertatu zen”.

PASCUAS, estar más contento que unas: eztitan egon./ pozaren pozez egon./ azalean kabitu ezinik ibili.

PASE, pase lo que: gerta ahala gerta./ gertatzen dena gertatzen dela./ zemahi den gerta./ zemahi gerta ere.

PASE, tener un: balekoa izan.

PASEAR, sacar a: dantzatu, adib.: “Makila dantzatu”.

PASEO, dar un: pasaian ibili.

PASITO, pasito a: oñe-oñe ibili (haurrak bezala)./ tiki-taka./ tipi-tapa.

PASO, acelerar el: pausoa bizkortu.

PASO, andar a buen: bete-betean ibili.

PASO, ceder el: bide eman.

PASO, dar: bide eman.

PASO, dar el primer: lehen harria ekarri.

PASO, de: bide batez./ bidenabar.

PASO, dejar: albora egin, adib.: “Albora egizu, mesedez, gurdia pasa arte”./ bide(a) eman, utzi, adib.: “Bide!” (¡Dejen paso!).

PASO, salir al: bidenabar irten./ bidera irten./ aurre egin.

PASO, salir del: estuasunetik atera./ atakatik onez atera.

PASOS, ir contando los: oñe-oñe ibili (haurrak bezala).

PASTA, hechos de la misma: ore bateko opilak./ mailu batez, batek joak.

PASTILLA, a toda: ziztu bizian./ laster batean, adib.: “Laster batean egin” (Hacerlo a toda pastilla)./ zalu batean.

PATA, estirar la: azken hatsa eman./ bereak egin du./ hurrengo kukua(k) ez entzun.

PATA, meter la: oker egin./ huts egin./ hanka sartu.

PATAS, a cuatro: txakurka, katuka, lau oinka, lau hankan (ibili).

PATAS, salir por: arin-arin eman./ hanka jokoari eman./ ihesari eman, lotu.

PATATA, donde no hay mata no hay: harriak harrikumerik ez./ ez joan arrantzura larrera./ ez joan haltzagana fruitu bila./ ez eskatu zumarrari garia.

PATINAZO, pegar un: irrist egin./ irristan./ irristaka.

PAUSA, hacer una: eten bat egin./ atsedenaldea, hats, arnasa hartu.

PAUSA, sin prisa pero sin: tarra-tarra.

PAVA, echar la: txahala bota./ larriak bota./ ok(a) egin.

PAVO, échale guindas al: harrapa ezazu zangotik!

PAVO, moco de: ahuntzaren mina./ atearen azpiko orria./ euli kaka./ fikaren azken umea (mika)./ haltzaren azken erroa./ intxaur saltsa./ azaren azpiko orriak./ ahuntzaren gauerdiko eztula./ ahuntzaren gaueroko eztula.

PAZ, descanse en: goian bego (beude).

PAZ, estar en: kit(t)ogan egon./ kit(t)o egin(da)./ buruz buru egon (a la par)./ bere-berean egon (zorrik gabe egon).

PECHO, partirse el: jo eta ke ibili, aritu, jardun./ jo eta su./ jo eta fuego.

PECHUGONA: golko joriko emazteki.

PEDAZO de...: leloa halakoa(k)./ leloa alaena(k)./ lelo hori(ek) (=peazo chorras!).

PEDAZOS, hacer mil: zati-zati egin.

PEGO, dale que te: jo eta ke, su eta gar, jo eta su, jo ta fuego, zain eta muin.

PELAS, echar las: larriak bota./ txahala, moxala bota./ ok(a) egin.

PELICULAS, allá: hor konpon./ bost axola niri./ axola, ardura gutxi niri./ niri bost./ eta niri zer!

PELLIZCO, dar un: imurtxi egin.

PELO, cuando las ranas crien: oiloak pix egiterako (ad calendas graecas)/ astarrak umeak egin orduko.

PELO, no ver el: sudurrik ez agertu.

PELO, por un: ozta-ozta./ doi-doi./ -t(z)ear egon, -t(z)eko zorian egon.

PELO, tomar el: adarra jo./ harpa jo./ ziria sartu./ buruz belarri jo./ zipotza sartu./ ederra sartu.

PELO, venir al: tamainan etorri, egin, izan.

PELOS, por los: ia-ia./ ozta-ozta./ doi-doi./ gertu-gertuan.

PELOTA, hacer la: koipea eman./ ilea leundu, adib.: “Ilea leuntzen ari zaio”.

PELOTAS, en: larru gorritan./ bilo hutsik./ bilutsik, biluzik.

PELOTAS, porque me sale de las: haatik (ez).

PELOTAS, trincar por las: potroak estutu.

PENA, como alma en: arima erratua bezala./ arima erratuen antzera, gisa.

PENA, dar: damu eman.

PENAS, a duras: ozta-ozta(n)/ nekez./ doi-doi. nekez eta pekez.

PENSARLO, ni: inola ere ez./ ez eta inola ere./ inondik inora ere ez./ ez eta pentsatu ere./ bai, zera!/ bai, eta zera ere!/ bai, bost/ ez eta hurrik, urrerik eman(da/rik) ere!/ ederki eman ere!, adib.: “Engraxi damutu? Ederki eman ere! ez duzue ezagutzen urdanga hori!”.

PEOR, de mal en: zalditik astora./ otsoari ihesi eta hartzak atzeman.

PEOR para...: zuretzat, niretzat... kalte./ hainbat oker (niretzat, zuretzat...).

PEOR, puestos en lo: azken beltzean./ okerreanean ere.

PEOR, tanto: hainbat gaizto(ago).

PERCHA, tener buena: jaso izan, adib.: “Mutil jaso da”./ lerdena, liraina, ederra izan.

PERDER, echar a: gaiztotu./ alferrik galdu./ argaldu (lurra), adib.: “Argaldutako lurrak” (=tierras echadas a perder, emankortasuna galdu).

PERDIDO, dar por: etsipena eman, adib. “Medikurik onenek ere etsipena eman diote gizagajoari”.

PERDIDOS, a ratos: tarteka-marteka./ harruzka (egin)= hartu-utzi + -ka.

PERDIDOS, estamos: galduak gara!/ jai dugu!/ gureak egin du!

PERDIENDO, salir: galtzaile atera, suertatu.

PEREZOSO, ni corto ni: ez agur eta ez adio./ ez bat eta ez bi./ ez bat eta ez beste./ ez non eta ez han./ ez nora eta ez hara.

PERILLAS, venir de: tamainan etorri, egin, izan.

PERIQUETE, en un: jesus (amen) batean./ berehala(ko batean).

PERLAS, venir de: tamainan etorri, egin, izan./ eraerara etorri.

PERMITIDO, estar: bidezkoa izan.

PEROGRULLO, verdad de: Perrandoren egiak (amezketarra).

PERRA, hijo de: ardi seme./ putakume.

PERRERIAS, decir, hacer, escuchar: txakurr(ar)enak esan, egin, entzun./ aho betekoak esan./ inon direnak (eta ez direnak) esan.

PER SE: izatez./ berez, adib.: “Putakumea da berez, baina zirikatuz gero...”/ bere izatez.

PERSIANAS, enrollarse como las: berba eta berba egin,/ kontakatilu hutsa izan./ berbajario.

PERSONALMENTE: “Nik pertsonalki uste dut...” “Nik neuk uste dut...”

PESAR de, a: gora-behera, adib.: “Azaldutakoa gora-behera” (A pesar de lo expuesto)/ nahiz eta (-n)/ (-n) arren./

-agatik./ ba- ere./ -ta/ -rik ere.

PESAR, muy a mi: nire gogoz bestera.

PESCA, ir de: arrainetara joan, irten, adib.:
“Txibitara joana da” (Se ha ido a por jibias)./ arrantzura joan.

PESO, caer por su propio: ispilurik ez behar./ nabaria, begi-bistakoa izan.

PESTE, echar una: usaina egina egon./ kiratsa erion.

PESTILLO, cerrar con: ateari krisketa eman.

PIANO-PIANO: ttapa-ttapa, adib.: “Ttapa-ttapa joan ginen”./ oñe-oñe./ oine-oine ibili (umeek bezala)./ geldika-geldika./ geldiro-geldiro./ ttipi-ttapa./ astiro-astiro.

PICA, sarna con gusto no: “Gogo(z)ko tokian aldaparik ez”.

PICADILLO, hacer: txiki-txiki egin./ birrindu./ xehe-xehe egin.

PICADO, no saber qué mosca le ha: zer eguraldik jo duen (zaituen...) ez jakin.

PICAR: 1.- morder el anzuelo: amua irentsi. 2.- ser picante: min(a) izan, adib.: “Picantito deritzon bokata mina da”.

PICO, cerrar el: bere atea hertsirik eduki./ ezpainak lotu./ “Aho itxian ez da sartzen eulia, eta leku guztietan ez da eder egia”.

PIE, dar: bide(a) eman.

PIE, nacer de: hortzekin sortu, adib.: “Hortzekin sortutakoa duk hori”.

PIEDAD, tener: erruki izan, adib.: “Eskatzen diogu gure erruki izan dadila”.

PIEDRA, estar a tiro de: bertatik bertara egon./ aldean egon.

PIEDRA, quedarse de: harri (eta zur) egin, gelditu./ harri-harri eginda gelditu./ zur eta lur./ harri eta belarri.

PIEDRA, tener el corazón de: suharri guztiak baino bihotz gogorragoa eduki (suharri=suaren inguruko harriak, suharri=pedernal).

PIEDRA, tropezar dos veces con la misma:

zulo berean bi aldiz erori.

PIEDRAS, aburrir a las: “Isil hadi, zakurrak aspertu baino lehen”./ ardiak ere aspertu(ko lituzke horrek).

PIEL, a flor de: (nerbioak, beldurrak) airean ibili./ (kirioak) dantzan izan.

PIEL, dejarse la: jo ta ke, jo ta su, jo ta fuego (ibili, aritu, jardun).

PIERDETE: hoa antzarak ferratzera./ hoa pikutara./ hoa txoritara./ hoa porruak landatzera./ alde hemendik./ utikan! (hoa hortikan!).

PIERNA, dormirse la: inurriek hartu./ inurritu./ sorgortu.

PIERNAS, con el rabo entre las: buztana hankapean (duela)./ apal-apal eginda.

PIES, caerse el alma a los: bihotza erori, adib.: “Hura ikusi zuenean, bihotza erabat erori zitzaion”./ kemena, adorea galdu.

PIES, comerse a su padre por los: idia adar eta guzti jan./ idia bere adarrekin jan./ idi bat adarrez aurre jan./ entrama izan, adib.: “Horrek dauka entrama ederra!”./ hezeak eta iharrak jan.

PIES, salir por: hanka egin.

PIEZA, menuda: a zer alea!/ a zer ziria!

PILDORA, dorar la: koipea eman./ ilea leundu, adib.: “Hori ilea leuntzen ari zaio zuzendariari”.

PILLAO (absorto), quedarse: sor (eta lor), zur eta lur, txunditurik gelditu.

PIL-PIL, al: pil-pilean.

PIMIENTO, importar un: bost axola (niri...)/ niri... bost!/ ardura gutxi niri...!/ eta niri... zer./ hor konpon, Mariannton.

PINGANDO, poner: astoen kaka bota, adib.: “Astoen kaka bota euskuen”.

PINO, caerse de lo alto de un: habiatik erori.

PINO, como la copa de un: punta-puntako, adib.: “Punta-puntako atezaina da”.

PINO, el quinto: lekutara, lekutatik, lekutan.../ tokitara, tokititik, tokitan./ txoritara./ “Lekutakoa da hori” (Ese

- vive en el quinto pino, es de mogollón de lejos, de a tomar por culo).
- PINO, hacer el: buruz behera jarri./ buruz beherakoa egin.
- PINTA de..., tener: “Eguraldia euritara dago” (elurtara...).
- PINTA, tener buena: itxura ederra izan./ eder eman, adib.: “Kanpotik eder ematen du, baina barrutik harjoa” (=agusanada).
- PINTADO, venir que ni: tamainan etorri, egin, izan./ neurri-neurrikoa izan./ berebizikoa./ esanda, eginda bezalakoa, langoa (como hecho por encargo).
- PINTO, ser un pájaro: hori mozolo pinttoa da! (¡vaya elemento!).
- PINTURA, no poder ver ni en: begiz ezin ikusi./ begitan hartu.
- PIO, no decir ni: txintik, txistik, hitzik, murtik, inkik ez atera, ez esan./ aho bete berba ez esan.
- PIQUE, irse a: hondora jo(an),
- PIPA, el cuento de la buena: lihoaren penak (kontatu).
- PIRA, hacer: huts egin./ piper egin./ sasi-eskola egin.
- PIRAO, estar: burutik nahasita ibili./ burutik egon, eginda./ burutik jauzia egon.
- PIRO, darse el: hankak jaso.
- PIRRARSE por: -ri emana, atxikia izan (egon), adib.: “Drogari emanda nago”.
- PITANDO, salir: hanka egin.
- PLANO, cantar de: zabal-zabal aitortu./ aho betean: aitortu./ argi eta garbi aitortu./ bete-bete esan.
- PLANTADO, dejar: bertan behera utzi, laga.
- PLAZO, a largo/corto: epe luzerako/epe laburreko.
- PLAZOS, a: epeka./ epetan./ kosk(et)an erosi.
- PLENO..., en: negu minean./ gau mina./ oroimina (recuerdo profundo)/ bete-bete esan./ buru-buruan (en plena cabeza).
- PLIN, a mí, tí...: bost axola./ niri... bost./ ez dit, dik... ardurak./ ardurak gutxi niri.../ allakuidaos./ hor konpon (mariantton).
- POCO (tiempo), al: handik sarri./ handik gutxira.
- POCO, hace: duela gutxi./ orain..., adib.: “Orain ordu pare bat”./ orain dela gutxi./ lehengo batean (=hace pocos días)/ oraintsu./ berrikitan.
- POCO, poco a: geldiro./ geldika-geldika./ poliki./ apurka.
- POCO, poquito a: apurka-apurka./ pixkana-pixkana./ poliki-poliki./ ariz ari./ pitinka-pitinka.
- POCO, por: ozta-ozta./ doi-doi./ guttik egin du ...-t(z)eko, adib.: “Gutxik egin du gu jotzeko”.
- PODER, a más no: (aditza) ahalean, adib.: “Euria bota ahalean egin zuen” (Llovió a más no poder)/ ezin gehiagoan./ eginahalean./ ezin gehiagoan, adib.: “Plaza ezin gehiagoan jendez beteta”./ ase(an) eta betean (jan, edan...).
- POLVO, echar un: txorta jo./ txortan egin./ txotxoka ibili./ larrua jo.
- POLVO, hecho: 1.- lur jota (gogoz, anímicamente). 2.- porru eginda (soinez, físicamente)/ leher eginik./ neka-neka eginda./ abail eginda. 3.- arnasa bete ezinik (ahalegin gogor baina labur baten ostean).
- POLVORA, correr como un reguero de: bala-bala zabaldu.
- POLVOROSA, poner pies en: hanka egin./ hanka-jokoari eragin./ ihesari eman./ hankak jaso.
- PONGAMOS: demagun./ jo dezagun./ egin dezagun./ kontu egin dezagun, adib.: “Demagun hala dela” (Admitamos que es así).
- PORRAZO, de golpe y: tupustean./ bat-batean./ zartadan./ hitzetik hortzera.
- PORRILLO, a: asko eta asko./ barra-barra.
- PORTADOR, al: eramailearen(a), adib.: “Eramailearen akzioa” (Acción al portador).

- POS de, en: orpoz orpo (jarraitu).
- POSEIDO por, estar: -k hartuta egon, adib.: “Deabruak hartuta zegoen hura”.
- POSIBILIDADES, en la medida de sus: bere ahalean./ bere ahala egin (hacer todo lo posible).
- POSIBLE, en lo: ahal dela./ ahal bada./ ahaleginean egon.
- POSIBLE, hacer todo lo: zazpi abalak egin./ ahaleginak jo, egin./ ahaleginak eta bost egin.
- POSIBLE, lo más...: ahalik eta... -en(a)/ ahal den...-en(a), adib.: “Ahal den lasterren”.
- POSIBLE, sera: bai ote?
- POSTRE, al fin y a la: azken finean./ azken batean./ ibilian-ibilian, adib.: “Ibilian-ibilian etxera itzuli zen azkenean”./ gero eta gero ere.
- POTA, echar la: txahala bota./ larriak bota./ ok(a) egin./ goti(ka) egin./ botaka egin.
- POTRA, tener mucha: ilargia labe gainean eduki.
- PRECISAMENTE: 1.- (kasuan kasuko deklinabideaz) nori eta zuri (precisamente a ti)/ non eta hemen (precisamente aquí)/ noiz eta gaur (precisamente hoy)/ nork eta Arzallusek (precisamente Arzallus). 2.- hain zuzen (ere)/ horrexegatik./ hain justu. 3.-izan ere, adib.: “Izan ere hori egin dut” (Precisamente he hecho eso).
- PREDOMINAR: nagusi izan, adib.: “Gaur hodeiak nagusi dira”.
- PREMEDITACION, con: ondo hausnartuz gero./ hotz-hotzean.
- PRENSA, tener buena: ospe ona izan./ izen ona izan./ (herrian, lagunartean...) uste osokoa izan.
- PREÑADA, estar: haurdun egon./ izarra izan./ berrogei azkazal izan./ hezur berriak izan, adib.: “Hezur berriak zituen ordurako neskak”.
- PRESUNTO: ustezko...
- PRIMERA, verlo a la: begi batez ikusi.
- PRIMERIZA, ser: lehenbiziko haurra jasan.
- PRIMERO, lo: lehenengo eta behin./ aurrena.
- PRINCIPALMENTE: batez ere./ bereziki./ batik bat.
- PRINCIPIO, al: hasieran./ hasiera batean./ lehenengotan.
- PRINCIPIOS, ser contrario a mis: barrenak ez agindu, adib.: “Barrenak ez dit agintzen hurrak saltzea”./ barrenak kontrakoa, bestelakoa agindu.
- PRISA, sin: patxadan./ patxadaz./ hatsaren gainean.
- PRISA, vísteme despacio que tengo: lan lasterra, lan alferra./ lan azkarra, lan aiherra.
- PRIVAR: zurrutean aritu, ibili.
- PRO de, en: -ren alde./ -ren mesedetan, mesedetarako.
- PROFERIR: ahotik atera.
- PROFESO, ex: berariaz.
- PROMESA, cumplir la: hitza bete (kontrakoa, hitza jan)/ eutsi eta tati egin (ofrecer y no dar).
- PRONTO, de: bat-batean./ tupustean./ halako batean.
- PRONTO, hasta: laster arte./ hurren(gora) arte./ aurki arte./ ez adiorik (gutunetan).
- PRONTO, por de: hasteko.
- PROPICIATORIA, ser la víctima: alferraren astoa izan.
- PROPIO, tener mucho amor: harro(xka) izan./ bere burua gehiegi maite izan.
- PROPOSITO, a: 1.- Bide batez..., adib.: “Bide batez... zelan dago Henry?”./ bidenabar. 2.- Beren-beregi./ beren beretik./ berariaz./ nahita./ gurata./ apropos.
- PROVECHO, buen: on egin!/ on dagizu(e)la.
- PROVISIONAL: behin-behineko (behin-behinean-).
- PUBLICO, ser del dominio: ahotan ibili./ erreka esamesa izan./ begi-bistan

egon.

PUCHEROS, hacer: irrika eta mirrika ibili (irri eta mirri=lloriqueo)/ sinkulin-minkulin ibili.

PUCHI, el último: azkena ipur ximela!

PUEBLO, conocerle a uno en su: bere etxeko laratzak ezagutuko du hori! (a ese no le conoce ni dios)/ bere etxeko laratzak izango du horren berri.

PUEDA, como (buenamente): nolabait./ nola-hala./ nola edo hala.

PUEDE que...: baliteke -t(z)ea./ agian./ beharbada/ apika./ nonbait.

PUENTE, dormir debajo de un: atari zabalean lo egin./ kale gorrian./ izarren azpian.

PUENTE, tirarse de un: bere buruaz beste egin./ bere burua hil./ bere burua zubitik behera bota.

PUES, así: honela (horrela...) bada.

PUES sí que...: Gure Kabin (ederto) emango genuke, (ederto) eman ere. (pues sí que ibamos a lucir nosotros en el Gure Kabi!).

PUESTO, estar (muy): jarria egon, adib.: “Bertso-kontuan oso jarria dago”.

PUESTOS, ya: bide batez./ bidenabar./ arian gaudela./ horretara jarrita.

PULGA, ir a paso: oñe-oñe ibili (haurrak bezala)/ geldika-geldika./ geldiro-geldiro./ ttipi-ttapa./ astiro-astiro.

PUNTA, poner los pelos de: (buruko) ilea laztu./ odola gatzatu (helar la sangre).

PUNTO, a las... en: hamabi-hamabietan (a las doce en punto).

PUNTO de, a: t(z)ear./ -t(z)eko zorian./ zorian./ ia./ ia-ia./ (hari-)harian egon./ hari batean egon./ (hari-) haritik egon./ hari batetik egon./ -t(z)eko heinean.

PUNTO, estar en su: puntu-puntuan egon.

PUNTO, hasta ese: horrenbestearaino.

PUNTO, las... en: doi-doi hamabiak dira./ hamabi-hamabiak dira.

PUNTO, llegados a ese: hartaraz gero./ hartara helduz gero.

PUNTO, y: eta kito

PUNTOS, ganar: gradoak jaso.

PUÑADOS, a: ahurka, atzaparka, esku beteka, eskukadaka, adib.: “Eskukadaka bota”./ eskumenka.

PUÑETA, hacerse mutuamente la: elkar jan, adib.: “Elkar jan arteko onik ez dute izan bi auzo horiek”.

PUÑOS, verdades como: itsaso beteko egiak.

PURO ..., de: -ren . . .-z, adib.: “Hotzaren hotzez” (De puro frío).

PUTAS, irse de: San Mamesera joan.

PUTAS, pasarlas: zinak eta minak pairatu./ beltzak eta txuriak ikusi./ zazpi deabru(ak) ikusi, adib.: “Egun horretan zazpi deabru ikusi nituen”./ senperr(en)ak ikusi./ San Martinen oloa pagatu.

PUTO AMO, ser el: neu nagusi!./ zu zara nagusia./ parerik ez izan (eduki).

Q

QUE...!: zein, zeinen + (-en), adib.: “Zein handia den, gero, itsasoa!”.

QUE..., a: 1.- ezta?, adib.: “Ama, ona naiz, ezta?” (Ama, a que soy bueno!). 2.- baietz (↔) ezetz, adib.: “Baietz Gloriosoak irabazi” (A que gana el Alavés!).

QUE, así: ondorioz./ beraz.

QUE, con lo que: hainbestenarekin, adib.: “Egun berean bost mitin eman zituen eta hainbestenarekin ahotsik gabe geratu zen”.

QUE, o: ala?, adib.: “Ekarri duzu ala?” (Lo has traído, o qué?).

QUE, y a mi, tí...: niri, hiri... bost!

QUEDA, aunque la mona se vista de seda, mona se: idi zaharrari arran berria ipini.

QUEDAR bien un vestido: ederki eman,

adib.: “Ederto ematen dizu jertse horrek”.

QUEJICA, ser un: hileta jotzen jardun.

QUERIDO, tú lo has: “Hasian hasi, goazen bururaino”.

QUESO, dársela con: ziria sartu./ ederra sakatu, sartu./ azak eman./ beltza, eztena sartu./ hamaika eta erdiak eman.

QUICIO, sacar las cosas de: gurdia (bere) bidetik atera, adib.: “Ez atera gurdia bidetik, ama”./ (gauzak) bere neurritik atera./ (gauzak) bere onetik atera, adib.: “Neure onetik ateratzen nau bakalao deritzon musika petral honek”.

QUICO, ponerse como el: bapo, berdinduta geratu./ ase eta bete egin.

QUIEN fue a hablar: hara nor dabilen hizketan./ zozoak beleari ipurbeltz./ zartaginak pertzari ipurbeltz.

QUIEN lo iba a...!: zokotik argi.

QUIEN sabe: batek daki./ batek jakin./ Jainkoak daki./ auskalo, adib.: “Auskalo non”./ zer dakit nik, ba.

QUIEN, no ser: (i)nor ez izan.

QUIERAS, me apuesto lo que: lepoa jo(ko nuke).

QUIERE, vivir como: esne mamitan, bitsetan bizi./ esnetan bizi.

QUINTA, ser de la misma: adin berekoa izan./ garaikidea izan.

QUIZA(S): agian./ beharbada./ apika.

R

RABA, echar la: txahala bota./ larriak bota./ ok(a) egin.

RABO, de cabo a: burutik burura./ orratzetik hariraino jakin./ alderik, alde, aldenik, alderen alde.

RADIANTE, estar: pozaren pozez egon.

RAICES, echar: sustraiak eman./ lurra hartu./ zain-hezurak egin./ sustraitu./

txertatu./ sustarrak, erroak bota, eman, egin.

RAIZ, cortar de: bertan behera utzi./ sustraietatik atera./ sustarrak erauzi./ errotik atera.

RAMAS, irse por las: erroak utzirik adarrei lotu./ aitzaki-maitzaki(tan) ibili./ berriketan aritu (↔) harira joan./ mailua iltzera.

RAMOS, de Pascuas a: berandutik berandura.

RAPAPOLVOS, dar un: agirika egin./ errie(r)ta egin./ lotsaldi bat eman.

RAPE, al: motz-motz.

RARO: inon gutxitan (raro es el lugar en que...)/ inor gutxi (raro es el que...).

RASCA, pegar: hau hotza! (menuda rasca que pega!)/ hotz egin./ hotza ari izan.

RASGOS, a grandes: handi-handika./ oro har./ larriki.

RASO, al: aire zabalean.

RASTRAS, a: tarra-tarra, adib.: “tarra-tarra kortako atetik atera zen”./ narraz(ka)/ herrestan eraman.

RATO, al poco: handik labur./ handik laster.

RATO, pasar el: denbora pasa egin, egon./ egonean egon.

RATO, tener cuerda para: puska baterako izan.

RATOS, a: tartean-tartean./ tarteka-marteka./ tarteka./ aldizka./ aldiz-aldiz.

RATOS sueltos, a: tarteka-marteka./ arteka marteka./ hartu itxian (utzian).

RAZON, con toda la: egiaz bai egiaz, adib.: “Egiaz bai egiaz haserretu nintzen”./ egitan.

RAZON, por esta: hargatik.

RAZON, tener: zuzen egon.

RAZONES, entre otras: besteak beste, adib.: “Besteak beste, nahi dudalako”.

REAL, no valer un: lau zuri balio ez izan./ txori, euli kaka izan./ atariko haizea izan./ ahuntzaren gauerdiko eztula, puzkarra izan.

- REALIDAD, en: funtsean.
- REALIDAD todos los deseos, hacerse: zer gura, eta hura.
- REBOSAR: gainezka egin.
- REBOTE, pillar un rebote: urak eta suak hartu./ gozo(a) egon, jarri.
- RECAIDA, experimentar una: txarrera, okerrera egin.
- RECAUDO, guardar, poner a buen: kobrutan ipini.
- RECHISTAR, sin: txintik atera barik./ txintik, murtik esan gabe.
- RECIBO, acusar: jaso berria eman./ hartu berria eman.
- RECIBO, acuse de: hartuaren adierazpen.
- RECIEN...: berri, adib.: “Egin berri”, “jaioberri” (oso lexikalizatua ez badago, bereiz idatzi).
- RECIENTEMENTE: gertatu berri./ arestian./ oraindik orain.
- REDONDO, caer: zerraldo erarori.
- REDONDO, hacer un negocio: eskuko hamabost eduki.
- REDONDO, negar(se) en: oso eta bete ukatu./ oso-osoa(ak) ukatu.
- REFERENTE a, en lo: dagokionean./ dagokiolarik.
- REITERACION, con: behin eta berriz./ ostera eta ostera.
- REJAS, poner entre: atxilotu./ giltzape(ra)tu./ kaiolaratu./ espetxeratu./ gartzelaratu.
- REMATE, loco de: zeharo pitzatuta.
- REMATE, tonto de: txepel hutsa./ zozo garbia.
- REMEDIO, no haber más: ezinbestekoa izan.
- REMEDIO, qué: beharko! ezinbestean!
- REMOJO, tener en: bustian eduki.
- REMOLQUE, a: atoian./ atoiz.
- RENOMBRE, de: itzal, ospe handikoa izan.
- REÑIDOS, estar: atzez atze egon./ txakur eta katu(tan) egon.
- REOJO, mirar de: zeharka begiratu./ zeharre(ta)ra.
- REPASO, dar un: soineko galtzak kenduta bidali./ orraztu bat eman.
- REPENTE, de: bat-batean./ ez bat eta ez bi, adib.: “Ez bat eta ez bi agertu zen atzo gizon hura gure aurrean”./ halako batean./ tupustean./ ustekabeen./ supituki./ hitzetik, ahotik hortzera.
- RESPECTA a, en lo que: -ri dagokiolarik./ -ri dagokionez.
- RESPECTIVAMENTE: hurrenez hurren./ hurrenkera horretan.
- RESPETO, infundir: lotsa eman (acojonar).
- RESTO, echar el: errestoa utzi.
- RESUELLO, perder el: arnasa berotu (↔) arnasa berritu (indarberritu).
- RESULTE, por bien que: onenetik ere.
- RETAR: erronka jo, bota, egin.
- RETIRO, estar para el: onenak emanda egon.
- RETROCEDER, hacer: esti egin./ atzera(a)razi./ eurt eragin.
- REVES, al: atzekoz aurrera./ okerretara./ goikoz behera./ azpikoz gain(era)/ barrukoz kanpora./ iruntzi(e)tara./ alderantziz./ ahuntzak adarrak dituen aldera.
- REVUELTAS, bajar las aguas: giro ez izan, egon, adib.: “Ez da giro Goenkalen”.
- REY, vivir a cuerpo de: esne mamitan, bitsetan bizi, adib.: “Esne mamitan bizi da gure alaba ezkonduz geroztik”./ esnetan bizi.
- REYES, vivir como: esne maitan, bitsetan bizi./ esnetan bizi.
- RIDICULO, quedar en: barregarri, lotsagarri, motz gelditu.
- RIESGO, por mi cuenta y: neure (zeure...) gain eta begi(pean)/ neure, zeure... buru(tik), esku(z), kontu(rik), kabuz.
- RIESGO, po nuestra cuenta y: gurez gure, adib.: “Gurez gure egin zen”./ geure buruz./ geure gain./ geure kabuz./ geure

kasa.

RIO, no llegar la sangre al: hezurrik ez hautsi./ ibaira odolik ez joan.

R.I.P.: g.b., goian bego (beude) (↔) behean bego (que arda en las llamas del infierno).

RISA, mearse de: barrez ito./ barrez leher gaizto egin./ barrez lehertu.

RISA, morirse de: barrez leher gaizto egin, adib.: “Barrez leher gaizto egin genuen haren esaldiekin”./ barrez lehertu./ barreari eman (↔) negarrari eman./ barrez ito.

RODEOS, sin: zabal-zabal aitortu./ argi eta garbi esan./ zuzenean joan./ aho betean esan./ harira joan.

RODILLAS, de: belauniko.

RODRIGUEZ, estar de: Goikoetxea egon, adib.: “Zer ba. Goikoetxea zaude ala?”

ROSITAS, irse de: lasai-lasai alde egin, adib.: “Ez zenuen pentsatuko, bada, hori egin eta lasai-lasai alde egingo zenukeenik, ezta?”

ROTO, echar en saco: ate atzera bota.

ROTO, no saber qué tripa se le ha roto: zer eguraldik jo duen (zaituen...) ez jakin.

RUMBO, sin: nora gabe./ noraezean.

RUMOR, correr el: zurrumurrua zabaldu./ hotsa zabaldu.

S

SA, qui lo: auskalo./ batek daki./ Jainkoak daki./ nik al dakit ba!

SABE, cualquiera: batek daki./ Jainkoak daki./ auskalo./ zer dakit nik ba!/ nik al dakit ba!

SABER, vete a: auskalo./ batek daki./ batek jakin./ jainkoak daki (eta berak ere kostata)./ zer dakit nik ba!

SABIENDAS, a: jakinaren gainean, gainera./ aurretik jakinda, jakinik.

SABIENDO, todo se acaba: gero da behar.

SACAR, de donde no hay no se puede: harriak harrikumerik ez./ zumarrari garia ez eskatu./ haltzagana fruitu bila ez joan./ ez zoaz arrantzura larrera.

SALGA, a lo que: huts ala bete./ huts ala kausi.

SALIRSE con (la mía, la tuya...): (neurea, zeurea...) egin.

SALIVA, con paciencia y con: ezina ekinaren ekinez egina./ ekinaren ekinaz (ezina egina).

SALSAS, perejil de todas las: eltze anitzetako, guztietako zale.

SALUD!: agur!./ agur eta erdi!

SALUD, a tu: osasuna!/ topa daigun!./ txin-txin!/ zure osasunagaz!/ on egin!

SALUD, disfrutarlo con: osasunez (urratu)!

SALVE: agur./ agur eta erdi.

SALVO: (aditza) izan ezik./ salbu./ -ri baldintzatuz, adib.: “Amaiera onari baldintzatuz abonatu” (abonar salvo buen fin).

SALVO, estar sano y: santu eta oso atera, egon.

SANBENITO, colgar un: lelo txarra erantsi.

SANGRANDO, estar: odoletan egon.

SANGRE, correr la: odola jausi./ odola erion (dario...).

SANGRE, derramar la: odola isuri.

SANGRE, hacerse mala: odol gaizto, txarra egin.

SANGRE, helárse(le) la: odola gatzatu./ odolak ur bihurtu./ ileak lastu (ponérsele los pelos de punta)./ oiloipurdia jarri (ponérsele carne de gallina).

SANO, cortar por lo: errotik atera./ sustarrak erauzi.

SANTIAMEN, en un: di-da batean./ jesus (amen) batean./ jesus, amen esan orduko./ berehala(ko batean)./ aitaren egin orduko.

SANTO de qué, a: zer dela-eta?

SANTO, tener más paciencia que un: golko handikoa izan.

SAQUE, tener buen: bapo jan./ entrama ederra izan, adib.: “Hori da entrama, hori!”

SARDINA, arrimar el ascua a su: (neure, zeure...) labea isiotu./ labeari sua eman./ nork bere mandoari arre esan./ nork bere hariari eutsi./ nork bere eltzeari su eman./ nork bere opilari ikatza eman, hurbildu.

SARNA, con gusto...: gogo(z)ko tokian aldaparik ez.

SAZON, a la: orduan.

SEA, así: hala bedi (edin)/ hala biz (izan).

SEA, de donde: nondik edo handik.

SEA, sea como: aldez edo moldez./ zakutik edo zorrotik./ onean ez bada, txarrean./ kosta a(ha)la kosta./ nola edo hala./ zelan edo halan./ inola ahalean./ zernahi gisaz.

SEA, sea lo que: dena den./ dena dela.

SECA, tener la garganta: egarri izan./ egarriak egon./ egarritz egon.

SECO, dejar: zoko bota.

SECO, estar: egarri min izan./ egarmin egon.

SED, apagar la: egarria hil (baretu)/ egarria kamustu.

SEDA, aunque la mona se vista de: idi zaharrari arran berria ipini (arren).

SEGUIDO, acto: berehala(koan)/ bat-batean./ oraintxe bertan (orduantxe bertan).

SEGUN: -ren arabera(koa).

SEGUN cómo: noiz eta nola, adib.: “Hori egiten dela? Noiz eta nola!” (¿Que se suele hacer eso? Según cómo se mire).

SEGUN parece: iritzi batean./ dirudienez./ itxuraz./ itxura denez./ antza./ nonbait./ badirudi ...ela.

SEGUN por donde se mire: nondik begiratzen den, zaion.

SEGUNDAS, con: asmuz esan.

SEGURO, estar: ziur egon (horretaz).

SEMEJANZA de, a imagen y: -ren irudira, antzera./ -ren eredura, arabera.

SENTAR bien: 1.- jantziak-edo: ederki eman, adib.: “Ederto ematen dizu jertse horrek”. 2.- janariak-eta: on egin.

SENTIDO, tener doble: bi adiera izan./ asmuz esan./ bi erataria har daiteke hitz hori.

SENTIDOS, estar con los cinco: zoli egon./ zazpi belarriz egon./ begi-belarri./ buru-belarri egon./ erne egon.

SEÑAL de que tengo: duenari dario.

SEPULTURA, dar: lur(ra) eman./ hilobiratu./ ehortzi./ lurperatu.

SEPULTURA, genio y figura hasta la: lehengo lepotik (izan) burua.

SER, a poder: ahal dela.

SER, en lo más profundo de nuestro: gure buruetan itsatsita egon./ gure baitan./ barne-barnetik.

SER, si puede: ahal bada./ ahal dela.

SERENO, el pito de un: astoaren arrantza./ oraren putza./ iazko haizea./ atariko haizea./ aintzat ez hartu.

SERIO, no tomar en serio: barretik hartu./ aintza(kotza)t ez hartu.

SERRIN, tener la cabeza llena de: buruan gatzik, gatz alerik ez izan (↔) buruan gatza izan.

SERVIDO, lo comido por lo: soina eta oina.

SERVIDOR, suyo seguro: zure esanetara.

SESOS, devanarse los: burua urratu.

SI, a que: baietz, adib.: “Baietz egin hori!” (A que sí que hago eso).

SI de..., no caber en: -z kabitu ezinik egon, adib.: “Pozez kabitu ezinik iritsi gara etxera” (Hemos llegado a casa que no cabíamos de alegría, alegres a más no poder)./ -z txoratzen, adib.: “Pozez txoratzen”.

SI, de por: izatez./ berez (geurez, neurez...)/ bere (geure...) izatez./ bere baitarik, adib.: “Ez da bere baitarik gaiztoa”.

- SI, eso: hori bai.
- SI, no caber en: azalak ez hartu./ azalean kabitu ezinik egon, ibili.
- SI, porque: haatik./ hargatik.
- SI..., que me muera: hemendik mugi ez nadila.
- SI, si y solo: baldin eta soilik baldin (eta).
- SI, volver en: konorteratu./ berera izan, etorri./ bere baitara, onera bihurtu.
- SIEMPRE, casi: gehienetan./ hirutik bitan./ ia beti.
- SIEMPRE, como: beti bezala./ ohi bezala./ ohi denez./ beti bat, adib.: “Zer, hobeto zagoz? Ez, beti bat”.
- SIEMPRE, desde: betidanik./ Jainkoak dakienetik.
- SIGLOS, por los siglos de los: egun eta eguzki./ betiko.
- SIGUIENTE, a la: hurrengoan.
- SIGUIENTE, el: hurregoa./ beste bat!
- SIMPATIAS, granjearse las: inoren begian sartu.
- SINIESTRO, a diestro y: ezker-eskubi./ ezker-eskuin(era)/ ezker eta eskuin.
- SINSORGO: kuku otzara.
- SINUOSO: angula-mangula (bidea)/ sigi-saga(n).
- SITIO, dejar las cosas en su: gauzak bere horretan utzi, geratu./ esanak esan.
- SITIO, en cualquier: non edo non./ non edo han./ nonbait.
- SITIO, irse por mal: kontrako eztarritik joan (jan-edatekoak).
- SITIO, poner en su: esatekoak esan./ bereak eta bost esan./ bereak eta bi esan.
- SOBAR(se): lo egin./ loak hartu (nau)/ lo geratu./ logaletu./ loguratu./ “Lotara joan” (Irse a sobar).
- SOBERANAMENTE, aburrirse: gogait gaizto egin./ ardiak bezala aspertu.
- SOBRA, de: gehiegiz./ larregiz./ sobera./ gainez.
- SOBRE (=acerca de): -z (taz/tzaz/zaz izenorde erakusgarri eta pertsonalekin)/ -ren gainean./ -ri buruz./ -ren baitan./
- ...dela eta.
- SOBRE, meterse al: behi zuriaren tripara sartu.
- SOBREENTENDIDO, dar por: jakintzat eman (jo)/ agirian egon.
- SOBRENATURALMENTE: ahalez gain(eko).
- SOL, a pleno: eguzki galdatan (=cuando más pega).
- SOL, de sol a: izarretik izarra.
- SOL, poner al: eguzkitan jarri, adib.: “Arropak eguzkitan jarri ditut lehor daitezen”.
- SOL, tomar el: eguzkitan (egon)/ eguzkia hartu.
- SOLAS, a: bakarrean.
- SOLITARIA, tener la: entrama handia, ederra izan.
- SOMANTA, dar una: lepoa berotu./ bizkarra berotu./ jipoitu./ hautsak atera.
- SOMBRA, a la: gerizpe(t)an./ itzalpean.
- SOMBRA, como si fuera su: orpoz orpo ibili, jarraitu.
- SOMBRA, no dejar ni a sol ni a: orpotik jarraitu./ “Ez zion, inondik inora, bakean uzten”./ orpoz orpo jarraitu./ aztalez aztal jarraitu./ zazpi herrietako kanpaiak jota ere ez utzi.
- SOMOS..., arrieritos: fandangoaren buelta etorriko zaizu./ fandangoaren buelta joko dute, dizute./ larrutik ordaindu behar duzu./ etorriko zaizu bueltan./ urak egingo du bide.
- SOMOS..., polvo: jaiokak hiltzea zor./ lurrak hazi eta lurrak jan.
- SON, sin ton ni: ganorabako./ txatxala-patxala (sola-saldi bat)/ firri-farra (dirua gastatzean).
- SONANTE, dinero contante y: esku(ko) diru.
- SOPA, estar hecho una: txipa (ezkailu) bat bezala busti./ amuarrain (bat) eginda egon.
- SOPAPOS, dar unos: belarriak berotu./ belarrondoko bat eman.

SOPITAS, pedir: erauki! (¡me rindo!)/ -ra jo (recurrir a)/ -rengana jo./ barka, laguntza eske etorri.

SORBER, querer sopas y: zurrut eta purrut, batera ezin leiz.

SORBOS, a: zurru-zurru edan.

SORDO, hacerse el: ez-entzun egin./ entzun (eta) gor egin./ sor eta gor egin.

SORDOS, hacer oídos: entzungor egin./ entzun eta gor egin.

SORPRESA, por: tupustean./ ustekabean./ otoz (otoan).

SUAVIDAD, con: goxo-goxo./ mara-mara (elurra erortzean).

SUBIR a: (honenbeste) jo, adib.: “Honenbeste jotzen du honen balioak?” (¿Tanto me sube?).

SUCESIVAMENTE, (y así): hurrenez hurren.

SUCESIVO, en lo: aurrerantzean./ hemendik aurrera./ ordutik gora./ handik gora, aurrera./ (gaur) gero.

SUCIOS, sacar a relucir los trapos: (inoren) zatar zaharrak aideratu./ (artzainak haserretu eta) gaztak agertu.

SUCIOS, trapos: zapi zikinak (hobe etxean garbitu).

SUDANDO: izerdi patsetan, uharretan, lapetan, bitsetan./ izerditan./ izerdia dariola.

SUECO, hacerse el: ez-entzun egin./ entzun (eta) gor egin./ sor eta gor egin./ buruz belarri egin.

SUELOS, caer por los: lur jo, adib.: “Kobrearen prezioa lur jotzeraino jaitsia zen”.

SUELOS, tener la moral por los: lur jota egon, ibili.

SUELTA, dormir a pierna: zabal-zabal lo egin./ zabal eta zabar lo egin./ ohe betean lo egin.

SUEÑO, caerse de: logurak erre./ lo errea izan./ loak erreta egon./ logaleak gorrituta egon./ bekainei ezin eutsiz, eutsirik egon.

SUEÑO, tener: logale, logura izan./

logaleak egon.

SUERTE, a la buena: galdu-gordean./ huts ala bete.

SUERTE, mala: zain txarra./ Balbea.

SUERTE, por: zorionez.

SUERTE que, de: horrela./ beraz./ hala(ko molde)z non...

SUERTE, echar a: zotz, txotx ala motz egin./ busti ala lehor bota./ leon-kastilo egin./ ur ala ardo.

SUGERENCIA, hacer una: buru(ta)ra eman.

SUMO, a 10: gehien-gehienez./ gehienez ere./ gehien dela./ gehien(ez) jota./ goitik jota./ burutik.

SUPONGAMOS: demagun, adib.: “Demagun hala dela” (Admitamos que es así)/ jo dezagun./ eman dezagun./ kontu egin dezagun./ aihenak emango ditugu...-(e)la.

SUPUESTO: ustezko, balizko.

SUPUESTO, por: noski./ jakina./ nola, zelan ez!

SUSPIRO, como la radiografía de un: hezur eta azal egon./ hezurra eta azala besterik ez izan.

SUSPIRO, exhalar el último: azken hatsa eman.

SUSTANCIA, sin: ganorabako.

SUSTO, dar un: ikara eman./ ikaratu./ izutu.

SUYA, salirse con la suya: (nirea, zurea...) egin, adib.: “Berea egin du” (“Bereak egin du” bestelakoa da, “Está acabado” edo antzeko zerbait esan nahi du).

SUYAS, hacer de las: bereak egin, adib.: “Orain ere egin ditu bereak”.

SUYO, a cada uno lo: bakoitzari berea (hori da zuzenbidea)/ bakoitz.ak berea behar du.

T

- TAJADA, sacar: fandangoa atera.
atarramendua atera./ ganorazko zerbait atera. (↔) oihal garbirik ez atera.
- TAL..., en: “Horren herritan eta horren etxetan” (En tal pueblo y en tal casa).
- TAL, no hay: ez dago halakorik.
- TALONES, pisando los: orpoz orpo./ orpotik jarraitu.
- TAN ..., qué...: ederra mutila./ bai mutil ederra./ hori (hau, hura, haiek...) mutil ederra!/ a ze(r) mutil puxka!
- TANGENTE, salirse por la: zeharretik irten.
- TANTAS (de la noche), las: ordu txikiak./ gaueko orduak.
- TANTO, a: hainbestean, adib.: “Zegan zeuden galdetu nion eta hainbestean zeudela”.
- TANTO, mientras: anartean./ anarteraino(an)/ arte horretan./ bi(zki)tartean./ han artean./ entrebitartean.
- TANTO, no ser para: horrenbeste ez izan.
- TANTO, otro: horrenbeste./ beste hainbeste.
- TANTO, por lo: beraz./ hortaz.
- TAPIA, más sordo que una: gor eta lar egon, gelditu.
- TAPUJOS, sin: zabal-zabal aitortu./ argi eta garbi esan./ ahoan legarrik gabe (esan)/ aho betean esan.
- TARDAR, a más: beranduen dela.
- TARDAR, a no mucho: luzaro gabe.
- TARDE, al caer la: arrats apalean.
- TARISCO, pegar un: hozka egin./ haginka egin./ kosk(a) egin.
- TARTAJA, ser un: totela izan./ debekua izan hizketan.
- TEJADO, tirar piedras contra su propio: akuiluaren kontra ostiko egin./ nor bere buruaren kaltetan ari izan.
- TEMBLANDO, estar: ikara ibili./ ikaran, (beldur-) ikaraz, ikaretan./ dardarka.
- TEMPLO, como un: itsaso beteko..., adib.: “Itsaso beteko egia” (Una verdad como un templo).
- TEMPORADA, para una buena: puska baterako (izan...).
- TEMPRANO, por la mañana: goizean goiz.
- TENDIDO, a galope: lauringoan./ arrapaladan./ ezproina betean.
- TENDIDO, llorar a moco: negar batean./ zurrupitan negarrez.
- TENOR de, a: -ren arabera.
- TENSION, estar en: atezuan egon.
- TERRENO a, ganarle: norbaiti edo zerbaiti atzera(a)razi./ esti eragin./ eurt eragin.
- TERRON: 1.- de azúcar: azukre koxkor. 2.- de tierra: zotal. 3.- izotz koxkor (cubito)/ koxkor (tumor).
- TETUDA: golko joriko emazteki./ titi harro.
- TIA, cuéntaselo a tu: sar iezaioz hori zoro bati./ han izanik, hona naiz.
- TIA, hacer algo su: izebak egin, adib.: “Izebak egin dezala komikia”.
- TIEMPO, a: tenorez, garaiz.
- TIEMPO, al: urak egingo du bide.
- TIEMPO, al cabo del: egunak, urteak joan, egunak, urteak etorri./ denboraren denboraz.
- TIEMPO, al propio: aldi berean./ bide batez.
- TIEMPO, con el paso del: egunak joan, egunak etorri (urteak joan...).
- TIEMPO de...: aldia, unea, adib.: atsedenaldia (descanso), isilune (momento de silencio).
- TIEMPO, en el mismo: batera./ denbora berean./ bat-batera./ bide batez./ bidenabar.
- TIEMPO, en otro: behiala./ beste orduz.
- TIEMPO, hace: aspaldi(an).
- TIEMPO, hace poco: arestian.
- TIEMPO, largo: luzaro(an)

TIEMPO, retirarse a: burutan atera, adib.:
 “Indurainek burutan ateratzen jakin
 zuen”./ “Burutan atera, garaile atera”
 (Una retirada a tiempo es una victoria).

TIEMPO, según transcurre el: egunak joan,
 egunak etorri.

TIENE, ni qué decir: zertan esan ere ez./
 zertan esanik ez (dago)./ zeresanik ez./
 esan gabe doa./ esan beharrik ez (dago).

TIENTAS, andar a: haztamuka ibili./ oine-
 oine ibili (ume txikiak bezala ibili).

TIERRA, la sal de la: lurreko gatza/
 lurreko bizigarria.

TIMIDEZ, vencer la: aurpegia hautsi.

TINTA, saber de buena: bide onetik jakin.

TINTA, sudar: gorriak ikusi./ lanak izan./
 beltzak ikusi.

TIÑA, ser más malo que la: Infernuko
 Patxi Txarren, txerren baino txarrago./
 ogi gogorra bezain ona izan./ zorri
 piztua baino gaiztoagoa izan./ basakatua
 baino gaiztoagoa izan.

TIRADO, dejar: bertan behera utzi, laga./
 bertan, bertan laga.

TIRADO, estar: 1: oso erraza izan. 2: lur
 jota egon (gutxi balio). 3.- bertan behera
 lagatuta, utzita egon (abandonaturik).

TIRANDO, ir: hil arte(an) bizi./ (hemen),
 egonean./ Zer moduz? Apaizak hobeto!/
 hainbestean.

TIRARSE a: jotzera egin (animaliek eraso
 egiten digutenean).

TIRO, de un: bide bata.

TIRON, de un: irri-arra batean.

TIRON, hacer de un: erabatean egin.

TIROS, a: tiroka.

TIRRIA, tener: begitan hartu./ tipoa izan,
 adib.: “Elkarri tipoa diote”.

TITANES, una tarea de: hatzak bete lan.

TITUBEANDO, responder: kilimatraka
 erantzun.

TOCAN, bailar al son que: (inoren)
 soinuan dantza egin./ haizea nora,
 zapiak hara./ eguzkia nora, zapiak hara./
 nola soinu, hala dantza.

TOCANTE a, en lo: -ri dagokiolarik./ -ri
 dagokionean./-ri dagokionez, adib.:
 “Pilotalekuari dagokionez, ideia pare
 bat badauzkat”.

TODAS, ahí me las den: hor konpon.

TODO, absolutamente: den-dena./ guzti-
 guztia., adib.: “Hori guzti-guztia”
 (Absolutamente todo eso).

TODO, ante: lehenengo eta behin./ oroz
 gain./ lehenago-lehenago./ batez ere./
 bereziki./ guztiz gain.

TODO, a pesar de: hala (eta guztiz) ere./
 dena dela./ dena den.

TODO, así y: hala (eta guztiz) ere./ halan
 da be./ dena den./ dena dela.

TODO, con: hala (eta guztiz) ere./ halan da
 be./ dena den./ dena dela./ guztiarekin
 ere./ guztiaz ere.

TODO, decir, pasar de: bereak eta bi, bost
 entzun, hartu, esan./ bereak eta asto
 beltzarenak entzun, esan, hartu, jasan./
 handiak. egundokoak entzun, esan,
 hartu./ era batekoak eta bestekoak hartu
 (recibir por todas partes).

TODO, por encima de: oroz gain.

TODO, sobre: batez ere./ bereziki./ batik
 bat./ guztiz gain./ lehenengo eta behin.

TODO, tener respuestas para: aterik adina
 maratila (eta bat gehiago) eduki, adib.:
 “McGiverrrek aterik adina maratila
 badauka”.

TODO, y: eta guzti, adib.: “Korbata eta
 guzti jantzita joan zen hara” (con
 corbata y todo).

TODOS (los días...): egunero./ egunoro./
 egunean-egunean.

TOMAN, donde las dan las: odolkiak
 ordainetan.

TOMAR por: -tzat jo, hartu, adib.:
 “Tontotzat hartu nauzu, ala?”.

TOMAS, si no hay más contigo: “Ogi
 gogorrari hagin zorrotz”.

TOMAS, una y no más, Santo: behin eta
 aski.

TONTERIAS, andar con: berriketan ibili,
 adib.: “Berriketa gutxi nirekin, gero!”./

- “Hor dabilta berriketan” (Ahí andan haciendo el tonto)./ jolasean ibili./ txantxetan ibili.
- TONTO, no tener un pelo de: tonto ukiturik ez izan adib.: “Ez du, ez, tonto ukiturik horrek”.
- TOPES, hasta los: gainezka egon./ lepo egon, adib.: “Trena leporaino beteta zetorren”.
- TOPES, llenarse hasta los: leporaino bete./ mukurru bete.
- TORCER, dar el brazo a: amore egin, eman.
- TORCER, (no) dar el brazo a: (neure, zeure...) horretatik (ez) atera./ amore ez eman./ bere elebidetik ez atera.
- TORCIDO, salir: oker atera./ porrot egin./ molokot egin./ ustel atera, adib.: “Ustel atera zaizkie asma polit haiek”./ kukuak oker, makur jo./ nahi ez bezala atera.
- TORDO, echar un: erregeari karta idatzi./ barruak libratu./ obramenduak egin.
- TORNILLO, faltar un: adar bat falta./ buruan, ganbaran artale baten faltan ibili./ burutik (elbarria) egon., tanto bat falta.
- TORTA, no ver ni: sator herrikoa izan.
- TORTA, no saber ni: tutik ere ez jakin.
- TORTAS, a falta de pan, buenas son: “Ogi gogorrari hagin zorrotz”.
- TORTILLA, la vuelta a la: fandangoaren buelta.
- TORTUGA, a paso de: oñe-oñe ibili (haurrak bezala).
- TOS, más viejo que la: Moisesen denborakoa.
- TOSTADA, jamarse la: babak eltzetik atera (bi adiera dauka, bestea hauxe da: sacar las castañas del fuego)
- TOTAL, en: guztira./ orobat./ batera jota.
- TRABAJO, tener mucho: galtzak bete lan ibili./ begiak bete lan./ egin ahala lan.
- TRABALENGUAS: aho korapilo.
- TRAGALDABAS: oilojale./ sabeldarraio, adib.: “Sabeldarraio arrapoia!”./ tripazain./ tripazaku./ tripontzi.
- TRAGASANTOS: argizari jale./ elizara bide handiko/ ponte-igela (ponte=bataio harria).
- TRAGO, beber de un: hots batean edan.
- TRAGO, echar un: eztarria busti.
- TRAGOS, a: zinga-zinga./ zanga-zanga.
- TRAIGO, de dónde vienes? Manzanas: Maritxu, nora zoaz? Apaizak hobeto!
- TRANCE, a todo: etsi-etsian.
- TRANCE de, en: -t(z)eko zorian.
- TRANQUILO, estar: lasai egon./ bare egon (itsasoa-edo)./ nare egon.
- TRAPO, a todo: belak batean./ ziztu bizian.
- TRASQUILADO, ir por lana y salir: sari bila joan eta neke berriak aurkitu
- TRAVES, a: zeharka./ zeharre(ta)ra.
- TRAVES de, a: -n/-tik zehar./ -n barrena, adib.: “Kalean barrena”
- TRECE, estar, seguir en sus: bere bonetan, horretan, hartan iraun, adib.: “Esanak esanda, Teresak bere hartan zirauen“./ bere bostean, adib.: “Herio hortzetan ikusten bazuen ere, beti berebostean zegoen”.
- TREGUA, sin: etengabe./ taigabe./ jo ta ke./ jo ta su./ jo ta fuego.
- TRES, a la una, a las dos y a las: bat, bi, hiru!
- TRES, cada dos por: hitzetik hortzera./ hitzetik hitzera./ beti eta beti./ hitzetik hitzean./ txitean-pitean./ txitean-potean./ jai eta aste./ hiru(ta)tik bitan./ puntuan behin.
- TRES, dos o: bizpahiru (hiruzpalau, lauzpabost, bospasei...).
- TRESBOLILLO, al: hiruzuloka./ hiruzulotara erein.
- TRIPAS, comerse las: birikak, erraiak, tripak jan.
- TRIPAS, sonar las: hestek gur-gur egin./ kurrinka egin (txerriek bezala).
- TRIZAS, hacer: berrehun zati egin./ boladu bat bezala hautsi.
- TROLA, menuda: a ze(r) alea (sartu nahi

didazun)!

TRONCO, dormido como un: lo bete-betea egon./ lozorroan egon./ lo seko egin.

TROPEZON, pegarse un: behaztopa, estropezu egin.

TROYA, arder: istilu gorriak izan./ kristo(re)nak jazo./ “Han ziren hangoak!” (Allí ardió Troya).

TRUCHO, querer mucho; como la trucha al: begi-hezurra bezain maite izan./ maite-maite izan (amar tiernamente).

TU, de: hika, noka.

TUMBOS, dar: bilin-bala(u)n(ka) ibili./ albo-alboka joan.

TURCO, cabeza de: koplaborua.

TURNOS, por: txandan./ txandaka.

U

UBEDA, irse por los cerros de: firin-faran jardun, hitz egin.

ULTIMAS, estar en las: onenak emanda egon./ bereak egin du./ azkeneko zezenetan ibili./ hil herioan egon.

ULTIMO, por: azkenean.

UNA, a: batera/ elkarrekin.

UNA, más solo que la: bakar-bakarrik.

UNA, todos a: guztiok (denok) batera!

UNANIMIDAD, por: aho batez./ gogo batez./ hitz batez.

UNO, de uno en: banan-banan./ bat banaka.

UNOS..., como: -ren bat, adib.: “Berrogeiren bat urte izango ditu”.

UÑAS, estar mordeándose las: tripak jaten egon.

UÑAS, no quedarle nada entre las: atzaparrak garbi izan, eduki.

USTED, de: zuka./ berorika.

USTEDES, con todos: hona hemen (gu

gaituzue...).

UVA, de mala: sutan./ hats gaiztoan.

V

VA, qué: nondik nora!/ bai zera./ ezta pentsatu ere./ ezta hurrik eman ere.

VACA, estar como una: azal bete-betea egon.

VACIAS, con las manos: esku hutsik./ esku hutsean./ musu-huts gelditu.

VACILACION, sin la menor: ezbairik gabe./ etsi-etsian, adib.: “Etsi-etsian operatzea izango da onena”./ dudarik gabe./ duda barik.

VACIO, de: esku hutsik.

VAGO, ser un puto: aita langile eduki, adib.: “Bai, langile aita zeukan horrek”./ kea baino alferragoa izan (keak lantegietatik alde egiten baitu).

VALE, más: hobe (da) hola (más vale así)/ hobe zuretzat (mejor para ti).

VALE, más te: hobe duzu ..t(z)ea.

VALENCIA, quedar a la luna de: esku hutsik gelditu.

VALER con: aski izan ...-tzea, adib.: “Aski diat irekitzea, eta kito dena”.

VALOR, hacer falta: barrabilak izan, eduki (bi adiera dauka, bestea hau da:adore izan)/ azala behar da, gero!

VAMOS!: tira!

VANO, en: alferrik./ alfer-alferrik/ arrantzura, larrera joan (ezinezko gauzetan saiatu)/ hutsean./ hutsean aritu (empeñarse en vano).

VARAS, meterse en camisa de once: ur handitan ibili./ astoa goruetan, irrikan, ehunetan sartu./ besteren praktetan.

VAS, dónde: nondik nora!/ bai zera!

VAYA: hara!, adib.: “Hara, etorri zara azkenik!” (Vaya, al fin has venido)/ ene!

VAYA...!: hau (buruko mina)./ a ze (nolako)...

VAYA (chico) MAS (guapo): ederra mutila./ bai rutil ederra./ hori (hau, hauek...) mutil ederra!/ a ze(r) mutil puska./ eder askoa mutila./ lekutako etxea! (vaya casa!)/ kristo(re)n etxea!/ hori bai etxe (handia)!/ hori da, hori, etxea!/ zelako etxea!/ a ze(r nolako) etxea!

VECES, a: noizbehinka./ noizean behin./ lantzean behin./ (t)arteka-marteka./ tarteka./ batzuetan./ noizik edo behin./ behin edo behin./ behin edo beste./ zenbaitetan./ noizik behinean.

VECES, las más de las: gehienetan.

VECES, mil y una: hamaika(txo) aldiz./ behin eta berriz. berriro./ ostera eta ostera./ orain-lehen askotan./ milatan./ mila aldiz.

VECES, repetidas: ostera eta ostera./ behin eta berriz, berriro./ hamaika(txo) aldiz.

VECES, sin pensárselo dos: ez bat eta ez bi.

VELA, aguantar su: kandela hartu.

VELA, más derecho que una: orratza baino zuzenago.

VELA, que cada santo aguante su: nork bere hariari eutsi.

VELAS, arriar las: belak eraitsi.

VELAS, estar a dos: sosik ez izan./ diru eskasean ibili.

VENCIDO, darse por: erauki esan./ kuku jo.

VENDEHUMOS: artobero./ artobero usain./ buruharro./ ez uste bai uste./ goiharro./ haize putz./ handi uste./ harroputz./ putzantu./ putzarro./ putzontzi. .

VENGA!: 1.- tira!/ aurrera! 2.- gero, adib.: ‘Ez niri gezurrik esan gero!’ (Venga, no me cuentos cuentos!).

VENGA, VENGA...!: tira, tira...

VENIMOS..., del polvo: lurrak hazi eta lurrak jan./ jaioak hiltzea zor.

VENTA, en: salgai.

VENTAJA, sacar: aurea, aldea eraman (ez abantaila!!!), adib.: “Indurainek alde izugarria, oso handia, ateratzen zien aurkariei”./ aurea hartu.

VER, a: ea!, adib.: “Ea zer dagoen, uztazu ikusten!” (A ver qué hay, déjame ver!).

VER si no..., a: beharko!/ ezinbestean!, adib.: “Oraindik ere ikasten? Aritu beharko!”.

VER (a ver si...): ea... -(r)en, adib.: “Ea datorren behingoz” (A ver si viene de una puta vez).

VER, dejarse: burua, buruz, bekokia agertu.

VER, estar por: ikuskizun, gertakizun egon, adib.: “Hori ikuskizun dago”.

VER, hasta más: ikusi arte./ hurrengo(ra) arte.

VER, no poder(lo) ni: begiz ezin ikusi./ ezinikusia izan.

VER, no poderse ni: elkarri tipoa izan./ txakur eta katu ibili.

VERAS, de: benetan./ bene-benetan./ zinez./ zin-zinez.

VERAS, entre bromas y: olgetan-benetan.

VERDAD, a decir: egia esan(da)./ egia garbi esateko.

VERDAD, de: zinez eta minez./ bene-benetan./ zinez./ egiaz./ benetan.

VERDAD, en: ere, adib.: “Polita ere, polita da” (En verdad que es bonito).

VERDAD, la hora de la: senper ordua.

VERDE, estar: gaza egon./ umegorria, umemokoa izan.

VERDE, poner: inori zankatzenak jan./ inori ezkatak kentzen aritu./ aztalak jan.

VERDES, a buenas horas mangas: ura joan eta gero presa egin./ usoak joan eta sareak bota, heda./ kabia egin orduko txoria hil./ sasoi ederrean.

VEREDA, meter en: arrastoan sartu.

VEREMOS, y luego ya: eta gero gerokoak.

VERGUENZA, dejar en: lotsagarri utzi./ leku ederrean utzi.

VERSO, la Biblia en: lihoaren penak.

- VES, ya: hainbestean, adib.: “Zer moduz? Hainbestean” (¿Qué tal? Aquí, ya ves...).
- VESTIDO de...: pirata(z) mozorro(z)tuta (disfrazado de pirata)./ epaile jantzita (vestido de juez).
- VEZ, a la: batera, adib.: “Biok batera, hirurok batera, guztiok batera...”.
- VEZ, alguna que otra: noizean behin./ noizbehinka./ behin edo behin./ behin edo beste./ lantzean behin.
- VEZ de, en: beharrean, adib.: “Hor egon beharrean, zatoz hona”.
- VEZ, erase una: behin (batean)./ bazen (ziren) behin./ munduan beste asko legez./ behinola.
- VEZ, esta: orain(go honetan).
- VEZ, habia una: bazen, baziren behin./ behin (batean)./ munduan beste asko legez.
- VEZ, otra: berriro (ere)./ beste behin./ ostera, adib.: “Ostera esango dut”.
- VEZ, para otra beste baterako./ hurrengo baterako./ hurrengorako./ hurrengoan.
- VEZ, por primera: lehenengoz./ estreinako./ egundo lehengoz (en su puñetera vida)
- VEZ, una: behin (birritan, hirutan, lautu...).
- VEZ..., una: behin... -ti, -z gero, -(e)nean, adib.: “Behin ekarriz gero, nekez eramango duzu”.
- VEZ, una y otra: behin eta berriz, berriro./ostera eta ostera./ hitzetik hortzera (kontuz bi adiera dauka: “behin eta berriz” eta “bat-batean”).
- VEZ, uno cada: behin bana./ txandaka.
- VICIOSO, circulo: sorgin kurubila (gurpila)./ gurpil zoroa./ bukatzen ez den soka.
- VICTORIA, cantar. irabazi baino lehenago kanpana, ezkila jo.
- VIDA, en la flor de la: loretan./ lora egonda./ garerdian. garerdiko (para la mitad de la llama).
- VIDA, ganarse la: bizimodua (aurrera) atera./ burua atera./ ogia egin./
- bizimainan ari./ txanpona atera./ bizi(bide)a atera.
- VIDA, hacer (algo) por la: bizimainan ari(tu).
- VIDA, morir en la flor de la: Lur honetako aldiak gazterik egin./ lora, loretan hil./ garerdian hil, adib.: “Garerdian hil zitzaion emaztea”.
- VIDA, mujer de mala: usain gaiztoko emakumea.
- VIDA, nunca en la: egundo lehengoz./ inoiz ez./ sekula(n) ez.
- VIEJO, qué hay de nuevo: zer berri? Zaharrak berri (Ya ves, lo de siempre, aquí estamos: Hemen, egonean. hil artean bizi).
- VIEJO, ser perro (zorro): haginak berdinduta izan.
- VIENTO, de ciento en: berandutik berandura.
- VIENTOS, publicar a los cuatro: plaza batean, betean esan.
- VIERA, como si lo: begia legez.
- VIERES, donde fueres haz lo que: “Non zer ikusi, han huraxe ikasi (egin)”.
- VIGENCIA, en plena: indarrean jarri, egon.
- VIGOR, en: indarrean.
- VILLADIEGO, tomar las de: hankak jaso./ hanka egin.
- VINO, tener mal: edan txarrekoa izan (kontrakoa, edan onekoa iran).
- VIRGEN, aparecerse la: zerua irekita ikusi.
- VIRGINIDAD, perder la: hegala hautsi
- VISTA, a la: begi bistan./ agerian./ ikuspegian.
- VISTA, alegrar la: begian atsegin eman
- VISTA, a primera: begiratu batean (batez)./ aditu batean (batez)./ lehenengo begiratuan.
- VISTA, a simple: begi hutsez.
- VISTA, conocer de: aurpegiz ezagutu.
- VISTA, cuanto abarca la: begiak bete, adib.: “Begiak bete ur dago itsasoan”.
- VISTA, hasta la: ikusi arte./ hurrengo(ra)

arte./ ez adiorik (gero arte baizik),
gutunak bukatzeko erabiltzen da.

VISTA, nublak la: begiak lausotu, itsutu,
goibeldu.

VISTAZO, echar un: begia sartu, bota.

VISTO que..., estar: bistan egon.

VIVA, llorar a lágrima: negar batean egon.

VIZCAINA, a la: Bizkai erara.

VOCES, a: hots goraz./ ozen(ki)./ oihuka./
deiadarka.

VOLEA, dar de: airez, airetik jo, eman,
sartu.

VOLTERETAS, dar: itzuli murtika ibili.

VOLUNTAD, en contra de mi, tu...:
(nire...) gogoz bestera./ gogoz kontra

VOTOS a, hacer: -ri boto egin./ hitz eman.

VOZ, correrse la: hotsa zabaldu./
zurrumurrua korritu, zabaldu./ berria
kontua (bala-bala) zabaldu./ fama atera,
adib.: “Fama zen herriko zapataririk
onena Peru zela” (Se había corrido la
voz de que el mejor zapatero...).

VOZ, con un hilo de: ahots estuan./ boz
estuan.

VUELTA (de todo), estar de: haginak
berdinduta izan.

VUELTA, ida y: joan-etorria.

VUELTAS, coger las: esku-itzulia(k)
hartu./ tamaina harrapatu, hartu.

VUELTAS con, a: dela eta ez dela, adib.:
“Kotxeak direla eta ez direla”./ ...gora
...behera, adib.: “Kotxeak gora eta
kotxeak behera”.

VUELTAS, dar: bira-biraka ibili./ itzuli-
mitzulika ibili.

Y

Y?: eta?

Y yo voy y me lo creo: bai zera./ bai, bost./
bai eta zera ere...

YA: dagoeneko, adib.: “Dagoeneko ikusita
duzue Londres”.

YA decía yo: banengoen ba (ni)!, adib.:
“Banengoen ba hori horrela ezin
zitekeela!”.

YA me parecía a mí raro: banengoen, ba
ni!

YA, total...: bide batez...

YO, decir aquí estoy: planta bota.

YO, porque lo digo: haatik (ez).

YO, qué sé: nik al dakit ba!/ auskalo./
Jainkoak, batek daki.

Z

ZALAMERIAS, andar con: koipea dariola
ibili.

ZAMPABOLLOS: azolio./ babalasto./
eltzagor./ kakalardo./ tontolapiko.

ZAPA, labor de: azpi jan./ sator lan./
azpijanean aritu.

ZAPATO, encontrar la horma de su:
(neure, heure, bere...) neurriko zapata
harrapatu.

ZAPATO, no llegar ni a la suela del:
inoren arrastora ez iritsi.

ZIG-ZAG, en: sigi-saga(n)./ zeharka
meharka.

ZUMBAO, estar: bururik nahasita ibili,
adib.: “Burutik nahasita zebilen
ordurako horren ospetsua zen
boxealaria”